

INŠTITUT RS ZA SOCIALNO VARSTVO
SOCIAL PROTECTION INSTITUTE OF THE REPUBLIC OF SLOVENIA

**Primerjalna analiza dobrih praks za dvig rodnosti v mednarodni
perspektivi**

Končno poročilo

Ljubljana, julij 2017

Naročnik: **Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti, Direktorat za družino**
Kotnikova 28
1000 Ljubljana

Skrbnica naloge pri naročniku: Dr. Simona Rajšp

Št. pogodbe: 2611-17-050230

Izvajalec: **Inštitut Republike Slovenije za socialno varstvo**
Otroška opazovalnica
Tržaška 2
1000 Ljubljana

Skrbnik naloge pri izvajalcu: dr. Urban Boljka

Naslov poročila: **Primerjalna analiza dobrih praks za dvig rodnosti v mednarodni perspektivi**, končno poročilo

Avtorja poročila: dr. Urban Boljka, univ. dipl. soc.
dr. Tamara Narat, univ. dipl. soc.

Drugi sodelujoči: izr. prof. dr. Gregor Petrič
Sanel Ramović, mag. družb. inf.
Nina Topolovec, univ. dipl. prav.
Matej Krmelj, študent

Št. delovnega poročila IRSSV 19/2017

Datum izdaje poročila: 14. 07. 2017

Izdaja: 01

Kopije: skrbnica naloge na MDDSZ
skrbnica pogodbe na MDDSZ
arhiv IRSSV
prosti izvodi z dovoljenjem naročnika.

Odgovorna oseba: mag. Barbara Kobal Tomc, direktorica IRSSV

Seznam pogosto uporabljenih kratic

AS	Aritmetična sredina
AT	Avstrija
BE	Belgija
CZ	Češka
DE	Nemčija
DK	Danska
DSP	Denarna socialna pomoč
ES	Španija
FI	Finska
FR	Francija
GGP	Generations and Gender Programme
GR	Grčija
HU	Madžarska
IE	Irska
IS	Islandija
IT	Italija
max	Največja vrednost
MDDSZ	Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti
min	Najmanjša vrednost
N	Velikost vzorca
NL	Nizozemska
NO	Norveška
OD	Otroši dodatek
OECD	Organizacija za ekonomsko sodelovanje in razvoj
OZN	Organizacija združenih narodov
PL	Poljska
PT	Portugalska
R ²	Determinacijski koeficient
SE	Švedska
sig.	Statistična značilnost
SURS	Statistični urad Republike Slovenije
UK	Združeno kraljestvo
ZDPre-B	Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o družinskih prejemkih (ZDPre-B). Uradni list RS, št. 73/95
ZDPre-C	Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o družinskih prejemkih (ZDPre-C). Uradni list RS, št. 26/99
ZSDP-1A	Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o starševskem varstvu in družinskih prejemkih (ZSDP-1A). Uradni list RS, št. 90/15
ZSDP-B	Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o starševskem varstvu in družinskih prejemkih (ZSDP-B). Uradni list RS, št. 47/06
ZSVarPre	Zakon o socialno varstvenih prejemkih (ZSVarPre). Uradni list RS, št. 61/10, 40/11, 14/

	13, 99/13, 90/15 in 88/16
ZUJF	Zakon za uravnoteženje javnih financ (ZUJF). Uradni list RS, št. 40/12, 96/12 – ZPIZ-2, 104/12 – ZIPRS1314, 105/12, 25/13 – odl. US, 46/13 – ZIPRS1314-A, 56/13 – ZŠtip-1, 63/13 – ZOsn-I, 63/13 – ZJAKRS-A, 99/13 – ZUPJS-C, 99/13 – ZSVarPre-C, 101/13 – ZIPRS1415, 101/13 – ZDavNepr, 107/13 – odl. US, 85/14, 95/14, 24/15 – odl. US, 90/15, 102/15 in 63/16 – ZDoh-2R
ZUPJS	Zakon o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev (ZUPJS). Uradni list RS, št. 62/10, 40/11, 40/12 – ZUJF, 57/12 – ZPCP-2D, 14/13, 56/13 – ZŠtip-1, 99/13, 14/15 – ZUUJFO, 57/15, 90/15, 38/16 – odl. US, 51/16 – odl. US in 88/16
<i>β</i>	Beta koeficient

Besedilo ni lektorirano.

KAZALO

1. Uvod	7
2. Teoretska izhodišča	11
2.1 Opredelitev družinske politike	11
2.2 Vpliv družinske politike na stopnje rodnosti in rodnostne namere	12
2.3 Teorije rodnostnega vedenja	13
2.3.1 Ekonomske teorije rodnosti	13
2.3.2 Teorije vrednot	14
2.3.3 Teorija heterogenih rodnostnih preferenc žensk	14
2.3.4 Država blaginje in družinska politika kot dejavnik rodnostnega vedenja	15
2.4 Sklep	17
3. Družinska politika v Sloveniji	19
3.1 Slovenska družinska politika v mednarodnem primerjalnem kontekstu	19
3.2 Razvoj družinske politike v Sloveniji in časovna vrsta stopenj rodnosti	25
3.3 Sklep	29
4. Analiza podatkov pilotne raziskave <i>Generations and Gender Programme (GGP)</i> v Sloveniji	31
4.1 Metodološka izhodišča	32
4.1.1 Opis raziskave GGP	32
4.1.2 Predstavitev vzorčnega okvirja	32
4.1.3 Uporabljene statistične metode	33
4.1.4 Omejitve pilotne raziskave GGP v Sloveniji	34
4.2 Ključne značilnosti anketiranih, ki izražajo namero imeti otroke v naslednjih treh letih	34
4.3 Dejavniki, ki vplivajo na rodnostne namere	45
4.4 Sklep	51
5. Primeri dobrih praks za spodbujanje rodnosti	52
5.1 Kriteriji za izbiro primerov dobrih praks	52
5.2 Izbrani primeri dobrih praks iz tujine	54
6. Zaključek ali tip države blaginje in družinske politike kot primer dobre prakse	59
Literatura	62
Priloga	66

KAZALO SLIK

Slika 1: Umestitev držav med dve dimenziji družinske politike: defamiliaristični in familiaristični tip družinske politike	20
Slika 2: Stopnje rodnosti (1996-2015) po skupinah držav s skupnimi značilnostmi družinske politike glede na klasifikacijo po Billingsley in Ferrarini (2014)	20
Slika 3: Stopnja rodnosti, Slovenija, 1993–2015	26
Slika 4: Anketirani (18-49 let), ki izražajo namero imeti otroke v naslednjih treh letih, in anketirani, ki te namere ne izražajo, glede na stanovanjski status; v %	36
Slika 5: Anketirani (18-49 let) moškega spola, ki izražajo namero imeti otroke v naslednjih treh letih, in anketirani, ki te namere ne izražajo, glede na zaposlitveni status; v %	36

Slika 6: Anketirani (18-49 let), ki izražajo namero imeti otroke v naslednjih treh letih, in anketirani, ki te namere ne izražajo, glede na zakonski stan; v %	37
Slika 7: Anketirani, ki imajo namero po otroku in anketirani, ki te namere nimajo, glede na percepcijo o izpolnjevanju pogojev za otroka v naslednjih treh letih; AS	37
Slika 8: Percepcija pogojev za otroka v naslednjih treh letih	38
Slika 9: Anketirani (18-49 let), ki izražajo namero imeti otroka v naslednjih treh letih, in anketirani, ki te namere ne izražajo, glede na stopnjo dosežene izobrazbe; v %	38
Slika 10: Anketirani (18-49 let), ki izražajo namero imeti otroka, in anketirani, ki te namere ne izražajo, glede na zavedanje o tem, ali navedene osebe menijo, da bi moral/a imeti otroka/e; v AS ...	39
Slika 11: Anketirani (18-49 let), ki izražajo namero imeti otroka, in anketirani, ki te namere ne izražajo, po spolu; v %	41
Slika 12: Prevzemanje nalog pri skrbi za otroke glede na spol; v %.....	41
Slika 13: Prevzemanje nalog pri skrbi za dom glede na spol; v %.....	42
Slika 14: Subjektivna ocena vpliva, ki bi ga otrok imel na življenje anketirance glede na spol in namero imeti otroka v naslednjih treh letih; AS	44
Slika 15: Strinjanje s trditvijo »Menim, da bom lahko usklajeval/a delo in družino, če bom imel/a otroka v naslednjih treh letih« glede na spol in namero imeti otroka v naslednjih treh letih (sešteti odgovori »zelo se strinjam« in »strinjam se«); v %	44
Slika 16: Anketirani, ki imajo namero po otroku in anketirani, ki te namere nimajo, glede na oceno fizične zmožnosti imeti otroka v naslednjih treh letih za partnerja; v AS.....	45
Slika 17: Prvi model: subjektivni in strukturni dejavniki, ki vplivajo na namero glede števila otrok.....	49
Slika 18: Drugi model: dohodkovni in nedohodkovni dejavniki, ki vplivajo na namero glede števila otrok	50
Slika 19: Tretji model: vrednote, ki vplivajo na namero glede števila otrok	51
Slika 20: Poster, del kampanje za dvig stopenj rodnosti v Italiji iz leta 2016	57
Slika 21: Izseki iz serije spotov kampanje <i>Do it for Denmark</i>	58

KAZALO PREGLEDNIC

Preglednica 1: Razlike med anketiranimi, ki imajo otroka, in tistimi, ki ga nimajo, po izbranih kazalnikih	39
Preglednica 2: Skrb za gospodinjstvo in otroke – primerjava med spoloma glede na odgovor »oba s partnerjem enako«; v %.....	43

KAZALO PRILOG

Priloga A: Pregled raziskav o vplivu družinske politike na rodnost–Agregirani podatki na makro ravni–Denarni prejemki in splošni indeksi družinskih politik	67
Priloga B: Pregled raziskav o vplivu družinske politike na rodnost–Mikro raven–Denarni prejemki in splošni indeksi družinskih politik	70
Priloga C: Pregled raziskav o vplivu družinske politike na rodnost–Politike vezane na področje dela (porodniški/starševski dopust in otroško varstvo)	72
Priloga D: Primerjava med uprabljenim vzorcem (testiranje vprašalnika raziskave GGP) in vzorcem SURS-a.	75
Priloga E: Strokovni posvet Rodnost v Sloveniji	80

1. Uvod

Namen poročila je identificirati primere dobrih praks, ki naj bi imele pomembno vlogo pri spodbujanju ljudi za odločanje za otroke. **Osrednje raziskovalno vprašanje** se torej glasi: katere primere dobrih praks naj država spodbuja, promovira in oblikuje, da bi se lahko v prihodnosti nadejala višjih stopenj rodnosti (na makro ravni) in da bi se posameznice in posamezniki lažje odločali za otroke in za večje število otrok (na mikro ravni)?

Najprej moramo opredeliti, **kaj razumemo pod pojmom primer dobre prakse**, saj lahko odsotnost te opredelitve vnese nemalo nejasnosti v obravnavano raziskovalno temo. Če se strinjamo, da na rodnostno vedenje vpliva kompleksen preplet individualnih in strukturnih dejavnikov (Gauthier 2007, Stropnik in Šircelj 2008), in če izhajamo iz prepričanja, da je država odgovorna vzpostaviti pogoje, ki posameznicam in posameznikom omogočajo lažje odločanje za otroka (in da je tega tudi sposobna), potem moramo primere dobrih praks razumeti v kar najširšem smislu – npr. tudi kot družben sistem, ki bi s svojimi značilnostmi pozitivno vplival na rodnostne namere¹. Je lahko kot primer dobre prakse razumljen tudi določen tip države blaginje? Odgovor je pritrdilen. Na državo blaginje namreč lahko gledamo kot na sistem upravljanja s tveganji (predvsem tistimi, ki izhajajo iz delovanja tržnih sil), ki temelji na vzpostavitvi specifičnega prepleta različnih javnih politik in storitev. Različni tipi države blaginje tako v različni meri omogočajo dekomodifikacijo oz. neodvisnost posameznikov od tržnih sil, ki lahko vpliva na rodnostne preference, namere in realizacijo namer. Kaj pa družinska politika? Tudi družinske politike se v svojih usmeritvah precej razlikujejo. V grobem jih lahko razdelimo po ločnici t. i. defamiliaristične in familiaristične družinske politike, ki v različni meri zagotavljata defamilizacijo oz. neodvisnost od družinskih podpor. Tudi ta lahko vpliva na rodnostno vedenje. Kaj pa posamezni ukrepi znotraj določenega tipa družinske politike? Odgovor je pritrdilen; na ukrepe družinske politike lahko gledamo kot na primere dobrih praks. Tu so še družbene vrednote, ki lahko prav tako vplivajo na odločanje za otroke in na želeno število otrok. Kako vplivati na njih? Bi bile tu lahko uspešne določene oglasne kampanje, ki bi promovirale določen življenjski slog, in ki bi uspele ljudi prepričati, da je imeti otroke vrednota? Morda; zato tudi njih opredelimo kot možne primere dobre prakse.

V poročilu prav zaradi kompleksnosti, v kateri nastajajo rodnostne namere in se realizirajo, ali ne, primere dobrih praks razumemo v najširšem in vseobsegajočem smislu. **Kot primer dobre prakse tako opredelimo** določene značilnosti družbenega sistema, tip države blaginje, tip družinske politike in njej pripadajoče ukrepe, programe, strategije, za katere velja, da so na področju spodbujanja rodnosti dokazano bolj uspešni od drugih alternativnih rešitev. Pri tem je seveda največji poudarek namenjen tipu države blaginje in še posebej tipu družinske politike.

Kaj torej vpliva na rodnostne namere na mikro družbeni ravni in stopnje rodnosti na makro ravni? Na to na videz preprosto vprašanje ni mogoče podati enostavnih odgovorov. Vprašanje samo po sebi namreč temelji na dveh predpostavkah, in sicer, da je dolžnost države, da s svojimi politikami vpliva na reproduktivno vedenje posameznic in posameznikov, in da je država s svojimi javnimi politikami, predvsem družinsko politiko, sposobna vplivati na posameznikovo/posameznično odločitev o tem, ali,

---

¹ V poročilu razlikujemo med pojmom rodnostne namere – ta predstavlja namero posameznice in posameznika imeti otroka in namero glede števila otrok, – in rodnostne preference, ki predstavljajo preference glede idealnega časa, kdaj imeti otroka oz. idealnega števila otrok. V poročilu se v največji meri ukvarjamo s prvimi.

kdaj, in koliko otrok bosta imela. Zaradi teh predpostavk je najprej potrebno opredeliti odnos med državo blaginje in družinsko politiko in reproduktivnimi odločitvami na mikro in posledično stopnjami rodnosti na makro družbeni ravni. Ta odnos je sam po sebi ambivalenten, saj veljavnost obeh predpostavk sloni na relativno trhljih temeljih:

1. vprašljivo je, ali je država sploh odgovorna za zviševanje stopenj rodnosti, saj so reproduktivne odločitve osebne odločitve posameznice in posameznikov. Te odločitve so seveda tudi del širšega družbenega konteksta, kjer nanje vplivajo zdravstveni, ekonomski, družbeni, kulturni in vrednotni dejavniki (Barrach v Gauthier in Philipov 2008, 1). Kljub temu lahko trdimo, da je država soodgovorna vsaj za vzpostavljanje pogojev, ki naj bi pripomogli k lažjemu odločanju za otroke.
2. Uspešnost države pri vzpostavljanju teh pogojev oz. neposreden vpliv družinske politike na stopnje rodnosti je izredno težko izmeriti. Večina strokovnjakov s področja demografije je namreč prepričanih, da so učinki družinske politike na rodnost omejeni (Demeny 1987), da je rodnost zunaj nadzora javnih politik (Van de Kaa 2002) in da je domet teh politik lahko le kratkoročen, medtem ko na dolgi rok težko vidneje zvišajo stopnje rodnosti (Gauthier 2007). Tako kot je težko zanesljivo dokazati pozitiven vpliv družinske politike na reproduktivne odločitve, pa je prav tako težko dokazati, kakšne bi bile posledice odsotnosti njenih ukrepov in ali bi v tem primeru prišlo do upadanja ali stagnacije stopenj rodnosti in do slabšega materialnega položaja družin z otroki po rojstvu otrok(a).

Pri **identifikaciji primerov dobrih praks** na področju spodbujanja rodnosti je potrebno te omejitve upoštevati, po drugi strani pa poglobljeno razmisliti, katere (tuje in domače) primere dobrih prakse bi v Sloveniji lahko imele pozitiven vpliv na rodnostne preference, namere in njihovo realizacijo. Če se je npr. nek ukrep družinske politike v tujini izkazal za uspešnega pri dvigu stopenj rodnosti, to še ne pomeni, da se bo kot tak izkazal tudi v slovenskem kontekstu, saj so vplivi na odločitve, kdaj in koliko otrok imeti, izredno kompleksni in odvisni od mnogoterih dejavnikov, ki so poleg tega tudi nacionalno in kulturno specifični. Zato je pomembno, da se primerov dobrih praks iz tujine ne prevzema brez poglobljenega premisleka o primernosti določene prakse za slovenski prostor. Za oceno, ali je določena praksa primerna in ali bi lahko uspešno naslovila omejujoče dejavnike (to so dejavniki, ki otežujejo odločanje za otroka), je prav zaradi tega treba najprej **opredeliti kriterije**, ki naj jih določena praksa izpolnjuje, da jo lahko sploh opredelimo kot primer dobre prakse. Le kot tak lahko namreč uspešno odgovarja na specifične izzive, s katerimi se Slovenija sooča na področju rodnostnega vedenja. Če hočemo torej določiti te kriterije, moramo imeti na razpolago podatke, ki odgovarjajo na vprašanje, **kateri so tisti dejavniki, ki (negativno ali pozitivno) vplivajo na rodnostne namere in njihovo realizacijo**. Povedano drugače; identificirati moramo dejavnike, ki otežujejo odločanje za otroke, in dejavnike, ki odločanje za otroka olajšujejo, in na tej podlagi določiti kriterije za izbiro dobrih praks, ki bi jih lahko prenesli v slovenski prostor.

Naloga je razdeljena na pet poglavij. Uvodnemu poglavju sledi pregled teorij, ki razlagajo odnos med stopnjami rodnosti, rodnostnimi preferencami in namerami ter drugimi neodvisnimi spremenljivkami. Pregled teorij je pomemben, saj odgovarja na vprašanja o motivacijah posameznice in posameznikov pri odločanju za otroke, o dejavnikih, ki bi torej tudi v Sloveniji lahko vplivali na rodnostne namere. Sledi poglavje o družinski politiki v Sloveniji. To podrobno predstavi odnos med razvojem družinske politike

od osamosvojitve do danes in stopnjami rodnosti. Predstavljene so najpomembnejše značilnosti slovenske družinske politike in njene spremembe skozi čas. Sledi analitično poglavje, ki ima za cilj preveriti hipoteze, ki smo jih opredelili na podlagi ugotovitev poglavja o teorijah rodnosti. To je ključno poglavje, saj omogoča identifikacijo dejavnikov, ki vplivajo na rodnostne namere v Sloveniji. V njem uporabljamo podatke mednarodne raziskave *Generations & Gender Programme (GGP)*. GGP je ena izmed najpomembnejših raziskav, ki, poleg drugih področij, velik poudarek namenja tudi rodnostnim nameram. Slovenija sicer v raziskavi (še) ne sodeluje, bila pa je del pilotskega testiranja vprašalnika leta 2011. Pri razvoju vprašalnika in njegovem testiranju je sodelovala Univerza v Ljubljani v okviru Evropskega infrastrukturnega projekta FP7, kjer je potekalo zbiranje podatkov za GGP tudi v Sloveniji. GGP infrastruktura je bila 2016 uvrščena med t. i. *ESFRI (European Strategy Forum on Research Infrastructures) emerging projects*. Prepoznana je bila s strani evropskih institucij kot znanstveno utemeljena infrastruktura s panevropsko pomembnostjo in izjemnim pomenom za merjenje družbeno-ekonomskih učinkov (na rodnost)^{2 3}. V poročilu sprva nismo predvideli kvantitativne analize podatkov, vendar smo se zaradi možnosti bolj tehtnega in poglobljenega preverjanja naših tez, pomanjkanja drugih raziskav obravnavanih tem in finančnih omejitev odločili za analizo podatkov, pridobljenih s testiranjem vprašalnika raziskave GGP v Sloveniji. Dodaten motiv za izbor tega podatkovnega vira je bilo dejstvo, da sami rezultati še nikoli niso bili analizirani. Na podlagi ugotovitev in zaključkov tega analitičnega poglavja v predzadnjem poglavju izpeljemo kriterije, ki bi morali biti upoštevani pri izboru in uvajanju primerov dobrih praks v slovenski kontekst. Sledi izbor in kratek pregled primerov dobrih praks, ki so skladne z opredeljenimi kriteriji in imajo zaradi tega potencial, da pozitivno vplivajo na rodnostne namere in posledično dvig stopenj rodnosti. Pri tem je naš cilj pokazati na področja družinske politike, ki bi jih lahko opredelili kot t. i. sive lise, kjer bi lahko družinsko politiko v Sloveniji izboljšali. Sledi zaključno poglavje, kjer podajamo odgovore na raziskovalno vprašanje, interpretacijo nekaterih ključnih ugotovitev in kritično refleksijo njihovega pomena za nadaljnji razvoj družinske politike v Sloveniji in njen vpliv na rodnost⁴.

S poročilom želimo prispevati k ugotovitvam številnih študij, raziskav in člankov, ki so že obravnavali to raziskovalno temo kot npr. Černič Istenič 1997; 2001; Širčelj 1998; 2000; 2006; Rakar idr. 2010; Stropnik 1997; 2001; 2005; 2008; 2017⁵; Stropnik in Černič 2001; Stropnik in Sambt 2007; Stropnik idr. 2007; Stropnik in Širčelj 2008; Ule in Kuhar 2004; Sambt 2017⁶; Švab in Žakelj 2008; Švab 2017⁷. Splošen prispevek naše študije vidimo v potrditvi nekaterih ugotovitev, do katerih so prišli že drugi raziskovalci, medtem ko za njen največji doprinos štejeemo analizo vplivov različnih dejavnikov na rodnostne namere, kjer ne gre le za analizo na podlagi statistične povezanosti določene neodvisne spremenljivke z rodnostnimi namerami, ampak za analizo vpliva določene neodvisne spremenljivke na rodnostne namere, pri čemer odvisni spremenljivki kontroliramo z drugimi potencialni neodvisnimi

---

² Več na: <http://www.nidi.knaw.nl/en/new/news/2016/ggp-esfri>

³ Več o GGP infrastrukturi na: <http://www.ggp-i.org/about>

⁴ Poleg aktivnosti, ki so vezane neposredno na samo študijo, smo na IRSSV v sodelovanju z MDDSZ v okviru naloge v maju 2017 organizirali konferenco z naslovom Rodnost v Sloveniji (več informacij o sami konferenci: <http://www.irssv.si/category-list-potreben-za-bt-slider/743-rodnost-v-sloveniji>), Urban Boljka, pa se je v juliju 2017 v Berlinu udeležil sestanka Sveta partnerjev raziskave *Generations & Gender Programme* in spremljajoče konference, kjer je predstavil dogajanje v zvezi z analizo testnega vprašalnika in se seznanil z možnostmi za izvedbo raziskave v Sloveniji (več informacij na: <http://www.ggp-i.org/>).

⁵ Glej prilogo E.

⁶ Glej prilogo E.

⁷ Glej prilogo E.

spremenljivkami, ki bi lahko imele vpliv. Osamitev vpliva je še posebej pri tako kompleksni raziskovalni temi, kot je rodnostno vedenje, ključnega pomena.

2. Teoretska izhodišča

2.1 Opredelitev družinske politike

Za analizo morebitnih vplivov družinske politike oz. primerov dobrih praks znotraj nje, moramo najprej opredeliti, kaj družinska politika sploh je. V nasprotju z mnogimi drugimi javnimi politikami kot je npr. politika zaposlovanja, se družinska politika ne usmerja na točno določeno področje, ampak skuša vplivati na raznotera družbena področja. Kot taka predstavlja nabor ukrepov različnih politik na področjih otroškega varstva, starševskega nadomestila, usklajevanja družinskega in poklicnega življenja, davčne politike ipd. Pogosto vključuje tudi širša javnopolitična področja kot so zdravstveno varstvo, socialno varstvo, stanovanjsko politiko, trg delovne sile, kar otežuje skupno raziskovalno opredelitev. Med raznimi poskusi, kako konceptualizirati in misliti družinsko politiko, so tudi spodnje opredelitve (Neyer and Gunnar Andersson 2008):

1. Kamerman in Kahn (1978, 3, 1991 v Neyer in Gunnar Andersson, 2008) opredeljujeta družinsko politiko, kot »vse, kar vlada počne za družino [...] npr. varstvo otrok, programi za načrtovanje družine, ohranjanje dohodka družine, davčne olajšave, stanovanjska politika.« Družinska politika je vsota vseh ukrepov države, ki so usmerjeni k družini.
2. Bourdieu (1996, 24 v Neyer in Gunnar Andersson 2008) opozarja na pogosto spregledan, a sociološko zelo pomemben vidik družinske politike. Ker je družinska politika usmerjena v družino, ta družino tudi konstruira. V družinsko politiko tako sodijo vse aktivnosti države, ki kažejo na »dajanje prednosti določeni podobi in organizacijski obliki družine in ki krepijo položaj tistih posameznikov in posameznic oz. njihov družin, ki se tej podobi in organizaciji podrejajo«. Zato Bourdieu (1996) razume družinsko politiko kot *sui generis*, ki je sposobna konstruirati družinsko in s tem tudi družbeno realnost ter institucionalizirati določeno družinsko obliko kot prevladujočo obliko ureditve zasebnih odnosov v družbi. Po njegovem se to ne dotika le družine kot družbene institucije, kot jo razumejo raziskovalci, ampak bolj pomembno, predstave ljudi o tem, kaj družina sploh je. Družinska politika ima tako za cilj ne samo nuditi podporo točno določeni obliki organizacije družinskega življenja, ampak tudi institucionalizacijo te oblike kot družbene norme.
3. Feministična perspektiva doda k opredelitvi družinske politike še dva dodatna vidika: 1. družinska politika je sestavni del sistema blaginje oz. tipa države blaginje v določeni državi. Ker ima ta ključno vlogo, ko gre za zmanjševanje družbene neenakosti, – državo blaginje lahko torej razumemo kot intervencijski mehanizem, ki posega v strukturo družbenih neenakosti in hkrati sam oblikuje sebi lasten stratifikacijski sistem, s čimer predstavlja pomembno in aktivno silo pri oblikovanju družbenih odnosov (Boljka 2011), – vpliva tudi na organizacijo družinskih oblik in širše na celoten družbeni sistem: odnose v družini, odnose med spoloma, odnose med družbenimi razredi ipd. Feministična perspektiva zato k proučevanju vplivov družinske politike vključi analizo vplivov ne samo na družino kot enoto, ampak na posameznike in posameznice, ki so del te enote. Družine namreč sestavljajo različni odnosi, ki pri delovanju družinske politike niso nepomembni. Zato je potrebno oceniti, kako družinska politika vpliva na vsakega od teh odnosov (odnose med partnerjema, med staršema, med mamo in otrokom, med očetom in otrokom, na matere samohranilke) kot tudi na kakovost življenja otrok in druge dohodkovne

vidike ipd.) (Esping-Andersen 1990, 23, Orloff 1993; Lewis, 1992; Langan in Ostner 1991 v Neyer in Gunnar Andersson 2008).

Družinska politika je tako lahko razumljena relativno ozko, zgolj kot nabor ukrepov, lahko pa jo razumemo kot enega izmed elementov, ki v najširšem smislu vzpostavlja družbeni red, družbene norme, vrednote in posledično družbene, družinske in partnerske odnose ter pričakovanja, vezana na njih. Kot slednjo jo razumemo tudi v tem poročilu, kar še otežuje raziskovanje odnosa med njo in rodnostnimi preferencami in namerami na mikro ter stopnjami rodnosti na makro ravni, saj takšno razumevanje povečuje kompleksnost raziskovalne teme. Kako torej družinska politika vpliva na stopnje rodnosti?

2.2 Vpliv družinske politike na stopnje rodnosti in rodnostne namere

Nizke stopnje rodnosti v Evropi so eden izmed povodov, da zanimanje za raziskovanje razlogov za njih pridobiva na pomenu tako v javnosti, pri političnih odločevalcih kot tudi oblikovalcih javnih politik. Sicer med raziskovalci ni konsenza o tem ali, na kakšen način, in s kakšnim učinkom družinske in druge politike sploh vplivajo na odločanje ljudi za otroke in posledično na stopnje rodnosti, pa vendar se zdi, da so države prepričane o tem, da lahko s svojimi ukrepi pozitivno vplivajo na rodnostno vedenje. Večina raziskovalcev in raziskovalk vplivu družinske politike pripisuje relativno majhen, pogosto protisloven in izredno težko izmerljiv vpliv zaradi kompleksnosti same raziskovane teme (Neyer 2011, Gauthier 1996). Tudi zato nekateri svarijo pred preuranjenimi zaključki posameznih raziskav, ki dokazujejo močan vpliv družinske politike na rodnost (še posebej raziskav na makro ravni, na podlagi katerih naj bi se oblikovali ukrepi družinske politike kot »spodbujevalci« stopenj rodnosti) (Demeny 2003; Caldwell in Schindelmayer 2003 v Neyer and Gunnar Andersson 2008). Po drugi strani pa nekateri raziskovalci in raziskovalke navajajo kar nekaj študij na mikro ravni, ki naj bi dokazovale, da družinske politike vplivajo na rodnostno vedenje in posledično tudi na stopnje rodnosti (Hoem, 1990, 1993b; Andersson 2004, Rindfuss, et al 2007 v Neyer and Gunnar Andersson 2008).

Tudi pregled rezultatov nekaterih najpomembnejših študij, raziskav, člankov, ki preučujejo vpliv različnih ukrepov družinske politike na rodnost na mikro (rodnostne preference, namere, realizacije namer) in makro ravni (celotne stopnje rodnosti) nakazuje, da moramo biti pri sklepanju o vplivih zelo previdni. Nekatero mednarodno raziskavo ugotavljajo pozitivne vplive določenega ukrepa družinske politike (pri čemer v resnici niti ne merijo vpliva, saj ne kontrolirajo možnih drugih dejavnikov, ki bi lahko vplivali na stopnje rodnosti), nekatere raziskave merijo vpliv ukrepov družinske politike (kontrolirajo vpliv drugih dejavnikov na rodnostno vedenje ali na celotne stopnje rodnosti), pri tem pa so v svojih ugotovitvah lahko tudi kontradiktorne (Gauthier 2007) (glej priloge A, B, C).

Pregled ugotovitev oz. rezultatov izbranih raziskav (glej priloge A, B, C) nam je že omogočil vpogled v odnos med državo blaginje, družinsko politiko in rodnostnimi preferencami, namerami in realizacijo namer na mikro in stopnjami rodnosti na makro ravni, nismo pa še razložili, kateri dejavniki vplivajo na rezultate. Zato v naslednjem poglavju obravnavamo teorije rodnostnega vedenja, ki te rezultate razlagajo.

2.3 Teorije rodnostnega vedenja

Dejavnike rodnosti skušajo torej razložiti različne teorije rodnostnega vedenja. Dejavniki, ki vplivajo na odločitev za ustvarjanje lastne družine, so izjemno kompleksni. V grobem jih lahko razdelimo na strukturne in subjektivne, pri čemer so drugi nedvomno pogojeni z dojemanjem prvih (Stropnik in Šircelj 2008, 1034). V nadaljevanju predstavljamo štiri teorije rodnostnega vedenja z namenom opredelitve možnih dejavnikov (in njihove kasnejše preverbe v četrtem poglavju), ki bi lahko bili pomembni tudi v Sloveniji.

2.3.1 Ekonomske teorije rodnosti

Ekonomski teorija rodnosti trdi, da je število otrok v gospodinjstvu odvisno od preferenc glede števila otrok in percepcije, kako kakovostno naj otrok/otroci in gospodinjstvo živijo – v skladu s temi predstavami se oblikujejo predstave o tem, koliko otrok si gospodinjstvo lahko privošči (Becker 1960, Becker in Lewis 1993). Število otrok temelji na teoriji racionalne izbire, ki je najbolj uporabljena teorija za razlago odnosa med družinsko politiko in rodnostjo. Predpostavlja, da je odločitev za otroka odvisna od tehtanja med stroški in koristmi imeti otroka ob upoštevanju dohodkovnih omejitev (v primerjavi z drugimi dobrinami) in individualnih preferenc. V skladu s to teorijo se torej pričakuje, da bo vsako znižanje stroškov (vzdrževanja) otroka (npr. v obliki prejema subvencije države) ali pa vsako povečanje razpoložljivega dohodka (npr. v obliki družinskega prejema) pozitivno vplivalo na »povpraševanje« po otrocih (Becker 1981 v Schleutker 2013, 129).

Ta teorija je imela velik vpliv na raziskovanje rodnostnega vedenja, pa vendar ima kar nekaj pomanjkljivosti.

- Prvi pomislek temelji na predpostavki, da je racionalne odločitve moč sprejeti le na podlagi popolne informiranosti o ukrepih, ki naj bi omogočili znižanje stroškov vzdrževanja otroka oz. povečevanje razpoložljivega dohodka družine. Če pritrdimo tej predpostavki, potem bi morala biti odločitev za otroka utemeljena na podlagi popolne informiranosti posameznika/posameznice o ukrepih družinske politike in možnih finančnih posledicah na njegovo/njeno gospodinjstvo. To predpostavko pa je skoraj nemogoče v celoti izpolniti.
- Drugi ugovor teoriji racionalne izbire je, ali je odločitev za otroka sploh lahko utemeljena na popolni racionalnosti (podobno kot odločitev za izbiro določenega partnerja/partnerice). Odločitev je še vedno lahko utemeljena na racionalnem premisleku v smislu, da tisti, ki jo sprejema maksimizira »ugodnosti« oz. »nagrade«, ki jih določena odločitev prinaša njemu oz. njej (izpolnitev pričakovanj, ki jih ima do sebe, vrednostnih predpostavk, osebnih želja ipd.) (Goldthorpe 2000 v Gauthier 2007, 326), kar pa še ne pomeni, da je nujno strogo racionalna (še posebej z ekonomskega vidika).
- Tretjič; ekonomska teorija rodnosti predpostavlja, da družinska politika vpliva na odločitev ljudi za otroke na način, da zniža stroške otrok oz. poveča proračun gospodinjstva. Rodnostne namere in preference so torej privzete kot nekaj, kar ekonomski model ne prevprašuje. Ob tem je potrebno poudariti, da kar nekaj raziskav trdi, da na oblikovanje preferenc preračunavanje stroškov otroka sploh ne more vplivati, še posebej ob primerjavi precej pomembnejših

dejavnih kot so vrednote, družbene norme in pričakovanja, vrstniki, družina ipd. (Becker in Murphy 2000).

2.3.2 Teorije vrednot

Na odločitev za otroke in posledično stopnje rodnosti vplivajo tudi vrednote. Ta teza je še posebej močno vplivala na oblikovanje t. i. teorije drugega demografskega prehoda (angl. *second demographic transition theory*), ki označuje pojav kontinuiranega upadanja rodnosti v evropskih državah pod ravno obnove prebivalstva od konca 60. let prejšnjega stoletja naprej. Prvi demografski prehod naj bi bil povezan z altruističnimi vrednotami, ki se kažejo v skrbi za družino in potomstvo (in jih spremljata procesa industrializacije in urbanizacije), drugi demografski prehod pa z individualističnimi vrednotami, ki se odražajo v skrbi za (lastne) pravice in samouresničitev (in jih spremljata proces sekularizacije in individualizacije). Za nižanje stopenj rodnosti naj bi bile torej odgovorne spremembe vrednot v družbi, ki se navdahnjene z individualizmom kažejo v spremenjenih življenjskih potekih in pluralizaciji oblik družin in gospodinjstev (Kaa 1987, 2002).

Kljub temu je sama povezava med vrednotami in rodnostjo relativno nejasna, na kar kažejo ne samo nekateri ugovori tej teoriji na podlagi teoretskih premislekov – npr. da bi se ljudje lahko odločali za otroke tudi na podlagi samouresničevanja in individualizma (Aries 1980), – ampak tudi empirični podatki. Tako je razvoj stopenj rodnosti v nekaterih evropskih državah nemogoče razložiti s teorijo vrednot. Npr. rodnostno vedenje v državah kot sta Španija in Italija, ki bi ju na podlagi podatkov o prevladujočem vrednotnem profilu lahko opredelili kot tradicionalni in k družini usmerjeni družbi, je zaznamovano z nizkimi stopnjami rodnosti, medtem, ko so te stopnje v državah, ki bi jih lahko umestili v države z višjimi stopnjami individualiziranosti, to so npr. skandinavske države, neprimerno višje. Ideologiji sekularizma in individualizma na eni strani in ideologiji konservatizma in tradicionalizma na drugi strani zato težko opredelimo kot ključ razlage rodnostnega vedenja. Problem razlagalnega dometa teorije drugega demografskega prehoda je v tem, da evropske države, ki imajo trenutno najnižjo rodnost, niso tiste države, kjer prevladujeta sekularizacija in ideologija individualizma, temveč tiste države, v katerih prevladuje tradicionalna zavezanost k družini, pomembnost družinskih mrež, nizke stopnje razvez in odlašanje osamosvajanja mladih (Kertzer, White, Bernardi, Gabrielli 2016).

2.3.3 Teorija heterogenih rodnostnih preferenc žensk

Naslednja teorija izhaja iz predpostavke, da so družbeno-zgodovinske spremembe oz. dejavniki (kontracepcija, enakost priložnosti, nova delovna mesta, fleksibilizacija zaposlovanja, pomembnost samouresničitve in izbire) tiste, ki so spremenile obstoječo strukturo priložnosti žensk, da izberejo življenja, ki jih želijo živeti (Hakim 2002, 2003). Razlike v rodnostnih stopnjah in stopnjah vključenosti žensk na trg delovne sile lahko torej razložimo s heterogenostjo izbire življenjskih potekov žensk. Po tej teoriji lahko ženske namreč razdelimo v tri skupine glede na njihove preference, na podlagi katerih lahko predvidimo, kako se bodo odzivale na različne ukrepe družinske politike. Te različne skupine naj bi bile sestavljene (Hakim 2002, 2003) iz:

- žensk, usmerjenih v gospodinjstvo (10-30 %),
- žensk, usmerjenih na trg delovne sile (10-30 %), in
- žensk, ki se prilagajajo okoliščinam (40-80 %) in kombinirajo oboje.

Razlog za nizke stopnje rodnoti Hakim (2002, 2003) vidi v tem, da je zasnova družinske politike pristranska do ene od teh skupin. To pomeni, da v kolikor družinska politika ne podpira življenjskega stila določene skupine žensk, ta ne more biti učinkovita. Npr. ukrepi, ki naj bi omogočili lažje usklajevanje družinskega in poklicnega življenja nimajo nobenega vpliva na populacijo žensk, ki je usmerjena v dom, družino in gospodinjstvo, saj je njihova izbira, da sploh niso vključene na trg delovne sile. Nasprotno so npr. ukrepi, ki omogočajo ženskam, da lažje ostajajo doma, neučinkoviti za tisto populacijo žensk, ki se je odločila za aktivno vključitev na trg delovne sile; učinek na njihove rodnotne namere in njihovo realizacijo so torej zelo majhne (Schleutker 2013, 133).

Kritika tega pristopa pogosto izpostavlja, da Hakim popolnoma spregleda omejitve, s katerimi se pri odločanju za otroka in pri »izbiri« življenjskega sloga soočajo ženske (Crompton in Harris 1998; McRae 2003 v Schleutker 2013, 133), da empirični podatki ne podpirajo v popolnosti te teorije, da njegova teorija ne razloži, zakaj imajo ženske različne preference glede izbire lastnega ideala dobrega življenja (Pfau-Effinger 2004 v Schleutker 2013, 133), na podlagi katerega jih razdeli v različne skupine, in da je skoraj nemogoče potegniti tako ostre delitve med različnimi skupinami žensk (McRae 2003a, 333 v Schleutker 2013, 133).

Največji doprinos te teorije je, da pripozna, da imajo ženske različne preference glede izbire ideala dobrega življenja, njegovega uresničevanja in posledično rodnotnega vedenja, kar je v tem oziru korak naprej od prvih dveh predstavljenih teorij, ki preference žensk jemljeta kot privzeto dejstvo. To ima pomembne implikacije na zasnovu družinske politike v posameznih državah oz. tipih države blaginje, ki morajo, če hočejo biti učinkoviti, najprej ugotoviti, kakšni so v določeni družbi prevladujoči vzorci rodnotnih preferenc in namer žensk. Šele na podlagi tega lahko družinska politika oblikuje in promovira ukrepe oz. specifične napore ukrepov, ki naj bodo preferencam in nameram primerno izbrani in uteženi.

2.3.4 Država blaginje in družinska politika kot dejavnik rodnotnega vedenja

Na družinsko politiko lahko gledamo kot na še enega v nizu dejavnikov, ki lahko vplivajo na rodnotno vedenje. Če naj bo ta dejavnik pozitiven, pa bi morala, kot smo pokazali zgoraj, le ta odgovarjati na heterogene preference glede izbire ideala dobrega življenja različnih skupin žensk (in tudi moških). Ker vsak tip države blaginje proizvaja sebi lastne razvojne odzive (angl. *'path dependency'*) (Pierson 1996; 2000; 2000a; 2001) bi morale biti tudi družinske politike v državah, ki pripadajo različnim tipom držav blaginje, različne in odvisne od celotnega razvojno pogojenega nabora značilnosti določenega tipa. Tako uvedba novih ukrepov znotraj družinske politike ne bi mogla (ne more) potekati zunaj oz. neodvisno od specifičnega kulturnega, zgodovinskega, ekonomskega in vrednostnega okvirja določene države, saj ta vpliva na to, kakšen miks preferenc glede rodnotnega vedenja, se v določeni državi pojavi.

Kako torej tip države blaginje (in družinska politika kot njegov sestavni del) vpliva na stopnje rodnoti? Če pritrdimo tezi, da so stopnje rodnoti odvisne od mnogoterih dejavnikov tako na mikro kot makro družbeni ravni, lahko na tip države blaginje gledamo kot na enega od najpomembnejših makro dejavnikov. Država blaginje namreč predstavlja mehanizem, ki blaži tveganja in negotovosti, s katerimi se soočajo posameznice in posamezniki, in ki izhajajo iz delovanja tržnih sil, po drugi strani pa v skladu z družbeno dogovorjenimi in sprejetimi standardi z različnimi programi, ukrepi in drugimi javnimi

politikami omogoča kakovostno življenje posameznikom, posameznicam in družinam. Država blaginje in družinska politika znotraj nje torej vzpostavljata pogoje, ki lahko pozitivno, ali pa negativno vplivajo tudi na odločanje za otroke.

Razlikujemo med različni tipi države blaginje in družinskimi politikami znotraj njih, ki na sebi lasten način sovzpostavljajo (in se nanj tudi odzivajo) najširši družbeno-ekonomski in javnopolitični kontekst, v katerem se na mikro individualni ravni oblikujejo rodnostne preference, namere in (bolj ali manj racionalne) odločitve o otrocih. Esping-Andersen (1990, 26–29) opredeli tri idealne tipe države blaginje: liberalnega (v katerega spadajo anglosaksonske države), konservativno-korporativističnega (v katerega spadajo države kontinentalne Evrope in socialdemokratskega (skandinavske države). Vsak od teh tipov na sebi lasten način uokvirja odnose med državo, gospodarstvom in predstavlja kompleksen sistem vzajemno prepletajočih se zakonskih, organizacijskih in družbenih značilnosti, ki izvirajo iz različnih zgodovinskih, socialnih in politično-razrednih koalicij ter procesov v demokratičnih industrijskih kapitalističnih družbah, ki se artikulirajo v značilnostih socialne politike, družinske politike in delovanju države blaginje in sistema blaginje kot tudi v širši konfiguraciji in regulaciji ekonomskega podsistema (Boljka 2011, 149).

Povezave med različnimi tipi države blaginje in dejavniki rodnostnega vedenja Esping-Andersen (1999) operacionalizira z uporabo koncepta **defamilizacije**, ki predstavlja stopnjo, do katere sta posameznik in posameznica neodvisna od družinskih podpor bodisi preko ukrepov družinske politike, ali storitev na trgu. Stopnja defamilizacije je v različnih tipih države blaginje različna. Tako je npr. v socialdemokratskem tipu država (tudi s svojimi ukrepi družinske politike) zavezana na podlagi načela univerzalnosti k visokim stopnjam zaposlenosti žensk in usklajevanju poklicnega in družinskega življenja; v konservativno-korporativističnem tipu je še vedno močno poudarjena pomembnost tradicionalnih družinskih struktur pri zagotavljanju socialne varnosti, ključno vlogo ima torej družina, ki v skladu z načelom subsidiarnosti intervenira le, ko družina ni sposobna poskrbeti za svoje člane; medtem ko je v liberalnem tipu države blaginje trg tisti, ki zagotavlja defamilizacijo – trg ponuja storitve za otroke in družino, s čimer je zagotovljena možnost izbire in pluralnosti odločanja glede ravni kakovosti storitev ter posledično neodvisnosti od obstoječih družinskih podpor, a seveda le za tiste ženske (družine), ki si nakup storitev lahko privoščijo (Esping-Andersen 1999).

Za oceno možnih vplivov države blaginje in ukrepov družinske politike pa je potrebno njun vpliv opredeliti še širše, kar sicer zamegljuje, kaj vse družinska politika je, in otežuje operacionalizacijo in merjenje vpliva, a hkrati upošteva Bourdiejevo razumevanje družinske politike. Upoštevati je torej potrebno ne samo raven defamilizacije, ampak tudi, kako država blaginje (in družinska politika) vplivata na značilnosti makro družbenega konteksta in posledično na njegov vpliv na mikro raven odločanja za otroke. To lahko razložimo s **konceptom dekomodifikacije** (Esping-Andersen 1990), ki predstavlja raven, da katere naj bi država blaginje omogočala individualno svobodo in relativno neodvisnosti posameznika in posameznice od tržnih sil. Višja kot je stopnja dekomodifikacija, manjša sta tveganje in negotovost, s katerima sta soočena posameznik in posameznica. Iz tega lahko v skladu z ekonomsko teorijo rodnosti sklepamo, da je verjetnost, da se bosta posameznica in posameznik v tipih države blaginje z višjimi stopnjami dekomodifikacije lažje odločila za otroka večja, saj otrok (gledano primerjalno) ne povečuje tveganj oz. negotovosti do te mere kot bi jih v tipih države blaginje z nižjimi stopnjami dekomodifikacije.

Tip države blaginje, ki omogoča najvišjo raven dekomodifikacije je socialdemokratski tip, katerega značilnost je, da ob pospešenem vključevanju žensk v visokošolsko izobraževanje in kasneje na trg delovne sile ustvarja relativno ugodne okoliščine za usklajevanje poklicnega in družinskega življenja, s čimer zagotavlja pogoje, kjer se negativen vpliv tržnih sil in vloga družinskih podpor zdijo manj pomembne (Esping-Andersen 1990, 48). V konservativno-korporativističnem tipu države blaginje je stopnja dekomodifikacije v največji meri odvisna od predhodnega zaposlitvenega statusa in prispevkov v socialna zavarovanja (Esping-Andersen 1990, 48). Položaj na trgu delovne sile je tista točka, ki določa, katere skupine v družbi so t. i. 'insiderji' oziroma 'outsiderji', tj. katere skupine si zaslužijo višji nivo dekomodifikacije (Svallfors 2008, 333). V proces dekomodifikacije je torej vključena le delovna populacija oz. posredno družine, iz katerih zaposleni izhajajo. Najnižje ravni dekomodifikacije imajo države liberalnega tipa države blaginje. Tu je prevladujoča tržna logika – trg kot glavni vir blaginje. Zato ta tip države blaginje ni naklonjen ideji, da bi se tržni odnosi in njim pripadajoči mehanizmi, skozi katere se zagotavlja blaginja, umaknili zagotavljanju socialnih pravic s strani države (Myles in Quadagno 2002, 40). Država zagotavlja pomoč le, če odpovedo vse druge možnosti za zagotovitev socialne varnosti. Posameznik in posameznica morata izkoristiti vse svoje vire in priložnosti za delo, preden sta upravičena do socialnih prejemkov. Poudarek je torej na individualni odgovornosti za lastno socialno in materialno varnost. Socialni prejemki pripadajo le posameznikom in posameznicam (in družinam) z zelo nizkimi in nerednimi dohodki in tistim, ki so odvisni izključno od pomoči države (Boljka 2011, 182).

2.4 Sklep

Vloga tipov držav blaginje (in njim pripadajoče družinske politike) je torej lahko pomemben dejavnik pri odločanju za otroke kot tudi pri zagotavljanju kakovosti njihovega življenja v družini in ohranjanju relativno pridobljenega položaja družine in njihovih članov po rojstvu otrok(a). Še več, razumemo ga lahko kot nadrejen dejavnik drugim dejavnikom, ki smo jih predstavili v orisu teorij, ki razlagajo rodnostne namere. Tip države blaginje namreč vpliva tako na ekonomske pogoje (ekonomske teorija rodnosti), vrednote (teorije vrednot), kot tudi na specifičen preplet ukrepov družinskih politik (teorija heterogenih rodnostnih preferenc).

Ekonomske teorije rodnosti lahko povežemo s konceptoma defamilizacije in dekomodifikacije, ki sta ključna pri uvrščanju posameznih držav v posamezni tip države blaginje. Skozi procesa defamilizacije in dekomodifikacije v skladu z ekonomsko teorije rodnosti država zmanjšuje ekonomsko tveganje, ki je (lahko) povezano z odločitvijo za otroka. Ekonomska teorija rodnosti namreč predvideva, da je število otrok v družini (gospodinjstvu) odvisno od preferenc, te pa so odvisne od percepcije, kako kakovostno naj otrok (in družina) živi, kar je povezano s finančnim stanjem družine (gospodinjstva).

Po drugi strani je tip države blaginje poleg specifičnega kulturnega in zgodovinskega razvoja rezultat vrednotno-normativnega okvirja, ki v določenem tipu prevladuje. Le-ta omejuje legitimnost socialnopolitičnih ukrepov in ukrepov družinske politike znotraj različnih tipov. Sam tip države blaginje in družinske politike pa ni le odraz vrednot v družbi, ampak jih s svojimi ukrepi, programi in strategijami soustvarja. Teorija vrednot, ki ima za namen razložiti rodnostno vedenje, je tako tesno povezana z vplivom, ki naj bi ga država blaginje imela na rodnostno vedenje. V nasprotju z ekonomsko teorijo vrednot, katere logika nas navaja k zaključku, da bi bil lahko zaradi svoje usmerjenosti k univerzalnemu minimiziranju tveganj, visokih stopenj defamilizacije in dekomodifikacije za spodbujanje odločanja za otroke najbolj primeren socialdemokratski tip države blaginje, nas logika teorije vrednot navaja k

zaključku, da so za spodbujanje odločitev za otroke najbolj primerni tisti tipi države blaginje, ki v najmanjši meri omogočajo zasledovanje življenjskega stila, ki naj bi bil posledica individualističnih vrednot in težnj po samouresnitvi in ne k altruističnim vrednotam, ki naj bi rezultirale v skrbi za družino, potomstvo in dom. Če zanemarimo kritike teorij vrednot, bi tako bolj spodbudno okolje za odločanje za otroke lahko predstavljal tudi konservativno-korporativistični tip države blaginje.

Z vprašanjem, kako tip države blaginje vpliva na rodnostne namere, se ukvarja tudi teorija rodnostnih preferenc, ki pravi, da mora država blaginje oz. družinska politika oblikovati ukrepe, ki bodo odgovarjali različnim življenjskim stilom žensk v določeni družbi. Le kot taka bo lahko imela pozitiven vpliv na odločanje za otroka. Družinska politika torej ne sme biti enoznačna in usmerjena v omogočanje točno določenega življenjskega stila, ampak mora upoštevati mnogoterost življenjskih stilov.

Namen teoretskega pregleda je bil dvojen. Prvič; želeli smo prikazati različne razlage dejavnikov, ki naj bi upoštevali različne teorije vplivali na rodnostne namere, in na njihovi podlagi oblikovati raziskovalna vprašanja oz. hipoteze in raziskovalne modele, ki jih preverjamo v poglavju o kvantitativni analizi podatkov raziskave GGP. Ta vprašanja, hipoteze in modeli se napajajo iz idej teh teorij in v grobem preverjajo, kako na rodnostne namere vplivajo ekonomske ovire, vrednote in enakopravnost med spoloma.

Drugič; pregled služi tudi temu, da bi lahko bolje razumeli odnos med družinsko politiko in stopnjami rodnosti v Sloveniji. Namreč, če pritrdimo zgornjim hipotezam, lahko sklepamo, da na stopnje rodnosti v Sloveniji vplivajo tudi značilnosti države blaginje oz. družinske politike, ki jo imamo v Sloveniji. Kam bi torej lahko uvrstili družinsko politiko v Sloveniji v mednarodnem primerjalnem smislu in ali imamo družinsko politiko, ki omogoča lažje odločanje za otroka?

3. Družinska politika v Sloveniji

Namen tega poglavja je prikazati značilnosti družinske politike v Sloveniji. Družinsko politiko bomo najprej analizirali v mednarodnem primerjalnem kontekstu. Pri tem bomo še posebej pozorni na tip družinske politike, ki ga imamo v Sloveniji glede na nekatere izbrane kazalnike, in stopnje rodnosti na makro ravni. Tu ne gre za identifikacijo dejavnikov, ki vplivajo na celotne stopnje rodnosti, ampak za preprosto primerjalno analizo značilnosti družinske politike v izbranih državah in njim pripadajoče stopnje rodnosti. Ne gre torej za merjenje vpliva družinske politike na stopnje rodnosti.

V nadaljevanju analiziramo stopnje rodnosti v Sloveniji v časovni perspektivi in jih umeščamo v ključne spremembe družinske politike v Sloveniji pri čemer gre zopet le za primerjalno analizo in ne za analizo točno določenih ukrepov na stopnje rodnosti na makro ravni. Tak pristop nam omogoča identifikacijo nekaterih t. i. sivih lis družinske politike v Sloveniji oz. področij, kjer bi lahko v prihodnje družinsko politiko izboljšali.

3.1 Slovenska družinska politika v mednarodnem primerjalnem kontekstu

Billingsley in Ferrarini (2014, 434) razvrstita evropske države glede na značilnosti družinske politike v tri skupine. Kot kriterij razlikovanja oz. uvrstitve države v določeno skupino privzameta temeljno usmeritev družinske politike – ali družinska politika v večji meri podpira usklajevanje dela in družine in s tem t. i. dvohraniteljski model (dveh zaposlenih) (angl. »*dual earner model*«) in s tem defamiliaristični tip družinske politike, ali pa družinska politika spodbuja tradicionalno prevzemanje spolnih vlog in delitev dela, kjer je v družini zaposlen samo eden od staršev (navadno moški), tj. tradicionalno moško hraniteljski model (angl. »*male bread winner model*«) in s tem familiaristični tip družinske politike. Na podlagi tega oblikujeta dva indeksa⁸, ki merita zgornji razsežnosti.⁹

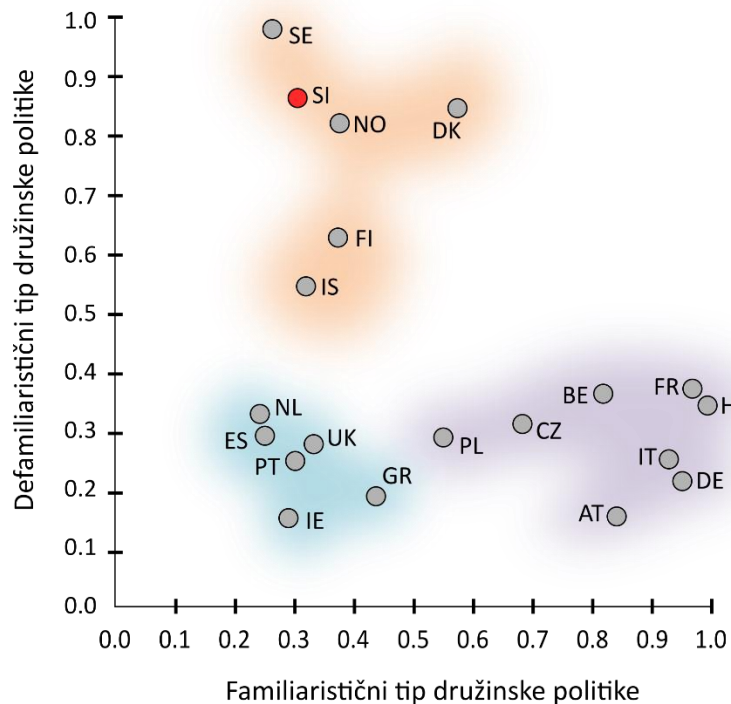
Po njuni metodologiji Slovenijo umestita v skupino nordijskih držav, za katere je značilno, da ukrepi družinske politike omogočajo dobro podporo pri usklajevanju plačanega dela in družine, relativno finančno dostopne in kakovostne javne servise, enakost možnosti, spodbujajo zaposlenost žensk, s čimer je omogočena razbremenitev družine in večja avtonomnost njenih članov – defamilizacija. Če ima družinska politika velik vpliv na stopnje rodnosti, bi morale imeti v skladu z večino teoretskih predpostavk države, ki pripadajo temu tipu, visoke stopnje rodnosti.

---

⁸ Pri razvrstitvi držav v skupine sta upoštevala denarne prejemke, namenjene družinam, davčno ureditev in vključenost otrok, mlajših od treh let v vrtce, možnosti za usklajevanje družinskega in poklicnega življenja, starševsko nadomestilo. Za podrobnosti glej Billingsley in Ferrarini (2014, 433).

⁹ Seveda obstaja veliko različnih tipologij tipov družinske politike (za pregled glej Saraceno 2011).

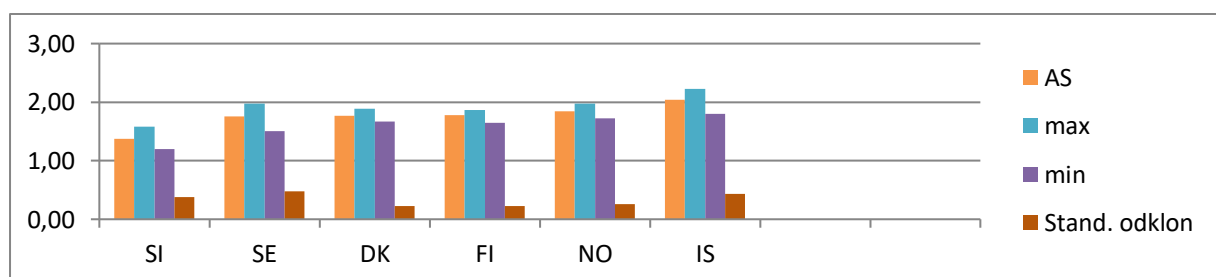
Slika 1: Umestitev držav med dve dimenziji družinske politike: defamiliaristični in familiaristični tip družinske politike

Vir: Prirejeno po Billingsley in Ferrarini (2014, 434)

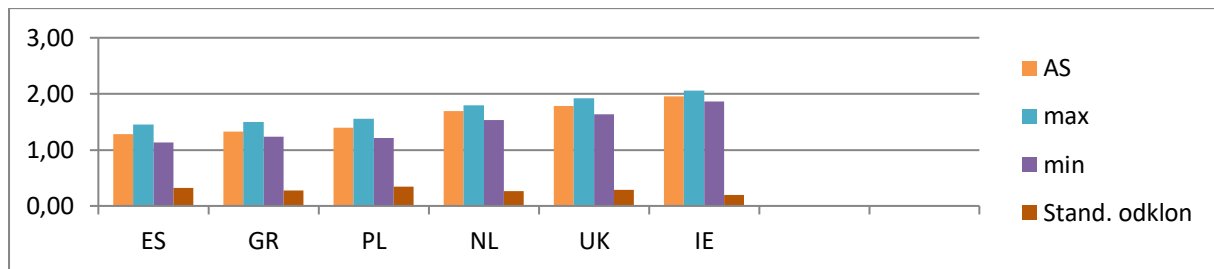
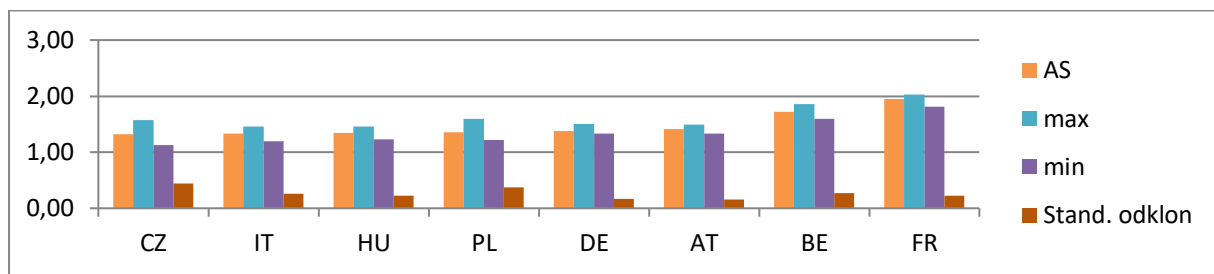
Primerjava držav te skupine (glej oranžno območje) pokaže, da sama uvrstitev v defamiliaristični tip družinske politike sama po sebi ne pomeni neposredno zelo visokih stopenj rodnosti, kar je še posebej očitno na primeru Slovenije s stopnjo rodnosti 1,57. Druge države, ki pripadajo tej skupini, imajo sicer v zadnjem desetletju relativno visoke stopnje rodnosti, ki pa so še vedno pod stopnjo, ki omogoča naravno obnavljanje prebivalstva: Danska (1,71), Finska (1,65), Islandija (1,80), Norveška (1,72), Švedska (1,85) (Eurostat 2017).

Slika 2: Stopnje rodnosti (1996-2015) po skupinah držav s skupnimi značilnostmi družinske politike glede na klasifikacijo po Billingsley in Ferrarini (2014)

Se nadaljuje...

...nadaljevanje

Vir: Eurostat 2017

Zanimivo je torej, da Slovenija ne glede na to, da velja za državo z dobro urejeno družinsko politiko, kljub vsemu beleži relativno nizke stopnje rodnosti. Odgovore za stanje v Sloveniji moramo očitno iskati še drugje, na drugih področjih, in pri tem upoštevati širšo opredelitev družinske politike oz. širši kontekst države blaginje. Le ta bi lahko v določenih nacionalnih kontekstih igral pomembnejšo vlogo od same družinske politike (nedvomno sta npr. zelo pomembna dejavnika tudi stanovanjska politika in politika zaposlovanja, ki navadno nista del družinske politike).

Med druge razločevalne in razlagalne dejavnike bi lahko uvrstili tudi kazalnike enakopravnosti oz. enakosti med spoloma (tako v javni kot v zasebni sferi); subjektivne razloge za odločanje za otroke (percepcija starševstva in starševskih vlog, vzgojni imperativi, preference oz. zahteve glede partnerstva, trendi samskosti) in drugih posebnosti, značilnih za določeno družbeno in kulturno okolje. Za Slovenijo je npr. značilno podaljševanje mladosti, polna zaposlenost žensk kot vrednota, negotovost zaposlitve žensk, močna podporna medsorodniška razmerja, protektivno otroštvo itd. (Švab in Žakelj 2008). Za nekatere od navedenih dejavnikov bi lahko predvidevali, da družinska politika nanje lahko vpliva (posredno ali neposredno), za nekatere pa le v manjši meri ali pa sploh ne.

Ker se radikalni zasuki v usmeritvah družinske politike redko dogajajo, je težko pričakovati, da bi se Slovenija premaknila v drugo skupino držav glede značilnosti družinske politike, zato moramo odgovoriti, v čem se Slovenija razlikuje od držav, ki imajo po opredelitvi Billingsleyeve in Ferrarinija (2014) sorodni, defamiliaristični tip družinske politike, pa vendar višje stopnje rodnosti. Tu smo upoštevali nekatere ugotovitve Švab in Žakelj (2008) o dejavnikih, ki, poleg družinske politike, lahko vplivajo na rodnostne namere oz. stopnje rodnosti. Preverili smo razlike v vrednosti kazalnikov, merjene na naslednjih področjih:

a) enakopravnost med spoloma

– v javni sferi:

- stopnja zaposlenosti glede na spol,

- stopnja brezposelnosti glede na spol,
  - stopnja zaposlenosti žensk z otrokom, mlajšim od šest let,
  - stopnja zaposlenosti moških z otrokom, mlajšim od šest let,
  - delež oseb z dokončano terciarno izobrazbo glede na spol,
  - št. opravljenih plačanih ur na teden glede na spol,
  - razlike v plačah med spoloma (angl. »*wage gap*«),
  - prehod iz izobraževanja v zaposlitev (povprečno trajanje v letih) glede na spol,
  - delež neprostoVOLjno zaposleni za polovični delovni čas glede na spol,
- **enakopravnost med spoloma v zasebni sferi:**
- opravljanje neplačanega dela glede na spol (v min/dan),

b) subjektivne namere glede otrok:

- idealno število otrok glede na spol,
- idealno število otrok = nič otrok (ženske),
- idealno število otrok = tri ali več otrok (ženske),

c) zaposlenost in izobraženost oseb v rodni dobi:

- stopnja zaposlenosti oseb v rodni dobi,
- stopnja brezposelnosti oseb v rodni dobi,
- stopnja zaposlenosti oseb z otrokom, mlajšim od šest let,
- delež neprostoVOLjno zaposlenih za polovični delovni čas,
- prehod iz izobraževanja v zaposlitev (povprečno trajanje v letih),
- delež oseb z dokončano terciarno izobrazbo glede na spol,

d) osamosvajanje mladih:

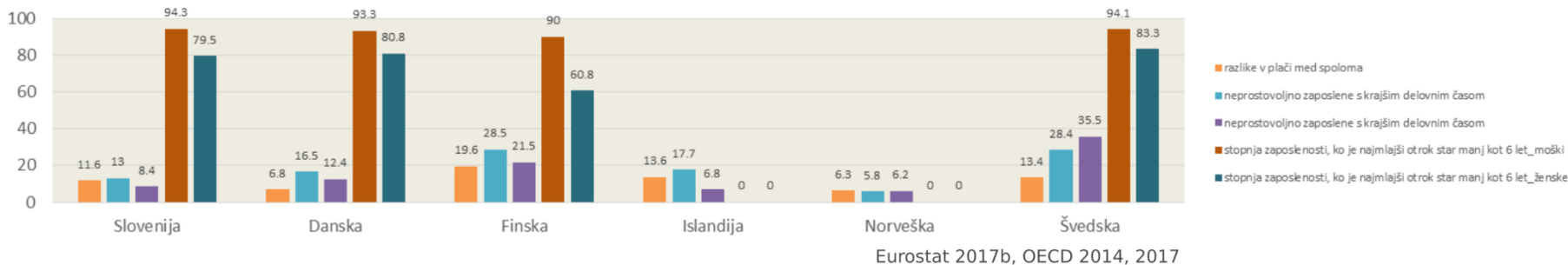
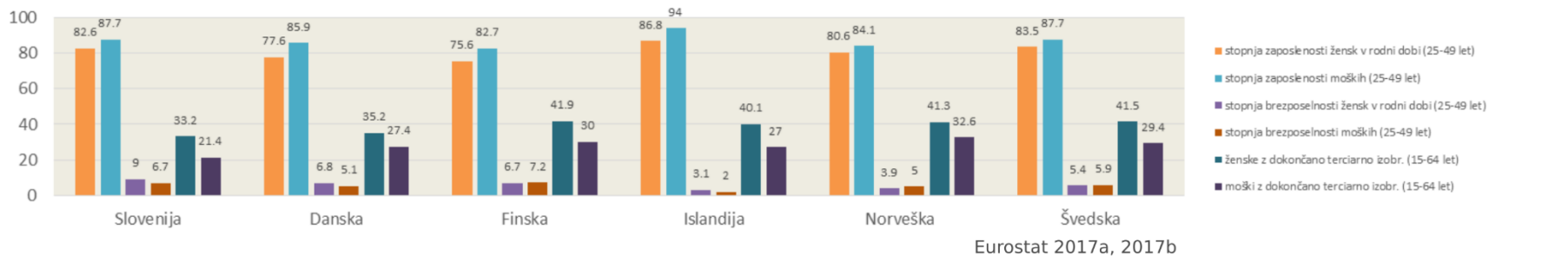
- delež mladih, ki živi pri starših (glede na spol),
- povprečna starost, ko mladi zapustijo dom (glede na spol).

Uporabljeni kazalniki in podatki, ki opisujejo navedene štiri točke, so prikazani na infografiki.

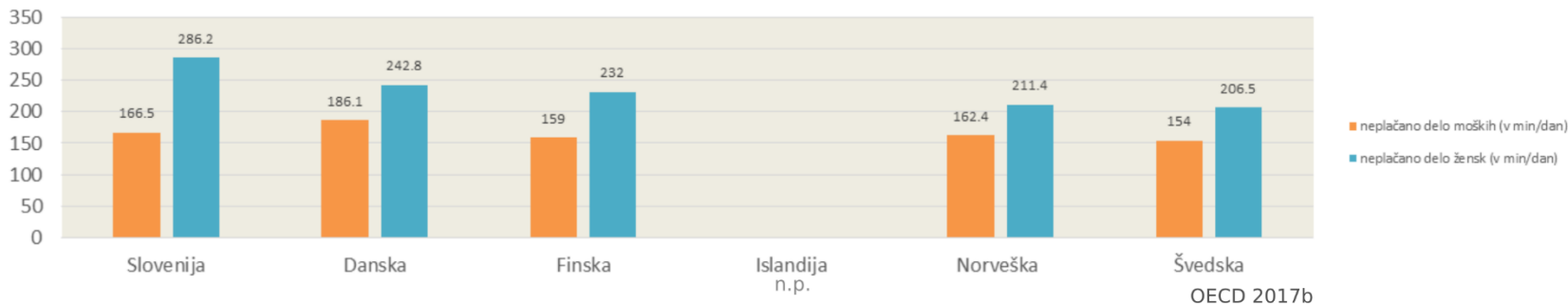
Izbrani kazalniki rodnostnega vedenja v državah defamiliarističnega tipa družinske politike

(Ne)enakosti med spoloma v javni sferi

Trg delovne sile/izobrazba

Neplačano delo

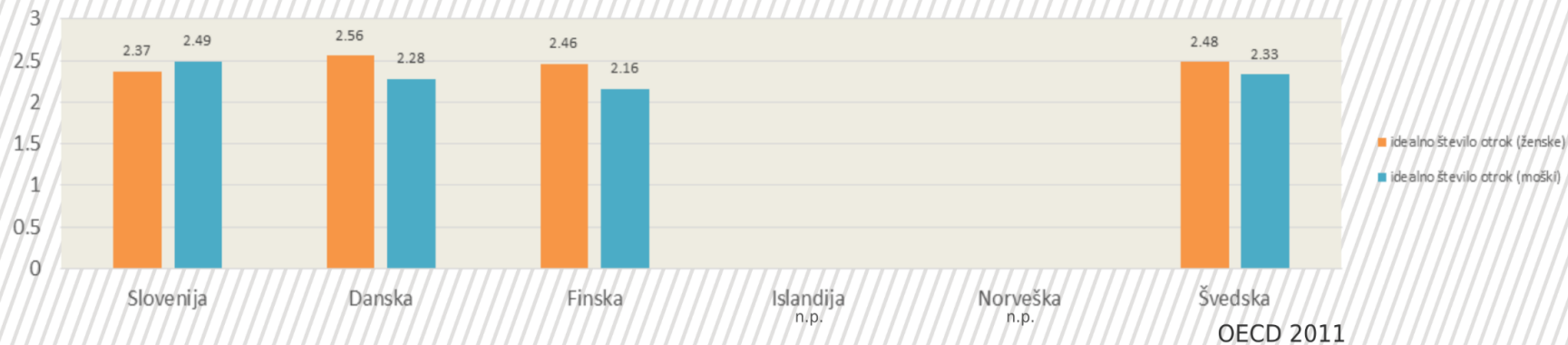

(Ne)enakosti med spoloma v zasebni sferi

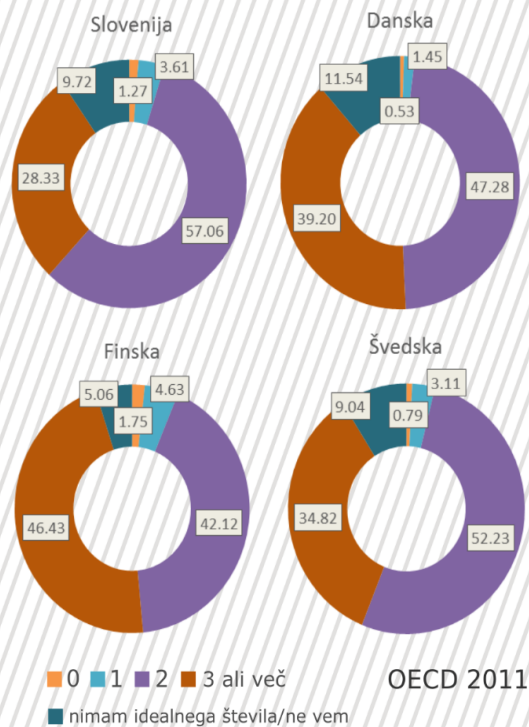
Izbrani kazalniki rodnostnega vedenja v državah defamiliarističnega tipa družinske politike

Rodnostne preference

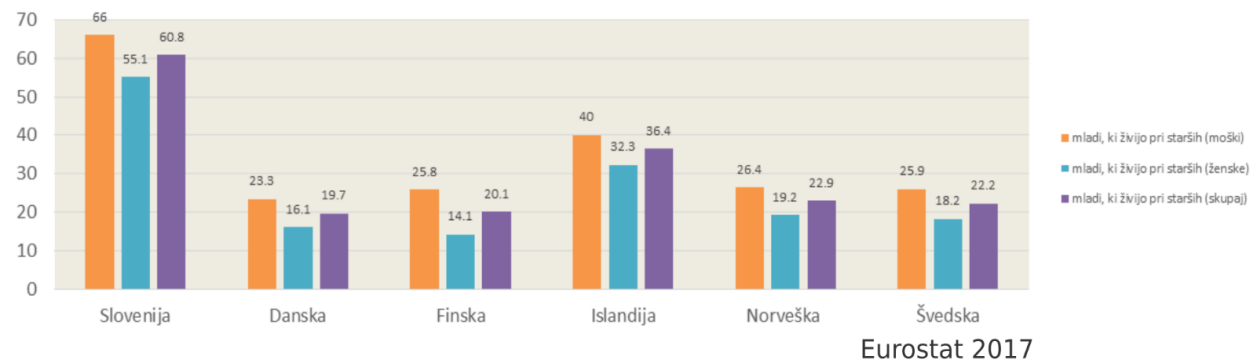
Idealno število otrok

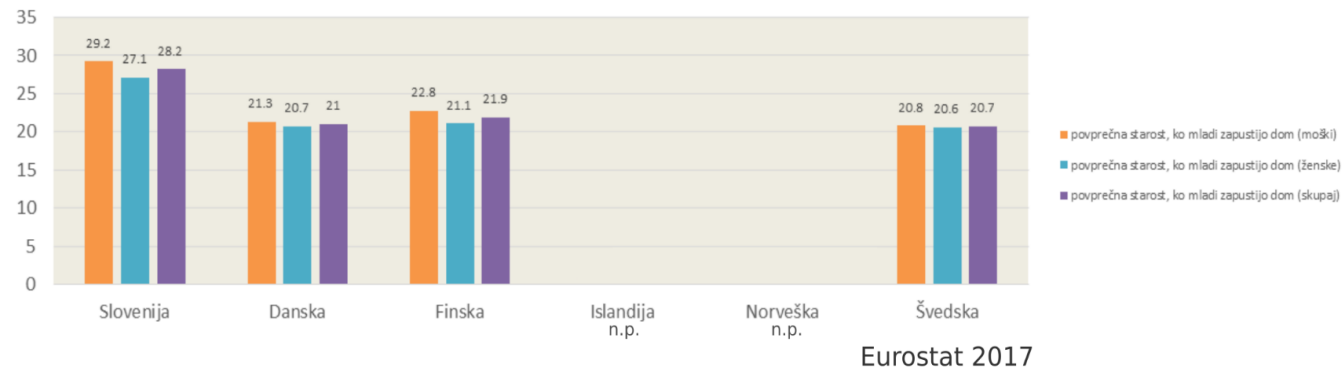
Idealno število otrok v %

Koliko jih živi pri starših?

Kdaj se odselijo?

Osamosvajanje mladih (18-34)

Podatki, prikazani na infografiki, pokažejo, da, v kolikor upoštevamo več dejavnikov rodnosti (in ne samo tiste, ki so povezani z značilnostmi družinske politike), se Slovenija od ostalih držav, ki po uvrstitvi Billingsleyeve in Ferrarinija (2014) tvorijo isto skupino, precej razlikuje. Še posebej glede osamosvajanja mladih, brezposelnosti žensk in enakopravnosti med spoloma v zasebni sferi. Tu v Sloveniji beležimo podatke, ki kažejo na okoliščine, ki otežujejo odločanje za otroke, medtem ko je Slovenija pri enakopravnosti med spoloma v javni sferi po izbranih kazalnikih, primerljiva z nordijskimi državami. Prvim področjem bi veljalo v prihodnje pri pripravi ukrepov za spodbujanje rodnosti nameniti več pozornosti.

Če na družinsko politiko gledamo širše, bi prav gotovo lahko našli še številne druge kazalnike, ki Slovenijo oddaljujejo od ostalih držav v skupini. Eden takih kazalnikov je npr. institucionalno zaupanje, ki se tesno navezuje na koncept zaupanja v družbo in je za razpravo o odločanju za otroke pomemben z vidika tveganj in ranljivosti, ki jih starševstvo prinaša. Na ta vidik, ki je v analizah o rodnostnem vedenju praktično spregledan, posebej opozorita Ellingsaeter in Pederson (2016). Avtorici na podlagi analize intervjujev ugotovita, da je na Norveškem (za katero so značilne višje stopnje rodnosti v primerjavi s Slovenijo) institucionalno zaupanje, ki ga vzpostavlja in ohranja sistem države blaginje, ki poudarja enakost med spoloma in univerzalen dostop do različnih oblik podpore in pomoči, visoko. Jasno se to npr. odraža pri splošni podobi družinske politike v javnosti, saj vprašani norveško družinsko politiko razumejo kot »odličen« model, kar je v skladu s prevladujočim javnim diskurzom. Za Slovenijo podatkov o zaupanju v družinsko politiko nimamo. Glede na to, da je zaupanje v različne institucije praviloma nizko, pa predvidevamo, da podobno velja tudi za zaupanje v družinsko politiko in njene ukrepe. V nadaljnjih študijah s tega področja bi veljalo podrobneje preveriti medsebojen vpliv obeh spremenljivk na primeru Slovenije, z umestitvijo ugotovitev v mednarodni kontekst.

3.2 Razvoj družinske politike v Sloveniji in časovna vrsta stopenj rodnosti

V Sloveniji imamo sicer družinsko politiko, ki je opredeljena precej široko, o čemer lahko sklepamo na podlagi usmeritev Resolucije o temeljnih oblikovanju družinske politike (1993) in drugih dokumentov, ki upoštevajo socialne, ekonomske, pravne, pedagoške, zdravstvene in druge ukrepe s tega področja. Vodenje in izvajanje družinske politike je pod okriljem MDDSZ, vendar se, ravno zaradi njene široke opredelitve, posamezni ukrepi dotikajo pristojnosti različnih ministrstev. Osrednji namen tako razumljene družinske politike je povečati kakovost življenja družin in zagotoviti, da se le-ta zaradi stroškov vzgoje in izobraževanja otrok ne bi znižala v primerjavi z ostalimi člani družbe. Obenem naj bi družinska politika vplivala tudi na izboljšanje pogojev za odločanje za otroke. V kolikšni meri ji slednje dejansko tudi uspeva, je (tako kot v drugih državah in kot smo pokazali v prejšnjih poglavjih) izjemno težko oceniti, saj gre pri rodnosti vedno za preplet ekonomsko-socialnih, kulturnih, demografskih in drugih dejavnikov, na katere družinska politika ne more v celoti vplivati. Pa vendar ugotovitev, da z družinsko politiko ne moremo v celoti rešiti vprašanja rodnosti, samega pomena družinske politike ne zmanjšuje, saj ne moremo z gotovostjo trditi, da bi bile stopnje rodnosti v primeru odsotnosti takšne politike še nižje (Stropnik in Šircelj 2008).

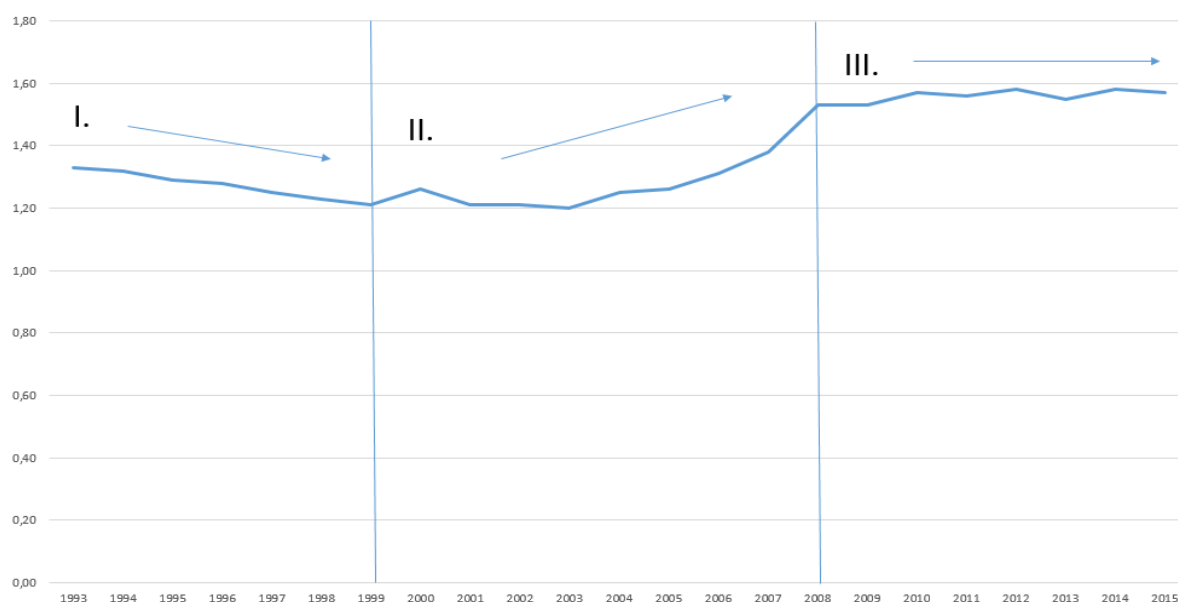
Pomembno je, da družinsko politiko izboljšujemo in nadgrajujemo, še zlasti na tistih mestih, ki se v določenem okolju izkažejo kot posebej relevantna. Identifikacijo področij, ki bi jim bi bilo z vidika rodnostnega vedenja v prihodnje smiselno nameniti več pozornosti, smo torej najprej opravili z umestitvijo Sloveniji v evropski kontekst (oz. kontekst držav z defamiliarističnim tipom družinske

politike), kjer smo poleg kazalnikov družinske politike primerjali nekatere druge pomembne kazalnike, kjer se Slovenija odreže slabše od držav z višjimi stopnjami rodnosti in podobnim tipom družinske politike.

V nadaljevanju bomo t. i. sive lise, področja oz. kazalnike, ki bi jih lahko izboljšali, ocenili še z **oceno gibanja krivulje stopenj rodnosti v Sloveniji** (v daljšem časovnem obdobju) v odnosu do družinske politike in sprejetih ukrepov s tega področja. V tem primeru smo za opazovanje stopenj rodnosti upoštevali podatke za obdobje od leta 1993 (sprejeta zadnja resolucija o družinski politiki) do leta 2015, ko so na voljo zadnji razpoložljivi podatki. Krivuljo gibanja stopenj rodnosti, ki jo prikazujemo na Sliki 3, lahko razdelimo na tri približno časovno enako dolga obdobja:

- **Prvo obdobje (1993–1999):** zaznamuje postopno upadanje stopenj rodnosti. Od leta 1993 do 1999 se je stopnja rodnosti znižala z 1,33 na 1,21 (v povprečju se je stopnja rodnosti v tem obdobju gibala okrog stopnje 1,27).
- **Drugo obdobje (2000–2008):** značilen je precejšen dvig stopnje rodnosti, in sicer z 1,21 na 1,53. Povprečna stopnja rodnosti (AS = 1,29) sicer ostaja podobna oz. le za malenkost višja kot v prvem obdobju zaradi nizkih vrednosti stopenj rodnosti v letih 2001, 2002 in 2003 (leta 2003 beležimo eno najnižjih stopenj rodnosti do sedaj: 1,20). Od leta 2004 naprej pa je opazno nenehno povečevanje stopnje rodnosti, ki je v letu 2008 dosegla 1,53.
- **Tretje obdobje (2009–2015):** predstavlja obdobje z najvišjim stopnjami rodnosti (AS = 1,56). Med leti se vrednosti le rahlo spreminjajo – od leta 2009 do leta 2015 se je stopnja rodnosti povišala z 1,53 na 1,57.

Slika 3: Stopnja rodnosti, Slovenija, 1993–2015¹⁰

¹⁰ Daljši zgodovinski pregled pokaže, da celotna stopnja rodnosti od 50-ih let prejšnjega stoletja, z vmesnimi nihanji, vseskozi upada. Največji upad se dogaja od 80-ih let naprej, ko se stopnja rodnosti ne povzpne nazaj na stopnjo rodnosti z vrednostjo nad 2, kot je bilo to značilno za pretekla desetletja (SURS 2017).

Če krivuljo stopenj rodnosti umestimo v javnopolitični kontekst družinske politike, lahko ugotovimo, da je bilo v opazovanih obdobjih sprejeto kar nekaj pomembnejših¹¹ ukrepov, ki bi lahko imeli vpliv na stopnje rodnosti, pa vendar ne spreminjajo radikalno splošne usmeritve slovenske družinske politike:

– **Prvo obdobje (1993–1999):**

V tem času je največ zakonodajnih sprememb doživel otroški dodatek (OD). Zakon o družinskih prejemkih iz leta 1993 je predvidel postopno vpeljavo univerzalnega OD, kar pa v praksi kasneje dejansko nikoli ni bilo uresničeno. Dopolnitve omenjenega zakona v letu 1995 (ZDPre-B) so prinesle omilitev selektivnosti prejemka. Mejo do upravičenosti je zakon postavil na 110 % povprečne plače, kar je v praksi pomenilo, da ga ni prejelo zgolj 13 % otrok (iz bolj premožnih družin) (Stropnik 1996). Obenem so se po dopolnitvah zakona povišali zneski za družine s srednje visokimi dohodki (35-50 % povprečne plače na družinskega člana). Uveden je bil tudi nov prejemek, in sicer dodatek za nego otroka, ki je v bistvu nadomestil prejšnjo odločbo, ko se je OD v tem primeru povišal za 50 %.

Kmalu so nove spremembe OD prinesle dopolnitve Zakona o družinskih prejemkih iz leta 1999 (ZDPre-C). Na novo so bili oblikovani razredi in višine OD, obenem se je OD povišal za tiste z najnižjimi dohodki. Pravico do OD so imele samo še družine z otroki do 99 % povprečne plače. Pomembna novost je bila tudi ta, da je OD postal ukrep populacijske politike, saj se je višina prejemka poviševala z naraščanjem števila otrok. Omenjeni zakon je tudi podaljšal prejemanje pravice dodatka za nego otroka do 18. leta oziroma 26. leta, če se je otrok še izobraževal.

– **Drugo obdobje (2000–2008):**

Za to obdobje lahko opišemo največ ključnih sprememb na področju družinske politike, ki jih prinese Zakon o starševskem varstvu in družinskih prejemkih iz leta 2001 (v veljavo stopi v letu 2002). Uvedene so bile nove pravice: očetovski dopust in očetovsko nadomestilo, dodatek za veliko družino (pravica je bila uvedena kot nadomestilo za nekdanjo olajšavo pri nakupu avtomobila za veliko družino) ter delno plačilo za izgubljeni dohodek. Poleg tega se je OD povišal za 10 % v primeru enostarševske družine (ukrep začne veljati leta 2004) in za 20 % v primeru, če otrok ni vključen v predšolsko vzgojo in izobraževanje.

Po izračunih Stropnik in Stanovnik (2002) je višina OD znašala od 2,2 % do 15,3 % povprečne neto plače, kar je več kot v prvem obdobju, ko so se višine OD gibale od 2,6 % do 8,2 % povprečne neto plače.

Omenjeni zakon je na novo opredelil pravico do krajšega delovnega časa – pravica velja do tretjega leta otrokove starosti, pri čemer delodajalec krije plačilo za polovični delovni čas, država pa do polne zaposlenosti plačilo prispevkov za socialno varnost od minimalne plače.

Spremembe zakona o starševskem varstvu in družinskih prejemkih, sprejete v letu 2006, se vežejo na očetovski dopust, ko mora oče po novem 15 dni izkoristiti v prvih šestih mesecih po otrokovem rojstvu, ostalih 75 dni pa do otrokovega tretjega leta starosti (prej je pravica veljala do otrokovega osmega

---

¹¹ Ukrepi družinske politike, ki, po Stropnik (2016), ključno vplivajo na dohodek družin, so OD, dohodninske olajšave in subvencija programov predšolske vzgoje in izobraževanja.

leta). Obenem se po novem pravica do krajšega delovnega časa v primeru dveh otrok podaljša do 6. leta starosti mlajšega otroka. V kolikor pa eden od staršev zapusti trg dela zaradi nege in varstva štirih ali več otrok, ima pravico do plačila prispevkov za socialno varstvo za polni delovni čas (40 ur tedensko), in sicer v višini od minimalne plače do dopolnjenega desetega leta starosti najmlajšega otroka.

V letu 2008 eno pomembnejših novosti prinese Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o vrtcu, ki družine z otroki nekoliko razbremeni plačila vrtca, saj je v primeru, da je v vrtec istočasno vključen več kot en otrok, drugi (in vsak naslednji) plačila vrtca oproščen.

Med pomembnejšimi spremembami v tem obdobju velja omeniti še Zakon o dohodnini iz leta 2006, ki je povišal znesek splošne olajšave. Novost je veljala le za osebe z najnižjimi dohodki. Po oceni Stropnik (2016) ureditev, ki je še vedno v veljavi, ni pravična za ljudi z najnižjimi dohodki.

– Tretje obdobje (2009–2015):

Zaznamujejo gospodarska kriza in z njo povezani varčevalni ukrepi, ki jih uvede ZUJF (2012). Pomembne novosti pri dodeljevanju socialnih transferjev prineseta ZUPJS (2010) in ZSVarPre (2010, podaljša pa Zakon o spremembi in dopolnitvah Zakona o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev (2015). Nova ureditev je znižala večino družinskih prejemkov in omejila upravičenost do prejemkov oziroma subvencij na podlagi razpoložljivega dohodka. Npr. starševsko nadomestilo in očetovsko nadomestilo je bilo znižano na 90 % osnove (100 % nadomestilo se je ohranilo samo v primeru, da osnova ne presega minimalne plače), materinsko pa je sicer izplačano v višini 100 % osnove, vendar je po novem omejeno navzgor (saj osnova ne sme biti višja od dvakratnika vrednosti povprečne mesečne plače). Večje spremembe so bile v tem času sprejete za OD in so v največji meri prizadele družine nižjega srednjega razreda, s tem ko sta bila ukinjena 7. in 8. razred OD ter za 10 % znižan 5. in 6. razred OD. Zaradi nove uvedbe vrstnega reda uveljavljanja denarnih prejemkov, ki je postavila OD na prvo mesto, DSP na drugo (sledi varstveni dodatek in republiška štipendija), nekatere družine niso bile več upravičene do DSP – v teh družinah OD nadomešča vlogo DSP. Nadalje, starši niso več oproščeni plačila vrtca za drugega otroka, temveč morajo zanj plačati 30 % cene programa (za vsakega nadaljnega otroka pa je vključenost v vrtec še naprej brezplačna). Poleg tega so bile ukinjene tudi univerzalne pravice. Dodatek za veliko družino in pomoč ob rojstvu otroka sta tako po novem vezana na dohodek družine (angl. »means tested«) (Dremelj idr. 2013; Trbanc idr. 2015; Filipović Hrast in Rakar 2015; Stropnik 2016).

Med pozitivnimi spremembami, sprejetimi v tem obdobju, velja omeniti ukrepe družinske politike za spodbujanje enakosti med spoloma. Zakon o starševskem varstvu in družinskih prejemkih (ZSDP-1A) spremeni poimenovanja: porodniški dopust se po novem imenuje materinski dopust (do izrabe katerega ima pravico mati v trajanju 105 dni), dopust za nego in varstvo otroka pa se preimenuje v starševski dopust (do katerega ima pravico vsak od staršev v trajanju 130 dni – pri tem lahko oče na mamo prenese vseh 130 dni, medtem ko mora mati obvezno izrabiti 30 dni, ostalih 100 dni pa lahko prenese na očeta). Dopolnitve in popravki so zaobjeli tudi očetovski dopust. Ta se je po novem podaljšal in traja 70 dni (od tega je 20 dni plačanih) – prvih 15 dni lahko oče izrabi do 6. meseca otrokove starosti, ostalih 5 dni pa najkasneje do 1. razreda osnovne šole (ostalih 50 dni, ko ima krite samo prispevke za socialno varstvo pa do tretjega leta otrokove starosti). Povišal se je tudi OD za enostarševske družine, in sicer na 30 %. Pravica do krajšega delovnega časa se v primeru nege in varstva dveh ali več otrok se podaljša do končanega prvega razreda osnovne šole mlajšega otroka, pri čemer je eno leto pravice neprenosljivo za vsakega od staršev.

3.3 Sklep

Če upoštevamo zgoraj opisane ukrepe in jih primerjamo z gibanjem krivulje stopenj rodnosti po posameznih obdobjih, ugotovimo, da je družinska politika pri poskusu vplivanja na rodnostno vedenje omejena oz. postane očitno, da zgolj z ukrepi družinske politike ne moremo v celoti razložiti trenda rodnosti. To lahko naredimo zgolj delno. V prvem obdobju je npr. stopnja rodnosti padala, kljub sprejetju nekaterih ukrepov družinske politike v tem času oz. že nekoliko pred njim¹². Resda pa v drugem obdobju, ko je bilo sprejetih največ pomembnejših ukrepov na tem področju, beležimo naraščanje stopnje rodnosti, vendar se potem v tretjem obdobju, ko so bili uvedeni varčevalni ukrepi, ta ne zniža, temveč ostane na približno enaki ravni oz. se celo nekoliko poviša (podobno ugotavlja tudi Stropnik 2017 – glej prilogo E).

Nadalje; izpostavljeno ugotovitev potrjuje tudi primer največjega porasta v stopnji rodnosti v celotnem opazovanem obdobju 1993-2015, ki je bil značilen za leti 2007 in 2008, ko se je stopnja rodnosti povišala z 1,38 na 1,53, ne glede na to, da z vidika ukrepov družinske politike v letu 2006 ni bilo večjih sprememb (ZSDP-B je uvedel, da morajo očetje 75 dni neplačanega očetovskega dopusta izrabiti do otrokovega tretjega leta, prej je pravica veljala do osmega leta. Obenem se je podaljšala pravica do krajšega delovnega časa v primeru dveh otrok do 6. leta starosti mlajšega otroka. V tem letu so bile uvedene še spremembe pri dohodnini). Vprašljivo je sicer v kolikšni meri je smiselno primerjati stopnje rodnosti za enoletno obdobje, saj so lahko učinki ukrepov, kot že rečeno, opazni z zamikom. Zaradi številnih neznank v analizi (začetek vpliva ukrepov na rodnostno vedenje, trajanje njihovega vpliva (kratkoročni/dolgoročni vplivi, informiranost ipd.) je izredno težko opazovati povezavo med ukrepi družinske politike na eni strani in stopnjami rodnosti na drugi strani.

Ne glede na izpostavljeno, pa so izboljšave družinske politike (oz. naslavljanje širših področij, ki se jih družinska politika dotika posredno), še vedno možne. Upoštevaje ugotovitve, pridobljene na podlagi umestitev slovenske družinske politike v mednarodni kontekst ter časovnega pregleda sprejetih ukrepov na področju družinske politike pri nas, se zdi, da bi morali biti ukrepi za spodbujanje rodnosti v Sloveniji usmerjeni v:

- spodbujanje osamosvajanja mladih (z vidika hitrejšega prehoda iz izobraževanja na trg dela, zgodnejšega odhoda od doma).
- Zmanjševanje obremenitev z opravljanjem plačanega in neplačanega dela. Družinska politika pri nas resda omogoča usklajevanje dela in družine, vendar vsi, tako moški kot ženske, delajo več v primerjavi z odraslimi v rodni dobi iz drugih držav s podobno urejeno družinsko politiko; pri tem so ženske neprimerno bolj obremenjene kot moški (OECD 2016)
- Nadaljnje spodbujanje enakosti med spoloma pri skrbi za nego in vzgojo otrok. Ukrepi družinske politike sicer temu področju namenjajo vse več pozornosti (več in podrobneje o tem v nadaljevanju) – npr. z uvedbo očetovskega dopusta in kasneje s podaljšanjem trajanja le-tega, preimenovanjem dopustov za nego in varstvo otroka (namesto porodniški dopust imamo sedaj materinski dopust, dopust za nego in varstvo otroka pa se po novem imenuje starševski dopust,

---

¹² Glede na to, da imajo lahko ukrepi dolgoročne ali kratkoročne posledice oz. lahko delujejo z zamikom moramo pri tem upoštevati tudi pomemben ukrep iz leta 1985, ki je uvedel enoletni starševski dopust, vendar se stopnje rodnosti zato niso povišale in so še nadalje padale (Švab in Žakelj 2008).

kar implicira na to, da sta za skrb odgovorna oba starša), možnost dela s krajšim delovnim časom ipd.. Kljub temu bi bilo smiselno razmišljati še o drugih rešitvah za doseg večje enakopravnosti med spoloma.

- Družinsko politiko, ki temelji na principih univerzalnosti, kar je sedaj zaradi varčevalnih ukrepov, ki so (v večini) še vedno v veljavi, v precejšnji meri okrnjeno. Na tem mestu bi bilo treba tudi dokončno premisliti vlogo otroškega dodatka, ki je bil od sprejetja Resolucije o vpeljavi ukrepov družinske politike iz leta 1993 pa do danes že večkrat dopolnjen, spremenjen.

Podobne »sive lise«, na katerih bi lahko družinska politika gradila v prihodnje, identificirata tudi Švab in Žakelj (2008). Obenem poudarjata, da bi bilo ob tem potrebno starše spodbujati, da bi v večji meri koristili pravice (kot je npr. delitev starševskega dopusta med partnerjema ipd.). Kot odgovor na pluralnost potreb in življenjskih stilov družin še predlagata, da naj bi bila možnost koriščenja pravic bolj fleksibilna oziroma individualizirana, in sicer tako, da bi jih straši lahko izrabili na sebi najbolj primeren način. Ob tem po njunem mnenju družinska politika ne sme prezreti posebnosti, ki veljajo za slovensko okolje, kot je npr. visoka stopnja zaposlenosti žensk kot del kulture, kot vrednota, percepcija starševske in starševskih vlog in pojav protektivnega otroštva (Švab in Žakelj 2008), oz. otrokocentričnih vzgojnih praks.

4. Analiza podatkov pilotne raziskave *Generations and Gender Programme (GGP)* v Sloveniji

Primerjalna analiza tipa družinske politike v Sloveniji in analiza razvoja stopenj rodnosti v kontekstu sprememb družinske politike v časovnem obdobju zadnjih dvajsetih let sta nam omogočili osnovni vpogled v odnos med tipom države blaginje, družinske politike in stopnjami rodnosti na makro ravni ter identifikacijo nekaterih vprašanj in izzivov, s katerimi se družinska politika v Sloveniji sooča. Pa vendar se nam je zdelo, da bi morali v poročilu, še posebej, če želimo uspešno identificirati kriterije za izbor primerov dobrih praks na področju spodbujanja odločanja za otroke, več izvedeti tudi o mikro ravni odločanja za otroke oz. o rodnostnih namerah na ravni posameznice, posameznika.

V tem poglavju nas torej zanima podrobneje, kateri dejavniki vplivajo na rodnostne namere. Analiziramo podatke pilotne raziskave GGP. Tu so nas še posebej zanimale razlike med različnimi skupinami anketirancev, ki jih razdelimo glede na namero imeti otroka v naslednjih treh letih, glede namere glede števila otrok, in glede na dejstvo, ali otroka že imajo, ali ne. Na ta način smo v prvem koraku analizirali, po katerih kazalnikih se te skupine med seboj razlikujejo – s tem pa identificirali ključna področja, ki jih velja pri nadaljnji analizi rodnostnih namer in dejavnikov, ki nanje vplivajo, upoštevati.

V drugem koraku smo s pomočjo statistične metode regresije (linearne in logistične) izračunali, kateri dejavniki (in v kakšni meri) vplivajo na namero imeti otroka v naslednjih treh letih in na namero glede števila otrok. Pri tem smo preverili hipoteze, postavljene na podlagi teoretičnih predpostavk v drugem poglavju poročila. Konkretnih hipotez za analizo nekaterih drugih spremenljivk, ki smo jih tudi obravnavali v poročilu, nismo postavili, saj smo se osredotočali le na tiste, ki smo jih preverjali z metodo regresije; se pravi za tiste, kjer smo preverjali vpliv:

- H_1 = Višji stroški otrok (v dohodkovnem in nedohodkovnem smislu) negativno vplivajo na namero imeti otroka v naslednjih treh letih.
- H_2 = Višji stroški otrok (v dohodkovnem in nedohodkovnem smislu) negativno vplivajo na namero glede števila otrok.
- H_3 = Postmaterialistične vrednote, ki poudarjajo pomen osebnostne izpopolnitve, negativno vplivajo na namero imeti otroka v naslednjih treh letih.
- H_4 : Postmaterialistične vrednote, ki poudarjajo pomen osebnostne izpopolnitve, negativno vplivajo na namero glede števila otrok.

Podrobnejših analiz, kjer bi dodobra preučili točno določeno skupino vprašanih (npr. mlade brezposelne), zaradi majhnosti vzorca ($N = 443$) nismo uspeli opraviti. Zaradi navedenega prav tako nismo preverjal teorije o rodnostnih preferencah žensk, ki smo jo predstavili v tretjem poglavju. Kljub temu lahko navkljub nekaterim omejitvam, ki so podrobneje predstavljene v poglavju o metodoloških izhodiščih, predstavljene podatke razumemo kot dobro podatkovno podlago za pridobitev splošne slike o dejavnikih, ki vplivajo na rodnostne namere.

4.1 Metodološka izhodišča

4.1.1 Opis raziskave GGP

Temeljni namen raziskave GGP je ponuditi raziskovalcem in političnim odločevalcem dostop do podatkov o pomembnih temah sodobne družbe (kot na primer družbena neenakost, socialna izključenost, demografski trendi, prehodi med življenjskimi obdobji, ki jih oblikujejo odhod od doma, vzpostavitev nove družine, starševanje, usklajevanje dela in družine, vstop in izhod iz trga dela ipd.) (GGP 2011). Kot vidimo, rodnost ni edina tematika, ki se pojavlja v raziskavi, se pa zaradi svoje kompleksnosti dotika skorajda vseh omenjenih področij.

Podatkovna baza sestoji iz dveh vrst podatkov: a) mednarodno primerljivih podatkov (panelne raziskave se osredotočajo na medgeneracijske odnose med posamezniki in na odnose med spoloma, v povezavi s skrbjo za družinske člane in organizacijo plačanega in neplačanega dela) in b) kontekstualnih podatkov (ti ponujajo informacije o spremembah konteksta skozi čas in regije, za katere se predvideva, da vplivajo na odnose med spoloma in med generacijami; vsebujejo podatke o več kot 100 kazalnikih za 60 držav) (GGP 2011).

Prvi val GGP je bil izveden v letu 2004. Do danes so vsaj en val raziskave izvedli v devetnajstih državah, medtem ko je dvanajst držav sodelovalo v različnih valovih¹³. Posebnost GGP je v tem, da vključuje države centralne Evrope in vzhodne evropske države in je obenem edina primerljiva longitudinalna panelna raziskava, ki se nanaša na skorajda celotno odraslo obdobje (GGP 2011).

Če povzamemo, so ključne značilnosti GGP sledeče (GGP 2011):

- mednarodna primerljivost: omogočen dostop do podatkov o devetnajstih državah, ki so sodelovale v raziskavi;
- longitudinalnost: informacije o istih osebah se zbirajo v triletnih časovnih intervalih;
- velikost vzorca: v povprečju 9000 anketiranih na državo, kar omogoča izvedbo podrobnih analiz;
- starostni razpon: v raziskavo so vključene osebe v starostnem obdobju od 18–80 let;
- kombinacija mikro in makro podatkov: podatki panelnih raziskav in kontekstualni podatki;
- anketni vprašalnik, oblikovan na podlagi teoretičnih izhodišč in multidisciplinarnega pristopa.

4.1.2 Predstavitev vzorčnega okvirja

Slovenija ni vključena v raziskavo GGP. Testno je, izjemoma, sodelovala zgolj enkrat, in sicer v letu 2011. Z namenom preverbe določenih metodoloških eksperimentov sta bila takrat oblikovana dva vzorca: a) reprezentativni vzorec za Slovenijo, kjer je sodelovalo 210 anketiranih in b) 621 panelistov, internetnih uporabnikov v Sloveniji (pri slednjih so bili podatki zbrani na različne načine, in sicer preko telefona, spleta, osebnega intervjuja) (Petrič in drugi 2011). Za potrebe poročila smo uporabili podatke pridobljene na vzorcu velikosti $N = 621$. Glede na to, da so nas zanimali anketirani, ki so v rodni dobi (od 18–49 let), je končno število enot, primernih za analizo, znašalo 443 enot.

---

¹³ Trenutno se GGP testno izvaja na Hrvaškem, v Nemčiji in Estoniji.

Ne glede na to, da vzorec ni reprezentativen, ocenjujemo, da je primeren za analizo, saj odraža socio-demografske značilnosti celotne populacije (z izjemo izobraženosti; v vzorcu, ki smo ga uporabili, so bili anketirani namreč bolj izobraženi, v primerjavi s tistimi iz reprezentativnega vzorca) (glej prilogo D, kjer sta oba vzorca podrobno predstavljena).

4.1.3 Uporabljene statistične metode

Uporabili smo različne tipe statističnih analiz, in sicer:

- univariatne analize

Za eksploratorni vpogled v osnovne statistike in porazdelitve uporabljenih spremenljivk ter prikaz podatkov smo uporabili univariatne statistične metode za izračun statistik kot so npr. aritmetične sredine in standardni odkloni.

- faktoska analiza

Faktorska analiza je metoda za redukcijo podatkov. Njen namen je na podlagi povezanosti med spremenljivkami iz spremenljivk pridobiti novo množico spremenljivk, ki predstavljajo, kar je skupnega opazovanim spremenljivkam. Faktorska analiza poenostavi kompleksne povezave med spremenljivkami in razkrije, kar jim je skupnega. V družboslovju se faktorska analiza uporablja za merjenje konstruktov, ki niso neposredno merljivi. Izberemo več spremenljivk, ki naj bi merile določen konstrukt in nato s faktorsko analizo preverimo, če ga v resnici merijo. Z drugimi besedami s FA preverjamo zanesljivost in veljavnost merjenja.

- Cronbach alpha

Cronbach alpha je metoda, s katero testiramo notranjo konsistentnost lestvic. Meri zanesljivost lestvice.

- Indeksi

Kjer je faktorska analiza pokazala, da določen sklop spremenljivk meri en konstrukt, smo izračunali povprečje sklopa spremenljivk in jih sestavili v skupni indeks.

- Pearsonov hi – kvadrat

Hi kvadrat se uporablja za analizo povezanosti za nominalne spremenljivke, ki je izračunana na osnovi razlike med teoretičnimi frekvencami in dejanskimi frekvencami.

- Pearsonov koeficient korelacije

Pearsonov koeficient korelacije je mera povezanosti med ordinalnimi spremenljivkami.

- Linearna regresija

Regresijska analiza je statistična metoda, ki nam omogoča analizo vpliva ene ali več neodvisnih spremenljivk na eno odvisno spremenljivko. Pri linearni regresiji je potreben linearni odnos med spremenljivkami. Odvisna spremenljivka mora biti vsaj intervalna. Uporabimo jo lahko za preverjanje vpliva neodvisnih spremenljivk na odvisno ali pa za napovedovanje vrednosti odvisne spremenljivke. V proročilu smo jo uporabili za ugotavljanje vpliva različnih dejavnikov na namero glede števila otrok, ki bi jih anketiranci imeli.

- Logistična regresija

Logistična regresija se uporablja v primerih, ko je odvisna spremenljivka nominalnega merskega tipa. V poročilu smo jo uporabili za merjenje vpliva na odločitev, če bi respondenti imeli otroka v naslednjih treh letih.

4.1.4 Omejitve pilotne raziskave GGP v Sloveniji

Kot glavno omejitev izpostavljamo težavi, povezane z vzorcem:

- glavna omejitev izhaja iz dejstva, da se je v Sloveniji pilotno zbiralo podatke, zato je vzorec premajhen za visoko stopnjo zanesljivosti pri napovedovanju. Je pa kljub temu dovolj velik za podajanje statistično veljavnih ugotovitev, kjer je potrebno upoštevati, da so pri takih vzorcih intervali zaupanja širši, kar pa še ne pomeni, da bi bili rezultati na večjem vzorcu bistveno drugačni. Ekvivalentne analize izvedene na reprezentativnem vzorcu validirajo dobljene rezultate, kar kaže na to, da rezultati dejansko odsevajo realnost.
- Velikost vzorca. Za računanje nekaterih statistik je potrebno dovolj veliko število enot. V določenih primerih velikost vzorca ne predstavlja težav. Velikost $N = 443$ na primer zadošča za faktorsko analizo, regresijo in ostale statistike. Ko pa želimo analizirati le določen del populacije, se pojavi problem majhnosti vzorca (na primer, kadar želimo delati analize na moških s srednješolsko izobrazbo, ki si želijo imeti skupno tri otroke ali več).
- Reprezentativnost vzorca: v primeru analiz na kvotnem vzorcu ne gre za slučajni vzorec, kljub temu pa je blizu reprezentativnemu, saj so bile kvote določene glede na ujemanje s populacijsko strukturo.
- Nezmožnost primerjave rezultatov s preteklimi leti, ker je Slovenija v tej raziskavi sodelovala prvič. Časovna primerljivost bi bila zanimiva, saj bi tako lahko ugotavljali, na kakšen način določene politike ali ukrepi vplivajo na dejansko stanje v populaciji. Preverili bi npr. lahko, ali se v časovni perspektivni rodnostne namere realizirajo, in kateri dejavniki vplivajo na to.

4.2 Ključne značilnosti anketiranih, ki izražajo namero imeti otroke v naslednjih treh letih

Kot smo pokazali že v uvodnem teoretskem poglavju, obstaja med strokovnjaki konsenz o tem, da je preučevanje rodnostnega vedenja kompleksno, saj se pri odločanju za otroke prepletajo različni dejavniki (na različnih družbenih ravneh) in drug na drugega součinkujejo. Schleutker (2014) na primer na podlagi pregleda literature s tega področja izpostavi pomembnost finančnih zmožnosti imeti otroka, zakonski stan, vrednote, ukrepe družinske politike in heterogene rodnostne preference žensk. Na reproduktivno vedenje lahko vplivajo tudi drugi (vsak zase izredno kompleksni in težko merljivi) dejavniki kot so: gospodarska situacija, zaposlitev, pričakovane finančne posledice, kultura, religija, urbanizacija in industrializacija, izobrazba, družbeno-ekonomska vloga ženske, (ne)enakost med spoloma, zmožnost družbene mobilnosti, stanovanjski stroški, posredni in neposredni stroški otrok, dohodek mladih moških (Easterlin 1973; Makunovich 1996 v McDonald in Belanger (2016)), informiranost o in dostop do kontracepcijskih sredstev, vrednote, percepcije otrok kot vrednote (Leridon 2014; Keyfitz 1987; Lesthaeghe 2010; Lestgaehge in Surkyn 1988; Preston 1978 v McDonald

in Belanger 2016). Podobne pomembne dejavnike pri odločanju za otroke popiše tudi Eurobarometer (2006): finančna situacija, zaposlitev matere in očeta, stanovanjske okoliščine, zdravje matere in očeta, podpora partnerja, varstvo otrok, porodniški dopust, stroški otrok.

Tudi v tem poročilu smo, na podlagi analize podatkov raziskave GGP, identificirali več ključnih vidikov, ki se povezujejo z odločanjem za otroke. Z ugotavljanjem razlik med skupino anketiranih, ki izraža namero imeti otroka v naslednjih treh letih in tistimi, ki te namere ne izražajo, smo izluščili štiri pomembna tematska področja¹⁴:

- pomen starosti,
- pomen izpolnjevanja pogojev za otroka,
- enakost in razlike med spoloma,
- zdravje (z vidika ocene fizične zmožnosti imeti otroka).

a) Pomen starosti

Na podlagi analize podatkov raziskave GGP ugotavljamo, da mlajši anketiranci v večji meri izražajo namero imeti otroka v naslednjih treh letih. Ti, ki nameravajo imeti otroka v naslednjih treh letih, so bili namreč v povprečju stari 30,8 let, ostali, ki te namere nimajo, pa 34,9 let.

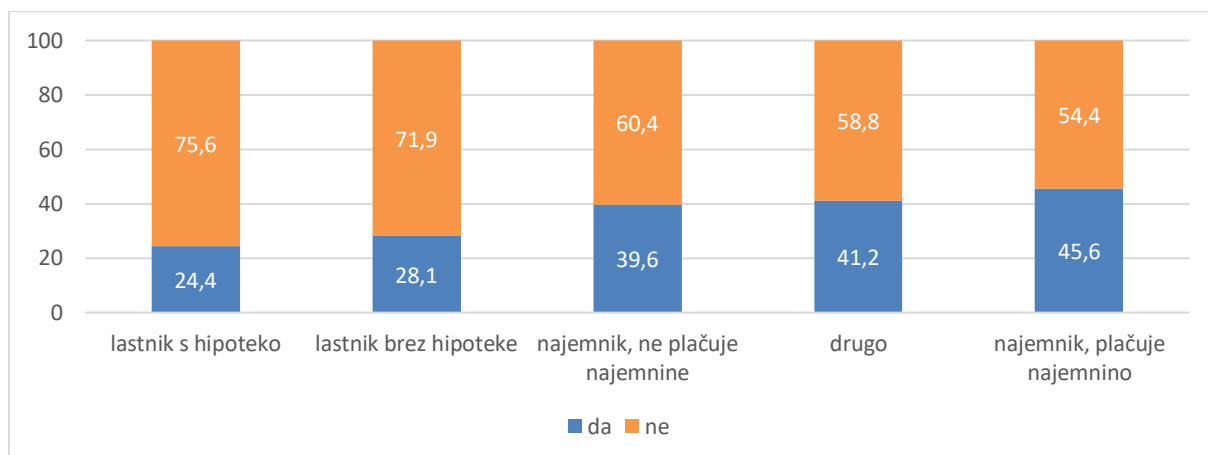
V povezavi z omenjeno ugotovitvijo, lahko nadalje razložimo, zakaj namero po otroku pogosteje najdemo med tistimi anketiranimi, ki še nimajo zagotovljene varnosti, saj za mlajše obstaja večja verjetnost, da so izpostavljeni določenim tveganjem, npr. pri:

- *stanovanjskem vprašanju*, saj so nameri po otroku v naslednjih treh letih najpogosteje pritrtili najemniki, ki plačujejo najemnino (v najmanjši meri pa lastniki s hipoteko in lastniki brez hipoteke)

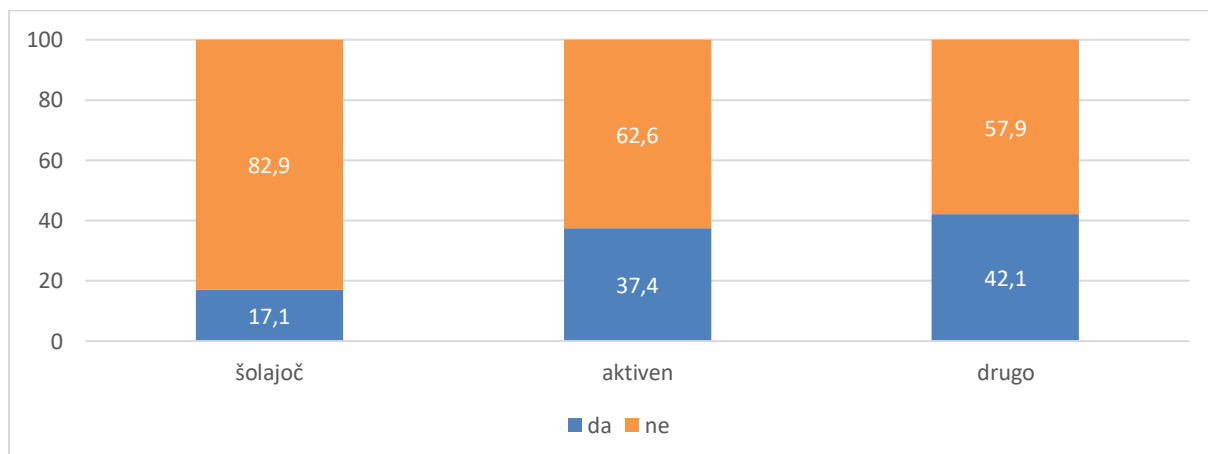
¹⁴ V kolikor bi podatki to dopuščali, bi gotovo lahko izluščili še več tematskih področij (npr. pomen sorodniških podpornih omrežij, kar je za naš preučevan kontekst še posebej relevantno, vendar zaradi prevelikega števila manjkajočih vrednosti v tem sklopu vprašanj, analiz ni bilo mogoče opraviti).

Slika 4: Anketirani (18-49 let), ki izražajo namero imeti otroke v naslednjih treh letih, in anketirani, ki te namere ne izražajo, glede na stanovanjski status; v %

- *zaposlitvenem statusu, kar velja še zlasti za moške* (pri ženskah statističnih razlik med skupinami ni bilo), saj so med šolajočimi, aktivnimi in drugimi¹⁵ (kjer je bilo največ brezposelnih) prav slednji najpogosteje izražali namero po otroku.

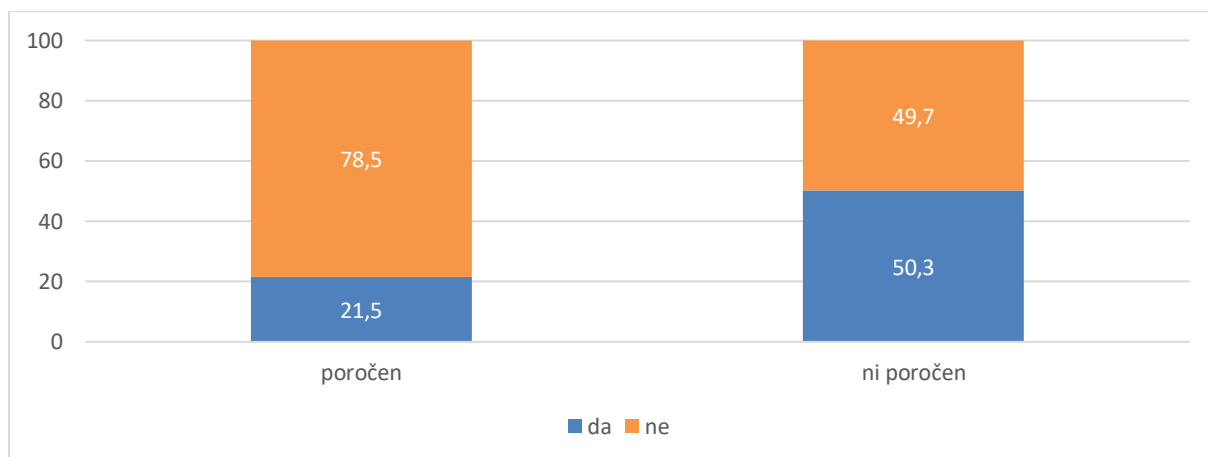
Slika 5: Anketirani (18-49 let) moškega spola, ki izražajo namero imeti otroke v naslednjih treh letih, in anketirani, ki te namere ne izražajo, glede na zaposlitveni status; v %

Med anketiranimi, kjer smo zasledili namero po otroku v naslednjih treh letih, je obenem precejšen delež neporočenih, kar prav gotovo lahko pripišemo vplivu starosti, saj med mlajšimi obstaja manjša verjetnost sprejetja odločitve za sklenitev zakonske zveze.

¹⁵ Pod »drugo« smo umestili brezposelne, gospodinje in osebe z invalidnostjo.

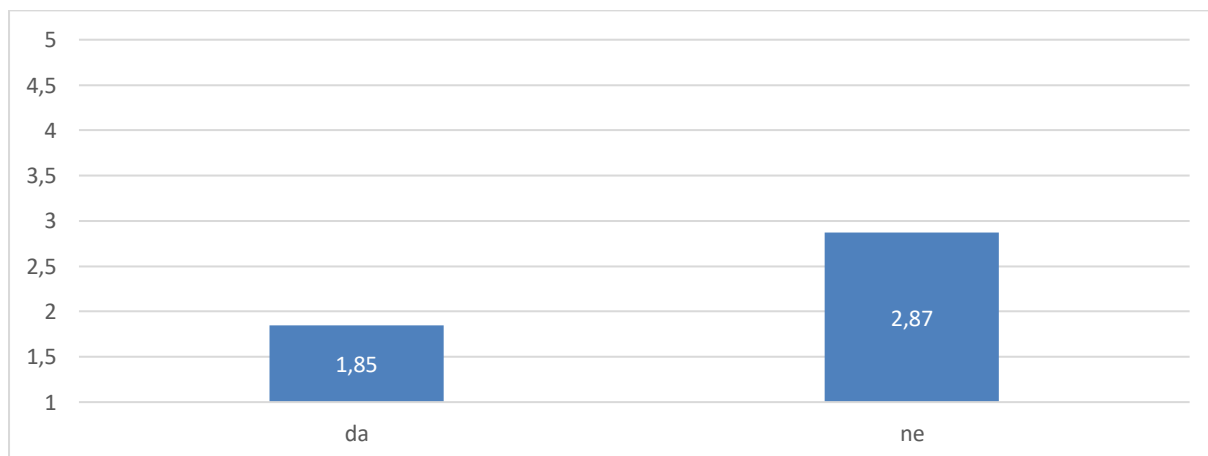
Slika 6: Anketirani (18-49 let), ki izražajo namero imeti otroke v naslednjih treh letih, in anketirani, ki te namere ne izražajo, glede na zakonski stan; v %

b) Pomen izpolnjenih pogojev za otroka

Percepcija izpolnjevanja pogojev za otroka, pri čemer so mišljeni različni pogoji, tako strukturni kot subjektivni (kot npr. finančna zmožnost imeti otroka, urejeno stanovanjsko vprašanje, fizična zmožnost imeti otroka, občutek pripravljenosti za otroka, primernost partnerja, zmožnost usklajevanja dela in družine, dostop do urejenega varstva otrok, dostop do primerne višine starševskega nadomestila) je za namero po otroku ena ključnih. Podatki kažejo, da anketirani, ki se v večji meri strinjajo s tem, da bodo imeli izpolnjene pogoje za otroka, tudi pogosteje odgovarjajo, da nameravajo imeti otroka v naslednjih treh letih. Tako je med temi, ki se strinjajo, da imajo izpolnjene pogoje 41,4 % takih, ki se v naslednjih treh letih ne bi odločili za otroke, medtem, ko je takih pri tistih, ki menijo, da pogojev nimajo, kar 80,8 % (sig. < ,001).

Slika 7: Anketirani, ki imajo namero po otroku in anketirani, ki te namere nimajo, glede na percepcijo o izpolnjevanju pogojev za otroka v naslednjih treh letih; AS

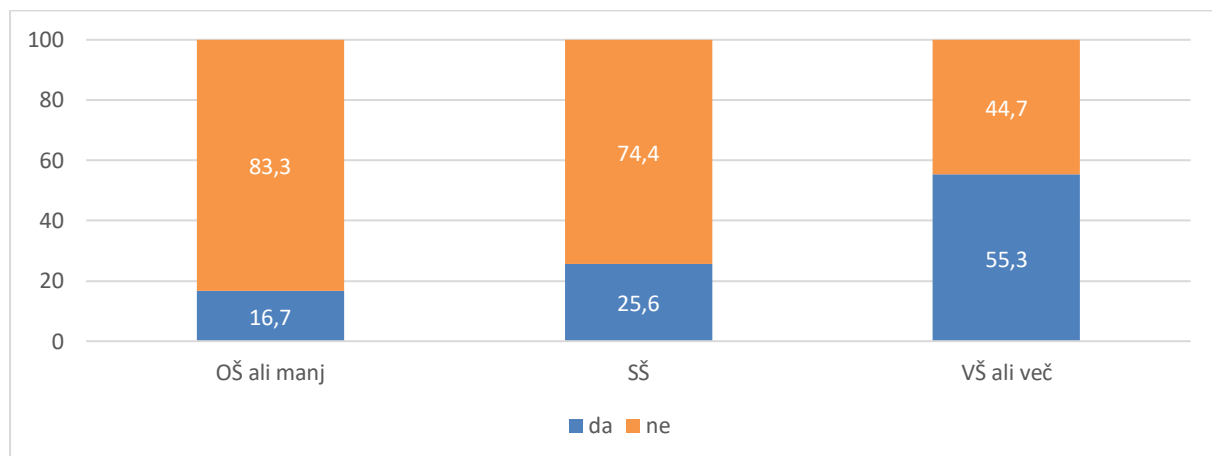
*Lestvica od 1 do 5, kjer 1 pomeni »popolnoma se strinjam« in 5 »popolnoma se ne strinjam«.

Slika 8: Percepcija pogojev za otroka v naslednjih treh letih

pogoji za otroka		zelo se strinjam	strinjam se	niti niti	ne strinjam se	zelo se ne strinjam	skupaj
sposoben/na bom finančno vzdrževati otroka	f	112	132	112	43	43	442
	%	25,3	29,9	25,3	9,7	9,7	100
imel/a bom dostop do primernega stanovanja	f	142	122	86	47	45	442
	%	32,1	27,6	19,5	10,6	10,2	100
dovolj bom zdrav/a	f	159	145	78	28	32	442
	%	36	32,8	17,6	6,3	7,2	100
počutil/a se bom pripravljenega/prepravljeno imeti otroka	f	113	108	81	65	74	441
	%	25,6	24,5	18,4	14,7	16,8	100
imel/a bom primernega partnerja/partnerico	f	145	91	100	46	56	438
	%	33,1	20,8	22,8	10,5	12,8	100
lahko bom usklajeval/a delo in družinsko življenje	f	70	128	123	62	55	438
	%	16	29,2	28,1	14,2	12,6	100
imel/a bom dostop do primernega otroškega varstva	f	95	126	117	58	43	439
	%	21,6	28,7	26,7	13,2	9,8	100
upravičen/a bom do zadostne višine starševskega nadomestila	f	106	131	120	44	37	438
	%	24,2	29,9	27,4	10	8,4	100

S percepcijo izpolnjevanja pogojev za otroka lahko delno pojasnimo ugotovitev, da višje izobraženi v večji meri izražajo namero po otroku v naslednjih treh letih, v primerjavi z ostalimi. Med njimi je namreč več takih, ki menijo, da bodo imeli izpolnjene pogoje za otroka, kot pa med srednje in nižje izobraženimi. Tako 58,0 % tistih z višjo šolo ali več meni, da ne bodo imeli izpolnjenih pogojev za otroka, pri tistih s srednjo šolo je takih še več in sicer 64 %, medtem ko je pri anketiranih s končano osnovno šolo in manj takih že 66,6 %.

Slika 9: Anketirani (18-49 let), ki izražajo namero imeti otroka v naslednjih treh letih, in anketirani, ki te namere ne izražajo, glede na stopnjo dosežene izobrazbe; v %

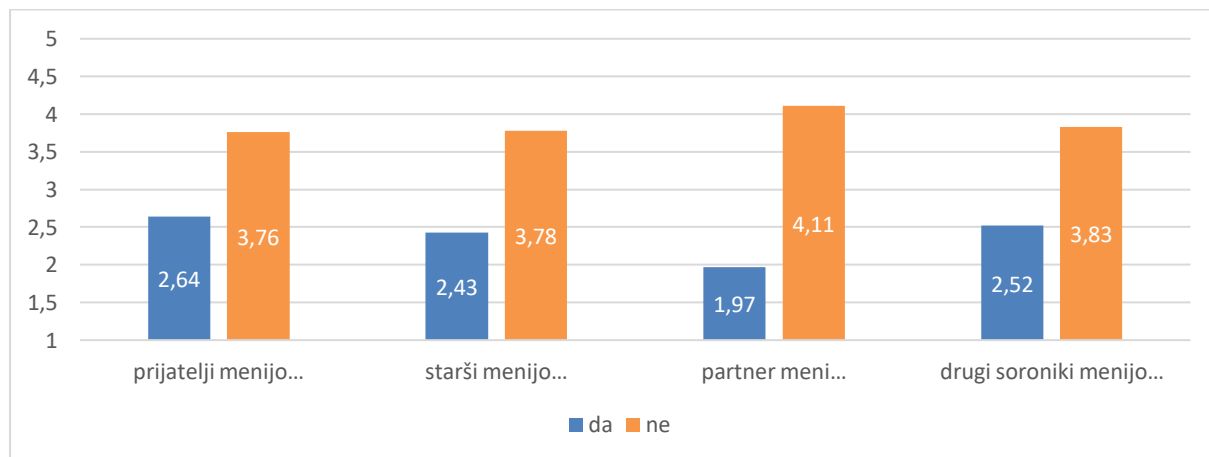

Pomen percepcije izpolnjevanja pogojev za otroka v povezavi z namero imeti otroka v naslednjih treh letih lahko razložimo s konceptom odgovornega starševstva. Sodobno starševstvo od staršev zahteva, da v svoje otroke vlagajo različne vire (ekonomske, socialne, kulturne, časovne itd.), z namenom, da so v družbi percipirani kot odgovorni starši. Koncept odgovornega starševstva je postala družbena norma. Pritisk namenjanja veliko pozornosti otrokom se prične že pred samim rojstvom (celo pred samim spočetjem) otroka in traja lahko dokler se otrok ne osamosvoji, v slovenskem prostoru običajno precej pozno (proti koncu 20-ih let starosti posameznika). Odgovorno starševstvo (ali pa tudi t. i. otrokocentričnost) je tako samo po sebi kompleksna tematika, ki v svojem bistvu združuje različne dejavnike rodnosti, kot so posredni in neposredni stroški otrok, vrednotenje otrok v družbi, podpora partnerja, položaj (matere) na trgu dela ipd.

Koncept odgovornega starševstva v kontekstu preučevanja rodnostnega vedenja v tujih virih ni dovolj poudarjen, je pa, po našem mnenju, eden ključnih vidikov, saj pomembno določa preference glede odločanja za otroke. Četudi omenjeni koncept pri tujih avtorjih ni v zadostni meri prepoznan kot relevanten vidik, ki ga je treba upoštevati pri analiziranju dejavnikov rodnosti, pa v slovenskem akademskem prostoru lahko zasledimo kar nekaj avtoric, ki ga poudarjajo (glej npr. Ule in Kuhar 2002; Černič Istenič 2007; Švab in Žakelj 2008). Švab in Žakelj (2008) na primer razmišljata o pojavu odgovornega starševstva (oz. protektivnega otroštva, kot to sami poudarita) v povezavi z rodnostjo v kontekstu reflektivnega individualizma in skleneta »da je zelo verjetno, da so povečani imperativi starševstva, vzgojni imperativi ter intenzivirana pozornost do otrok in njihove blaginje danes eden od razlogov, da se ljudje odločajo za manj otrok, saj so investicije v otroka izredno visoke (ne le v finančnem smislu, ampak predvsem v emotivnem, časovnem idr. vidikih) (Švab in Žakelj 2008, 45).« Na podlagi študije primera podobno sklene tudi Černič Istenič (2007). Visoka pričakovanja družbe in zahtevni kriteriji dobrega starševstva, ki so utelešeni v konceptu odgovornega starševstva, po njenem mnenju, negativno vplivajo na število otrok (ne pa na samo odločitev za otroka).

Pri oblikovanju rodnostnih preferenc niso pomembna zgolj pričakovanja širše družbe kot take, temveč tudi pričakovanja drugih (najbližjih), kar je jasno razvidno pri kazalniku, ki meri ali osebe v njihovem najožjem krogu, menijo, da bi anketirani morali imeti otroka v naslednjih treh letih. Podatki pokažejo na izrazito razliko med skupinama vprašanih, kar je še posebej očitno, če pogledamo podatke, ki se navezujejo na partnerja. Anketirani, ki se v večji meri strinjajo s tem, da navedene osebe menijo, da bi morali imeti otroka, tudi pogosteje izražajo namero po otroku v naslednjih treh letih.

Slika 10: Anketirani (18-49 let), ki izražajo namero imeti otroka, in anketirani, ki te namere ne izražajo, glede na zavedanje o tem, ali navedene osebe menijo, da bi moral/a imeti otroka/e; v AS

*Lestvica od 1 do 5, kjer 1 pomeni »zelo se strinjam« in 5 »zelo se ne strinjam«.

Sledenje vrednoti odgovornega starševstva je razvidno tudi na podlagi primerjave razlik med skupinama anketiranih, ki že imajo otroka (50,8 %), in tistimi, ki ga (še) nimajo (49,2 %).

Preglednica 1: Razlike med anketiranimi, ki imajo otroka, in tistimi, ki ga nimajo, po izbranih kazalnikih

	Anketirani, ki imajo otroka/e	Anketirani, ki nimajo otrok/a
starost (AS) N₁ = 218; N₂ = 225	39,0 let	29,0 let

	Anketirani, ki imajo otroka/e	Anketirani, ki nimajo otrok/a
zaposlitveni status N₁ = 203; N₂ = 222	aktiven (89,2 %), drugo (9,9 %) ¹⁶ , šolajoč (1,0 %)	aktiven (48,2 %), šolajoč (41,4 %), drugo (10,4 %)
v formalnem izobraževanju v preteklem letu N₁ = 217; N₂ = 225	19,4 % (ni v formalnem izobraževanju 80,6 %)	53,8 % (ni v formalnem izobraževanju 46,2 %)
stanovanjski status N₁ = 218; N₂ = 225	lastnik brez hipoteke (45,4 %), najemnik, ki ne plačuje najemnine (22,9 %), lastnik s hipoteko (14,7 %), najemnik (12,8 %), drugo (4,1 %)	lastnik brez hipoteke (37,8 %), najemnik, ki ne plačuje najemnine (32,0 %), najemnik (19,1 %), lastnik s hipoteko (6,2 %), drugo (4,9 %)
anketiranec živi s starši N₁ = 218; N₂ = 225	13,3 % (86,7 % ne živi s starši)	51,6 % (48,4 % ne živi s starši)
shajanje z dohodki ¹⁷ N₁ = 218; N₂ = 224	z manjšimi težavami (3,59)	še kar lahko (3,87)
izpolnjeni pogoji za otroka v naslednjih 3- eh letih ¹⁸ N₁ = 210; N₂ = 222	se niti strinjam niti ne strinjam (2,77)	strinjam se (2,28)

Na podlagi pridobljenih podatkov ugotavljamo, da imajo tisti anketirani, ki že imajo otroke, tudi pogostejše izpolnjene pogoje za to: v povprečju so starejši, večina med njimi je zaposlenih, le majhen delež živi s starši, pogostejše so lastniki stanovanj brez hipoteke, niso več vključeni v formalno izobraževanje. Da je izpolnjevanje odgovornega starševstva zahtevna naloga, ki jo je težje uresničevati, če število otrok narašča, pokažejo njihovi odgovori o izpolnjevanju pogojev za otroka v naslednjih treh letih, s čimer se v povprečju strinjajo v manjši meri kot tisti, ki otroka še nimajo. Prvi tudi nekoliko težje shajajo z dohodki kot slednji, sklepamo lahko, da zato, ker otroci pomenijo strošek.

Glede na prikazano se morda zdijo ugotovitve iz prvega dela, kjer govorimo o pomenu starosti, nasprotujoče s konceptom odgovornega starševstva, saj velja, da mladi težje zadostijo pogojem, ki jih narekuje norma otrokocentričnosti (kar se je pokazalo na primeru stanovanjskega in zaposlitvenega statusa – slednje samo pri moških). Predvidevamo, da gre pri anketiranih, ki izpostavljenih pogojev ne izpolnjujejo, pa obenem kljub vsemu izražajo namero po otroku, za osebe, ki so optimistične glede izpolnjevanja pogojev za otroke v prihodnosti (vprašanje se namreč nanaša na prihodnja tri leta).

c) Enakost in razlike med spoloma

Razlike med spoloma se jasno odražajo po različnih kazalnikih, ki so pomembni za odločanje za otroke. Prvič, se to odraža že v sami nameri imeti otroka v naslednjih treh letih, kjer podatki kažejo, da si precej več žensk v primerjavi z moškimi želi imeti otroka v tem času.

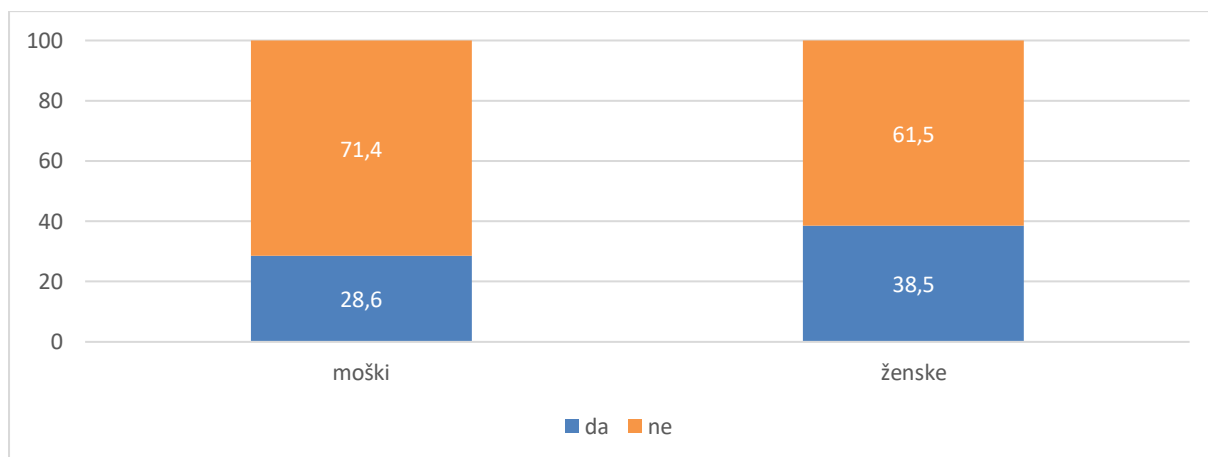
¹⁶ Pod »drugo« smo umestili brezposelne, gospodinje in invalide.

¹⁷ Na lestvici od 1 do 6, kjer 1 pomeni »z veliko težavami«, 6 pa »zelo lahko«.

¹⁸ Na lestvici od 1 do 5, kjer 1 pomeni »popolnoma se strinjam« in 5 »popolnoma se ne strinjam«.

Slika 11: Anketirani (18-49 let), ki izražajo namero imeti otroka, in anketirani, ki te namere ne izražajo, po spolu; v %

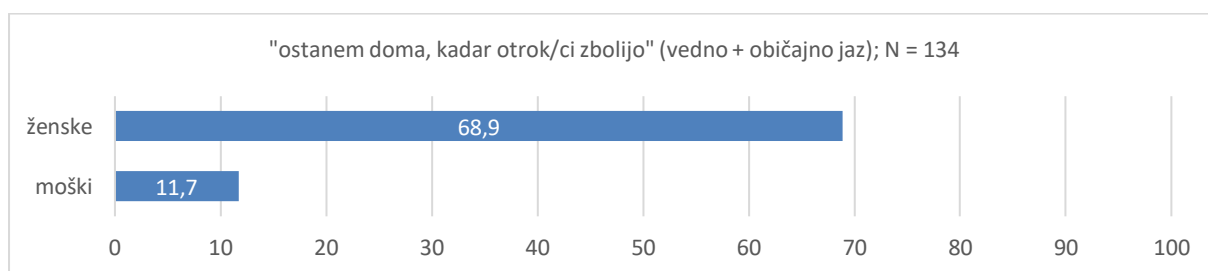
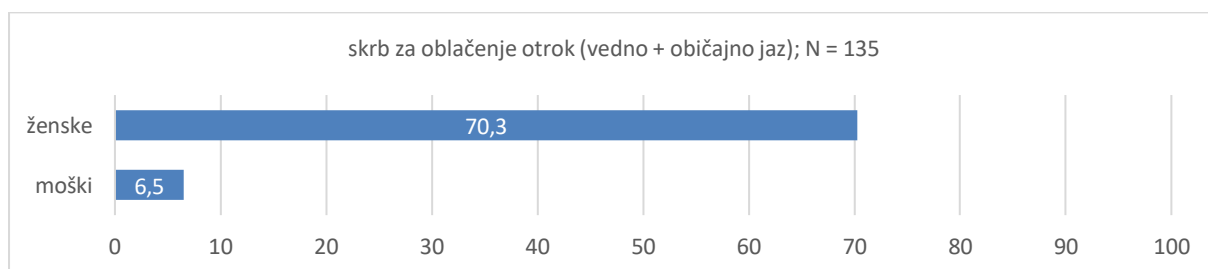

Nadalje, ženske izražajo namero imeti otroka v povprečju pri nižji starosti v primerjavi z moškimi (AS ženske: 29,1 let; AS moški: 33,9 let). Obenem je med njimi tudi manj takih, ki si otrok ne želijo imeti. Takih je 16 %, medtem ko jih je med moškimi anketiranci precej več, in sicer 26,1 %.

V skladu s podatki tujih podatkovnih baz (glej npr. OECD 2017) ugotavljamo, da ženske v Sloveniji v primerjavi z moškimi v precej večji meri prevzemajo naloge, povezane s skrbjo za dom in družino. Delitev dela med spoloma (plačano delo, neplačano delo) pa je eden ključnih dejavnikov rodnosti (McDonald 2006), pri čemer naj bi neenakomerna obremenjenost žensk zniževala možnosti za odločanje za (nadaljnega) otroka.

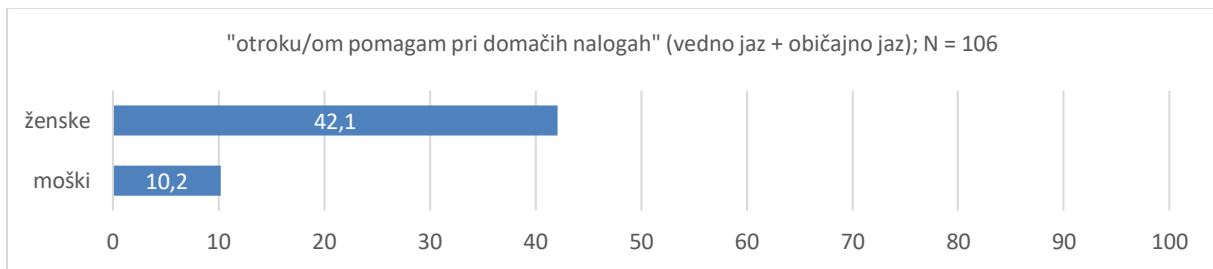
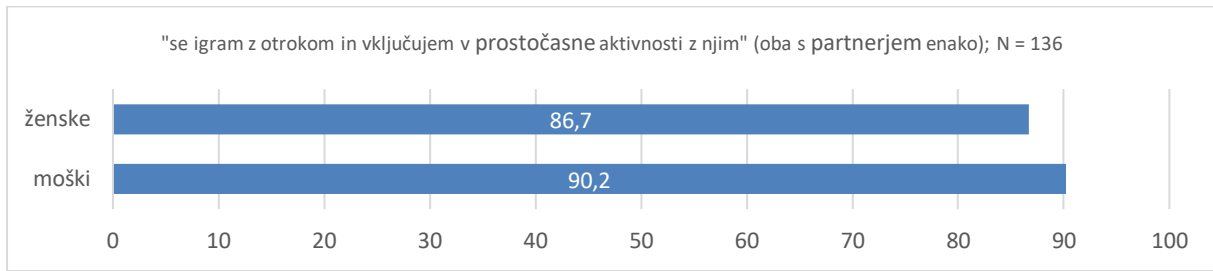
Podatki našega vzorca anketiranih na primer kažejo na izrazito spolno asimetrijo porazdelitve vlog, kar je še posebej očitno pri skrbi za oblačenje otrok in ob boleznih otrok. Moški z nudenjem podpore v ta prostor enakovredno s partnerko vstopajo zgolj pri igri z otroki, kar so odkrile že nekatere prejšnje študije (Čačinovič Vogrinčič 1993; Švab 2000; Rener idr. 2008).

Slika 12: Prevzemanje nalog pri skrbi za otroke glede na spol; v %

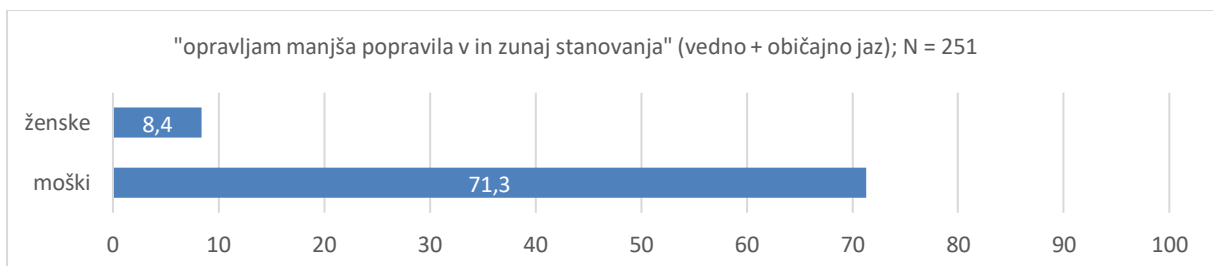
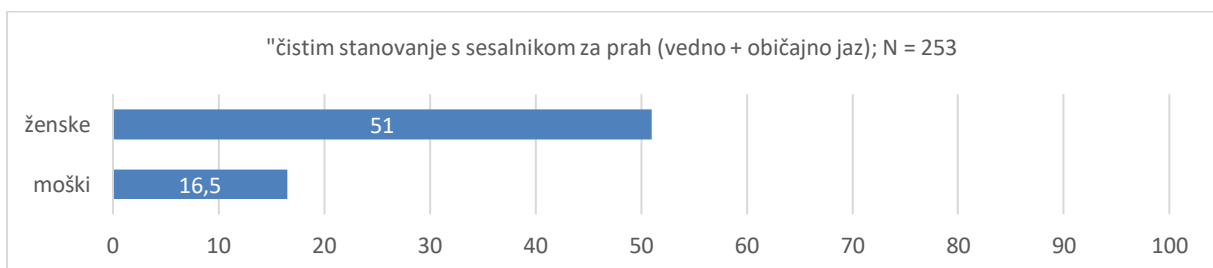
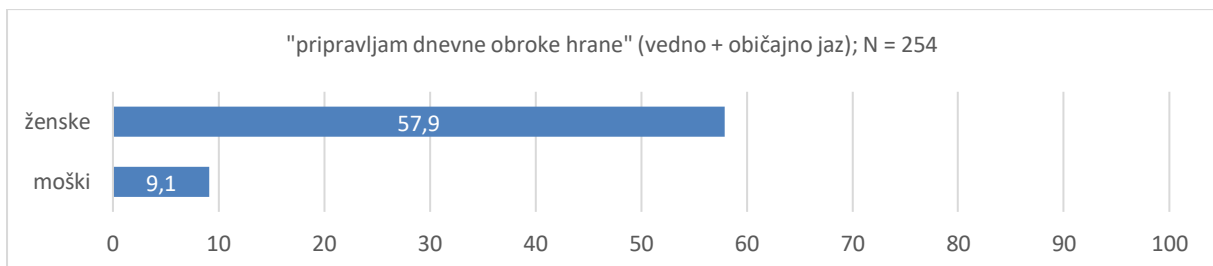
Se nadaljuje...

...nadaljevanje

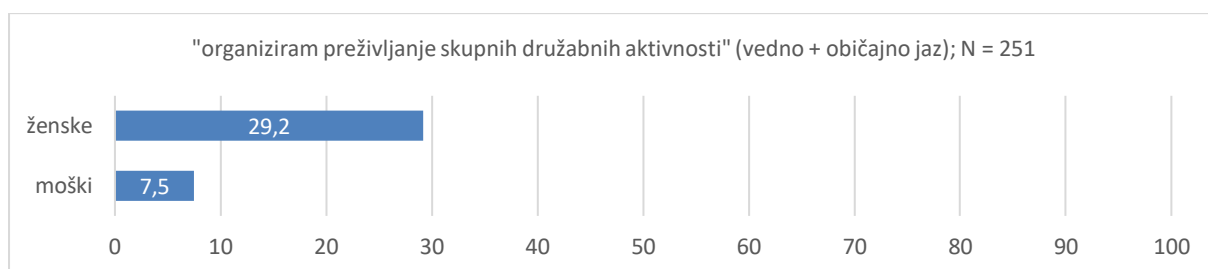
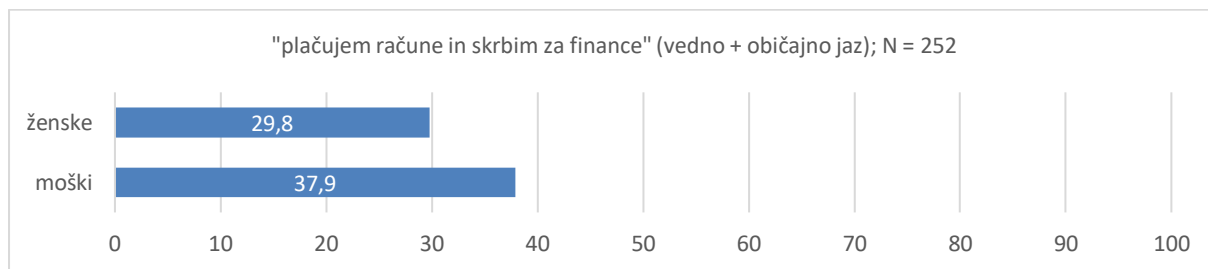
Razlike med spoloma se nadalje kažejo še pri skrbi za gospodinjstvo – najbolj izrazito pri pripravljanju dnevnih obrokov hrane in čiščenju stanovanja. Moški v večji meri skrbijo zgolj za opravljanje manjših popravil v in zunaj stanovanja ter za finančne zadeve (slednje sicer ni tako zelo očitno, saj si partnerja dokaj enakovredno delita omenjeno obveznost).

Slika 13: Prezemanje nalog pri skrbi za dom glede na spol; v %

Se nadaljuje...

...nadaljevanje

Zanimivo je, da moški, sodeč po skorajda vseh kazalnikih, v večji meri menijo, da si enakovredno delijo obveznosti s partnerko v primerjavi z ženskami. Glede na to, da je, kot že omenjeno, spolna (a)simetrija delitve nalog pomembna, ko govorimo o nekaterih vidikih odločanja za otroke, bi veljajo pri oblikovanju ukrepov za spodbujanje enakopravnosti na tem področju upoštevati tudi razlike v percepcijah enakovredne obremenitve z neplačanim delom med spoloma.

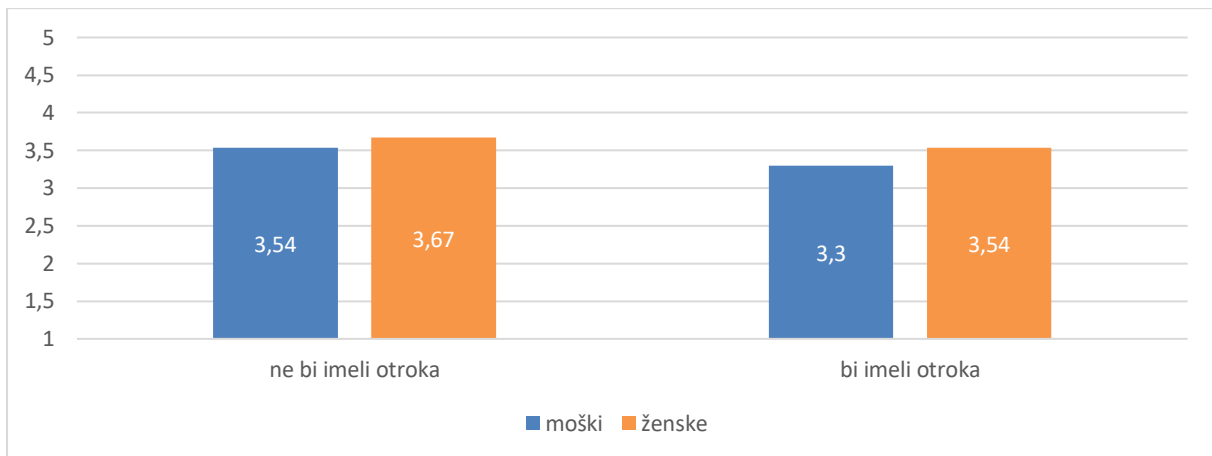
Preglednica 2: Skrb za gospodinjstvo in otroke – primerjava med spoloma glede na odgovor »oba s partnerjem enako«¹⁹; v %

	moški	ženske
skrb za oblačenje otrok	31,1	23,0
ostanem doma, kadar otroci zbolijo	31,7	20,3
se igram z otrokom in vključujem v prostocasne aktivnosti z njim	90,2	86,7
otroku/om pomagam pri domačih nalogah	65,3	47,4
pripravljam dnevne obroke hrane	43,1	30,3
čistim stanovanje s sesalnikom za prah	39,4	29,0
opravljam manjša popravila v in zunaj stanovanja	20,4	21
plačujem račune in skrbim za finance	51,9	47,2
organiziram preživljanje skupnih družabnih aktivnosti	77,6	64,6

Glede na to, da ženske v povprečju opravljajo precej več dodatnih obveznosti v primerjavi z moškimi, ni presenetljivo, da v nekoliko večji meri menijo, da bi odločitev za otroka poslabšala njihove možnosti, da počno to, kar žele, njihovo finančno situacijo, zmožnost doseganja drugih ciljev v življenju, veselje in zadovoljstvo, ki ga prinaša življenje, zaposlitvene možnosti (pri izračunih smo upoštevali indeks, ki združuje vse navedene trditve). Razlike med spoloma sicer niso statistično značilne, so pa značilne med skupinama tistih, ki nameravajo imeti otroka v naslednjih treh letih in tistimi, ki te namere nimajo. Slednji se bolj strinjajo s tem, da bi otrok negativno vplival na njihovo življenje v primerjavi s prvimi.

¹⁹ Izmed možnih odgovorov: »Vedno jaz«, »Običajno jaz«, »Oba s partnerjem enakovredno«, »Običajno partner«, »Vedno partner«, »Vedno nekdo drug«.

Slika 14: Subjektivna ocena vpliva, ki bi ga otrok imel na življenje anketirance glede na spol in namero imeti otroka v naslednjih treh letih; AS

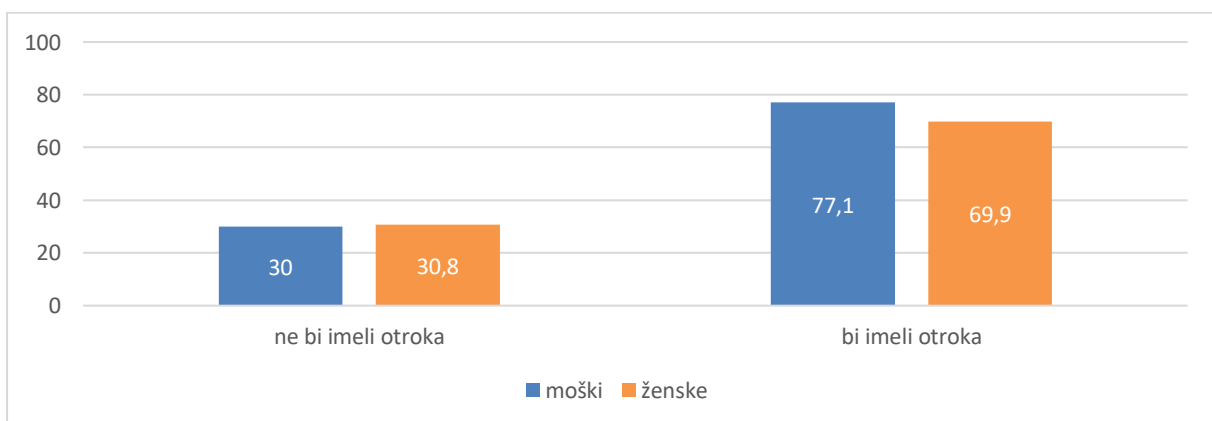

*Lestvica: 1- precej bolje, 2- bolje, 3- niti bolje, ni slabše, 4 – slabše, 5 – precej slabše.

N_{MOŠKI} = 166; N_{ŽENSK} = 217.

Ker so med spoloma precej izrazite razlike glede opravljanja nalog, v smislu, da ženske prevzemajo večji del opravil, bi pričakovali, da bo med ženskami, ki se s trditvijo »Menim, da bom lahko usklajeval/a delo in družino, če bom imel/a otroka v naslednjih treh letih« ne strinjajo, več takih, ki nimajo želje imeti otroka v naslednjih treh letih. Vendar izračuni kažejo, da med spoloma ni razlik (kar je v določeni meri odraz visoke ocene zadovoljstva z delitvijo dela tako pri moških kot pri ženskah). Razlike pa se pojavijo med skupinama tistih, ki bi v naslednjih treh letih imeli otroka in tistimi, ki otroka ne bi imeli. Med anketiranimi iz vzorca, ki so izrazili namero imeti otroka v naslednjih treh letih, je precej več takih, ki menijo, da bodo lahko usklajevali delo in družino, kot pri skupini, ki otroka v naslednjih treh letih ne namerava imeti.

Slika 15: Strinjanje s trditvijo »Menim, da bom lahko usklajeval/a delo in družino, če bom imel/a otroka v naslednjih treh letih« glede na spol in namero imeti otroka v naslednjih treh letih (sešteti odgovori »zelo se strinjam« in »strinjam se«); v %

N_{MOŠKI} = 74; N_{ŽENSK} = 99.

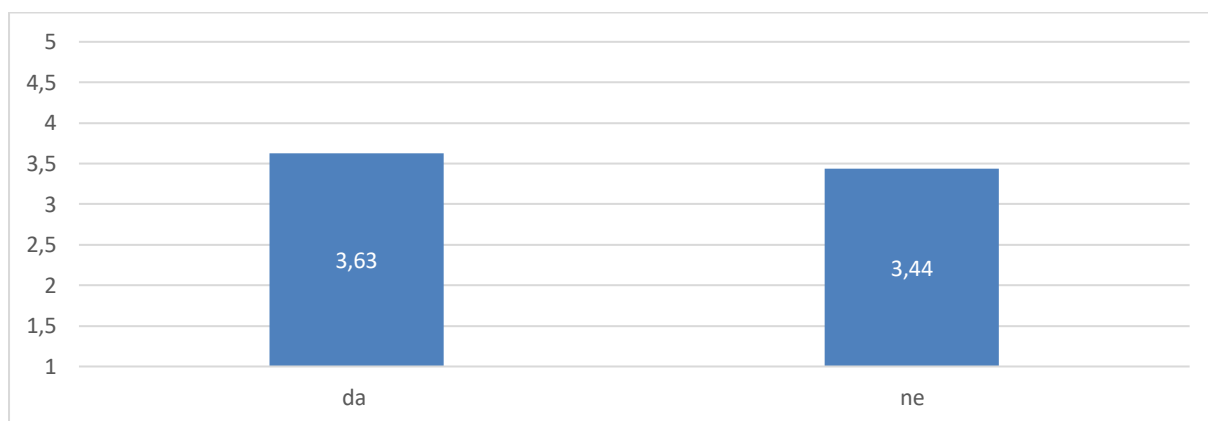
Se pa, na drugi strani, iz podatkov nakazuje, da anketirani, ki so bolj zadovoljni z delitvijo gospodinjskih opravil, pogosteje odgovarjajo, da bi se za otroka v naslednjih treh letih odločili (ne glede na spol). Pri tistih, ki bi se odločili za otroka, je bilo z delitvijo dela zelo zadovoljnih 54,5 % vprašanih (upoštevane so ocene 9 in več na lestvici od 0 do 10), pri tistih, ki otroka ne bi imeli pa, 45,5 %.

d) Pomen fizične zmožnosti imeti otroka

Temu vidiku v literaturi, ki preučuje rodnostno vedenje, ni namenjene dovolj pozornosti, pa čeprav je neplodnost parov v sodobnem času vse pogostejši problem. Po okvirnih podatkih UKC Ljubljana (2017) je v Sloveniji neploden vsak sedmi par (ni pa natančnih podatkov o tem problemu).

Podatki pilotne raziskave GGP v Sloveniji dokazujejo, da je fizična zmožnost imeti otroka pomembna pri odločanju za otroka. Anketirani, ki so v nekoliko večji meri prepričani, da je njihov partner fizično zmožen imeti otroka, so pogosteje tudi odgovarjali, da nameravajo imeti otroka v naslednjih treh letih, kot pa ostali. Sicer so v splošnem vsi anketirani dokaj prepričani, da je njihov partner zmožen imeti otroka.

Slika 16: Anketirani, ki imajo namero po otroku in anketirani, ki te namere nimajo, glede na oceno fizične zmožnosti imeti otroka v naslednjih treh letih za partnerja; v AS

$N_1 = 102$; $N_2 = 171$.

Področja in vidiki, ki so se v tem poglavju izkazala kot relevantna za razmišljanje o rodnostnih namerah (starost, odgovorno starševstvo, enakost in razlike med spoloma, zdravstveni vidik), so se potrdila kot taka tudi v nadaljevanju, kjer ugotavljamo, kaj vpliva na rodnostno vedenje. Če smo v prvem koraku odkrivali povezanost med različnimi neodvisnimi spremenljivkami in namero anketiranih imeti otroka v naslednjih treh letih, pa bomo v naslednjem poglavju analizo poglobili z izračuni dejavnikov vplivanja na rodnostno vedenje.

4.3 Dejavniki, ki vplivajo na rodnostne namere

V skladu s teoretičnimi izhodišči, ki smo jih predstavili v drugem poglavju poročila, smo v tem delu naloge z linearno in logistično regresijo preverili vpliv dohodkovnih, subjektivnih in strukturnih dejavnikov na rodnostne namere.

Izvedli smo več regresijskih analiz, saj pojasnjujemo dve različni odvisni spremenljivki:

- namero imeti otroka v naslednjih treh letih (vprašanje: »Ali nameravate imeti otroka v naslednjih treh letih?«) in
- namero o številu otrok (vprašanje: »Koliko otrok nameravate imeti?«).

Zaradi obsežnosti in raznolikosti vprašalnika, ki ga izvaja infrastruktura GGP, je bilo na voljo veliko število spremenljivk, ki bi lahko vplivale na zgornje spremenljivke. Zaradi statističnih omejitev regresijske analize in preglednosti rezultatov, smo dejavnike oz. neodvisne spremenljivke razvrstili v več skupin in za vsako skupino dejavnikov posebej izvedli regresijsko analizo. Z drugimi besedami; nismo pripravili enotnega modela, kamor bi lahko vključili (pre)veliko število različnih spremenljivk, temveč smo oblikovali tri ločene modele za ugotavljanje vplivov na odločanje za otroka; in sicer:

– **subjektivni in strukturni dejavniki (prvi model):**

- izobrazba,
- zaposlitveni status,
- subjektivna ocena glede izpolnjenih dejavnikov odločanja za otroka v naslednjih treh letih,
- subjektivna ocena shajanja z dohodkom,
- stopnja vernosti,
- anketirani živi pri starših,
- starost,
- spol,

– **dohodkovni in nedohodkovni dejavniki (drugi model):**

- subjektivna ocena shajanja z dohodkom,
- subjektivna ocena izpolnjenih finančnih pogojev za otroka,
- vpliv otroka na življenje (nedohodkovni vidik),
- spol,
- starost,
- že imajo otroka/e,

– **vrednote (tretji model):**

- tradicionalno/liberalni pogled na družino,
- strinjanje s trditvijo »moški/ženska mora imeti otroka, da se počuti izpolnjeno/ga v življenju«,
- tradicionalno/liberalni pogled na usklajevanje dela in družine,
- stopnja vernosti,
- vpliv otroka na življenje (nedohodkovni vidik – »možnost delati, kar želiš«, »možnost uresničevanja drugih ciljev v življenju«),
- že imajo otroka/e,
- spol,
- starost.

V vse navedene modele smo vključili kontrolne spremenljivke, kot so starost, spol in otroci (če jih anketirani že imajo). Kontrolne spremenljivke je za interpretacijo rezultatov nujno treba upoštevati, saj imajo pri odločanju za otroke lahko večji vpliv od ostalih spremenljivk v modelu. Npr. ugotovitev, da starost negativno vpliva na namero otroku, v smislu, starejši kot so anketirani, manjša je verjetnost, da bi se določili za otroka, je lahko v večji meri povezana s tem, da imajo starejši v splošnem pogosteje že otroka/e, mlajši pa ne, kot s starostjo samo po sebi.

Pripravljeni modeli, ki jih v nadaljevanju podrobneje opišemo, se statistično značilno prilagajajo podatkom. Analiza koeficientov kolinearnosti kaže, da problem multikolinearnosti ni prisoten.

a) Namera imeti otroka v naslednjih treh letih

Ugotavljamo, da na namero po otroku v naslednjih treh letih, statistično značilno vplivajo sledeči dejavniki (od vseh zgoraj navedenih kazalnikov v tem delu izpostavljamo zgolj tiste, pri katerih se je pokazal statistično značilen vpliv):

– **Prvi model (subjektivni in strukturni dejavniki)** (Nagelkerke $R^2 = 39,2 \%$; $N = 355$:

- **Izobrazba** – pri anketiranih z višjo izobrazbo je večja verjetnost, da bi se odločili za otroka v naslednjih treh letih, v primerjavi s tistimi s srednješolsko izobrazbo. Delno lahko to razložimo s tem, da so prvi v nekoliko večji meri prepričani, da bodo imeli izpolnjene pogoje za otroka kot slednji. Ta dejavnik je eden ključnih, kot bomo videli tudi v nadaljevanju, saj je med tistimi, ki imajo namero po otroku namreč kar 65,4 % takih, ki menijo, da bodo imeli izpolnjene pogoje za to, medtem ko je pri tistih, ki se s tem ne strinjajo oziroma se strinjajo v manjši meri, takih le 34,6 % ($\beta = -,851$; sig. $< ,001$).
- **Izpolnjeni pogoji za otroka** – pri tistih, ki se zelo strinjajo ali strinjajo s tem, da bodo imeli izpolnjene pogoje za otroka, je večja verjetnost, da se bodo odločili za otroka v naslednjih treh letih, kot pri ostalih ($\beta = -1,601$; sig. $< ,001$).
- **Starost** – negativno vpliva na odločanje za otroka, v smislu, starejši kot so anketirani, manj izražajo namero imeti otroka v naslednjih treh letih. Anketirani, stari 26–35, imajo sedemkrat večji obet za to, da bi imeli otroka v naslednjih treh letih kot pa ti, stari 36–49 let ($\beta = 1,948$; sig. $< ,001$).

– **Drugi model (dohodkovni in nedohodkovni dejavniki)** (Nagelkerke $R^2 = 42,1 \%$; $N = 383$:

- **Subjektivna ocena izpolnjenih finančnih pogojev za otroka**: v večji meri kot se strinjajo s tem, da ne bodo imeli izpolnjenih finančnih pogojev za otroka, manjša je verjetnost, da bi se zanj odločili ($\beta = -,759$; sig. $< ,001$).
- **Vpliv otroka na življenje (nedohodkovni vidik)**: anketirani, ki verjamejo, da bi njihovo življenje po rojstvu otroka ostalo enako ali se vsaj ne bi poslabšalo (z vidika zaposlitvenih možnosti, zasledovanja drugih ciljev v življenju, zadovoljstva z življenjem itd.), bi se bolj verjetno odločili za otroka, v primerjavi z ostalimi ($\beta = 1,454$; sig. $< ,001$).
- **Spol**: pri ženskah obstaja večja verjetnost, da bi se v naslednjih treh letih odločile za otroka kot pri moških ($\beta = ,676$; sig. = $,016$).
- **Starost**: pri osebah, v starostnem obdobju 26–35 let, obstaja večja verjetnost za otroka kot pri teh starih 18-25 let in še večja v primerjavi z osebami, starimi 36–49 let ($\beta = 1,594$; sig. $< ,001$).
- **Že imajo otroka**: dejstvo, da anketirani že imajo otroka negativno vpliva na nadaljnjo željo imeti otroka. Pri tistih, ki otroka/e že imajo, obstaja manjša verjetnost, da se bodo v naslednjih treh letih odločili za otroka, kot pri tistih, ki so brez otrok ($\beta = 1,497$; sig. $< ,001$).

– **Tretji model (vrednote)** (Nagelkerke $R^2 = 45,0 \%$; $N = 383$:

- **Vpliv otroka na življenje – »možnost delati, kar želiš«:** v večji meri kot se osebe strinjajo s tem, da otrok negativno vpliva na možnosti, da lahko v življenju delaš, kar želiš, manjša je verjetnost, da se bodo v naslednjih treh letih odločili za otroka ($\beta = -,521$; sig. = ,005).
- **Vpliv otroka na življenje – »možnost uresničevanja drugih ciljev v življenju«:** v večji meri kot se osebe strinjajo s tem, da otrok negativno vpliva na možnost uresničevanja drugih ciljev v življenju, manjša je verjetnost, da se bodo v naslednjih treh letih odločili za otroka ($\beta = -,868$; sig. < ,001).
- **Že imajo otroka:** obstoj otroka negativno vpliva na odločanje za otroka v naslednjih treh letih ($\beta = 1,585$; sig. < ,001).
- **Spol:** pri ženskah obstaja večja verjetnost, da bi se v naslednjih treh letih odločile za otroka kot pri moških ($\beta = ,931$; sig. = ,002).
- **Starost:** pri osebah, v starostnem obdobju 26–35 let, obstaja večja verjetnost za otroka kot pri teh, starih 18–25 let in še večja v primerjavi z osebami, starih 36–49 let ($\beta = 1,383$; sig. < ,001).

b) Namera o številu otrok

Na namero glede števila otrok, po naših izračunih, vplivajo naslednjih dejavniki (označeni z oranžno)²⁰:

– **Prvi model (subjektivni in strukturni dejavniki)** (popravljen $R^2 = 44,6\%$); N = 286:

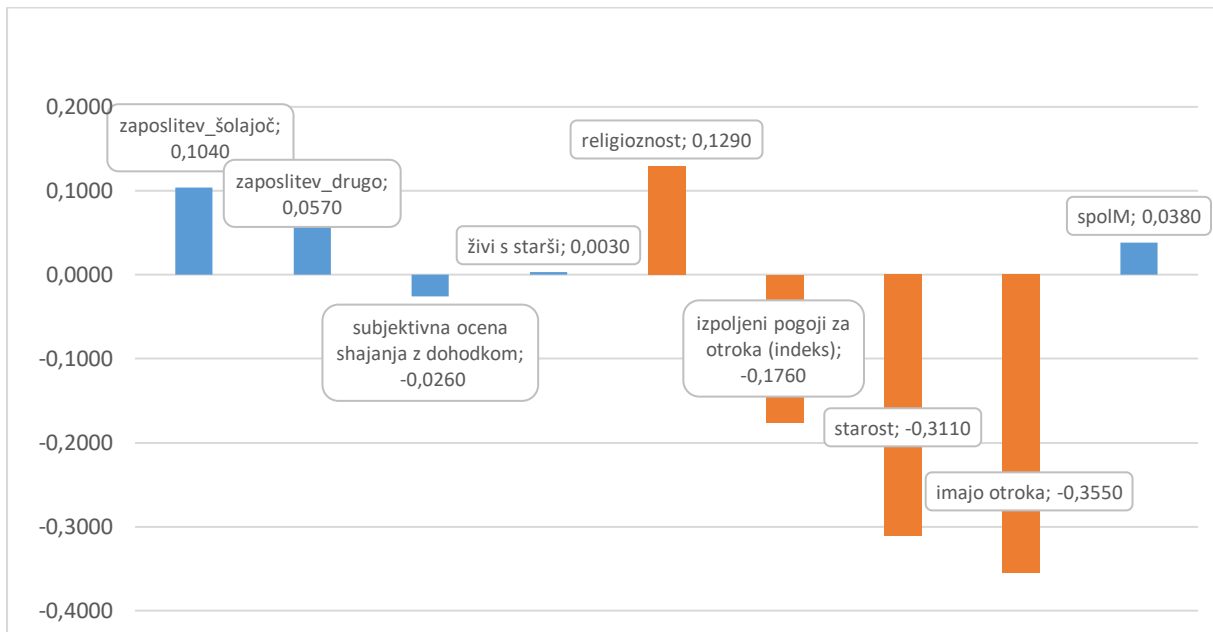
- **Religioznost:** pozitivno vpliva na želeno število otrok. Bolj kot so anketirani verni, več otrok bi imeli ($\beta = ,129$; sig. = ,005).
- **Izpolnjeni pogoji za otroka:** anketirani, ki v manjši meri verjamejo v to, da bodo imeli izpolnjene pogoje za otroka, bi imeli manj otrok v primerjavi z ostalimi ($\beta = -,176$; sig. < ,001).
- **Starost:** starejši kot so anketirani, manj otrok bi imeli ($\beta = -,311$; sig. < ,001).
- **Že imajo otroka:** negativno vpliva na želeno število otrok ($\beta = -,355$; sig. < ,001).

---

²⁰ Pri linearni regresiji so podani standardizirani regresijski koeficienti.

Slika 17: Prvi model: subjektivni in strukturni dejavniki, ki vplivajo na namero glede števila otrok

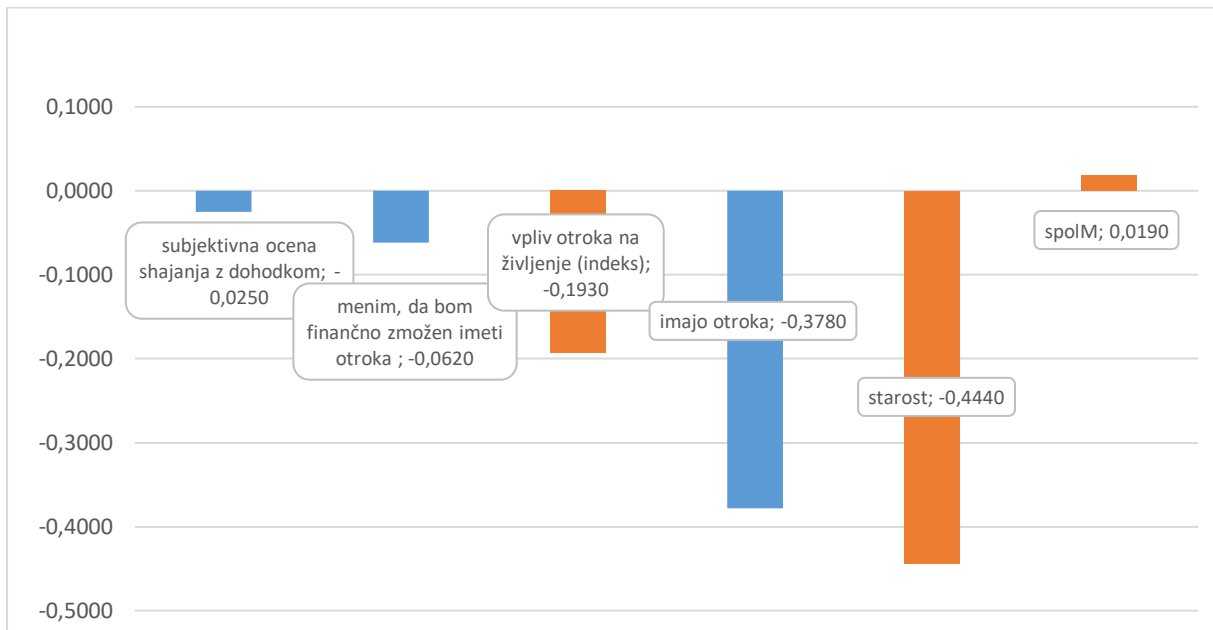

Vir: GGP, pilotno testiranje vprašalnika 2011, izračuni IRSSV

– **Drugi model (dohodkovni in nedohodkovni dejavniki)** (popravljen $R^2 = 43,1 \%$; $N = 301$):

- **Vpliv otroka na življenje:** bolj kot se anketirani strinjajo s tem, da bi se njihovo življenje po rojstvu otroka poslabšalo (z vidika zaposlitvenih možnosti, zasledovanja drugih ciljev v življenju, zadovoljstva z življenjem itd.), manj verjetno bi se odločili za več otrok ($\beta = -,193$; sig. = ,000).
- **Že imajo otroka:** negativno vpliva na namero glede števila otrok ($\beta = -,378$; sig. < ,001).
- **Starost:** starejši kot so anketirani, manj otrok nameravajo imeti ($\beta = -,444$; sig. < ,001).

Slika 18: Drugi model: dohodkovni in nedohodkovni dejavniki, ki vplivajo na namero glede števila otrok

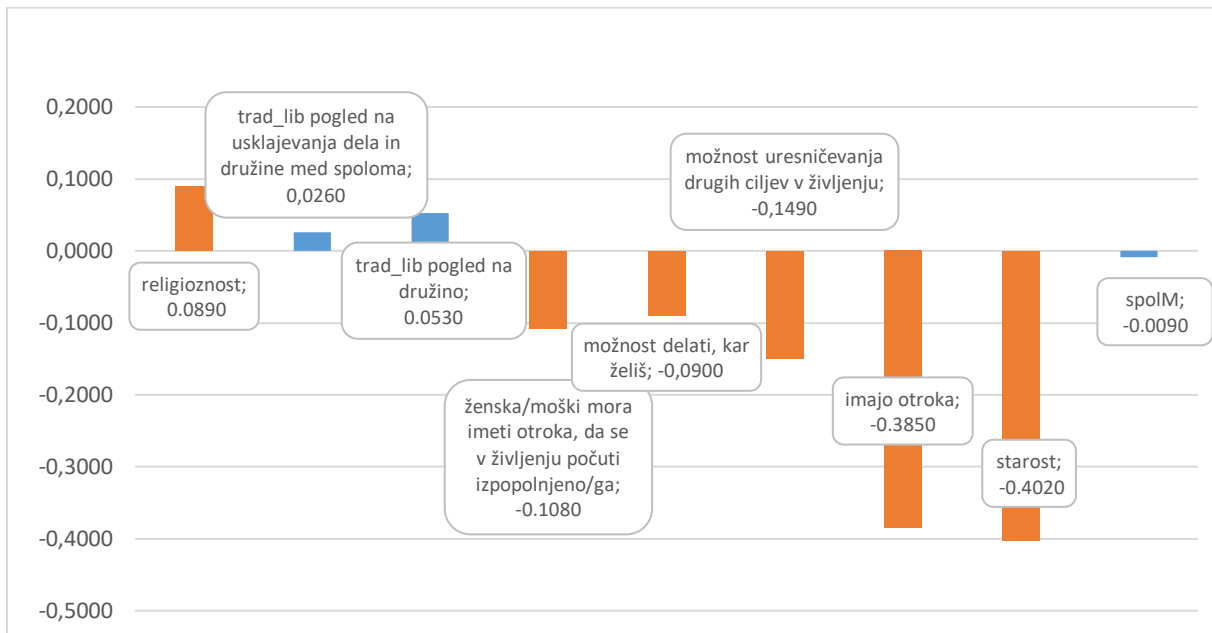

Vir: GGP, pilotno testiranje vprašalnika 2010, izračuni IRSSV

– Tretji model (vrednote) (popravljen $R^2 = 46,8\%$); N = 302:

- **Religioznost:** bolj kot so anketirani verni, več otrok bi imeli ($\beta = ,089$; sig. = ,051).
- **Vpliv otroka na življenje – »možnost delati, kar želiš«:** bolj kot se anketirani strinjajo s tem, da bi imeli po rojstvu otroka manj možnosti delati, kar želijo, manj verjetno bi se odločili za več otrok (vpliva pri statistični značilnosti 0,1) ($\beta = -,090$; sig. = ,057).
- **Vpliv otroka na življenje – »možnost uresničevanja drugih ciljev v življenju«:** bolj kot se anketirani strinjajo s tem, da bi imeli po rojstvu otroka manj možnosti za uresničevanje drugih ciljev v življenju, manj verjetno bi se odločili za več otrok ($\beta = -,149$; sig. < ,001).
- **Strinjanje s trditvijo »moški/ženska mora imeti otroka, da se počuti izpolnjeno/ga v življenju«:** tisti anketirani, ki se v večji meri ne strinjajo z omenjeno trditvijo, bi imeli manj otrok, v primerjavi s tistimi, ki se strinjajo ($\beta = -,108$; sig. = ,022).
- **Že imajo otroka:** dejstvo, da anketirani že imajo otroka, negativno vpliva na namero glede števila otrok ($\beta = -,385$; sig. < ,001).
- **Starost:** starejši kot so anketirani, manj otrok bi imeli ($\beta = -,402$; sig. < ,001).

Slika 19: Tretji model: vrednote, ki vplivajo na namero glede števila otrok

Vir: GGP, pilotno testiranje vprašalnika 2010, izračuni IRSSV

4.4 Sklep

Izračuni so potrdili naša predvidevanja in na uvodu tega poglavja postavljene hipoteze. Na podlagi podatkov pilotskega testiranja vprašalnika GGP v Sloveniji se posamezniki, ki so sodelovali v raziskavi, izkažejo kot racionalne osebe, ki tehtajo pogoje za otroke – in sicer a) strukturne (npr. finančne zmožnosti imeti otroka, dostop do stanovanja, do zaposlitve), ki se vežejo na izpolnjevanje norme odgovornega starševstva ter b) osebne pogoje, postavljene v kontekst postmaterialističnih vrednot. Neizpolnjevanje obojih negativno vpliva na odločanje za otroke. Različne skupine vprašanih sicer na nekoliko drugačen način razmišljajo o koristih in prednostih otrok. Starejši kot so anketirani, višji so stroški otroka, tako na ravni strukturnih kot osebnih pogojev (kjer je najpomembnejši dejavnik ta, da že imajo otroke). Za bolj religiozne anketirane, na drugi strani, pa velja ravno obratno, saj so tisti, ki so se v anketnem vprašalniku opredelili za zelo verne, obenem izražali tudi večjo namero po več otrocih v primerjavi z ostalimi. Ob tem je pomembno poudariti, da se stopnja vernosti v regresiji pri sami nameri imeti otroka v naslednjih treh letih ni izkazala za statistično pomembno, kar kaže na to, da so otroci vrednota in visoko cenjeni v družbi ne glede na religiozne razlike med posamezniki. Da tradicionalni oziroma liberalni pogled na družino in vlogo družinskih članov za odločitev za otroka nista pomembna, so pokazale že primerjave razlik med skupinama tistih, ki nameravajo imeti otroka v naslednjih treh letih in tistimi, ki te namere ne izražajo.

Tehtanje med prednostmi in slabostmi, med koristmi in tveganji ob odločitvi imeti (nadaljnega) otroka, lahko na tem področju s svojimi ukrepi olajša (tudi) država. Neposredno se to v naših izračunih kaže v tem, da so posamezniki, ki menijo, da bodo imeli dostop do urejena varstva za otroka in da bodo prejeli primerno višino starševskega nadomestila, pogosteje izražali namero po otroku v naslednjih treh letih, v primerjavi z ostalimi. Vloga države pri rodnostnem vedenju tako ni nepomembna.

5. Primeri dobrih praks za spodbujanje rodnosti

5.1 Kriteriji za izbiro primerov dobrih praks

Pri identifikaciji primerov dobrih praks na področju spodbujanja rodnosti je potrebno upoštevati več vidikov oz. **omejitev**, ki smo jih sicer v poročilu podrobneje že obravnavali:

- primeri dobrih praks imajo na odločanje za otroka omejen vpliv. Kot že večkrat poudarjeno, gre pri tej omejitvi za kompleksen preplet makro, mezo in mikro družbenih dejavnikov, ki sovplivajo na odločanje za otroka in na stopnje rodnosti.
- Ista dobra praksa je lahko v določeni državi pri spodbujanju rodnosti uspešna, v določeni ne. Na to vpliva kompleksen nabor kulturnih, vrednotnih in nacionalnih značilnosti posamezne države.
- Posamezen primer dobre prakse je lahko v določenem časovnem obdobju v določeni državi uspešen, kar pa še ne pomeni, da bo uspešen tudi v drugem časovnem obdobju.
- Uspešnost določene dobre prakse je lahko časovno omejena.
- Določena tuja dobra praksa je redko uspešno uvrščena na dnevni red političnega odločanja, uzakonjena in implementirana, če ni v skladu z značilnostmi določenega tipa države blaginje in njemu pripadajočim tipom družinske politike.
- Uspešnost prakse pri spodbujanju odločanja za otroke je omejena z informiranostjo državljanov o njej.

Prav zaradi mnogoterih omejitev je toliko bolj pomembno, da smo na podlagi podatkov raziskave GGP in upoštevanja teorij rodnosti, ugotovili, kateri dejavniki imajo na podlagi vzorca, ki smo ga imeli na voljo, na rodnostne namere posameznikov in posameznic v Sloveniji največji vpliv. Ko govorimo o kriterijih, imamo v mislih kriterije za izbor dobrih praks, ki so določeni na podlagi identificiranih dejavnikov vpliva. Kriterije za izbor dobrih praks lahko razdelimo v tri skupine: **kriteriji prvega ranga**, ki smo jih določili na podlagi vpliva določene neodvisne spremenljivke na odvisni spremenljivki (koliko otrok želite imeti in namera imeti otroka v naslednjih treh letih), **kriteriji drugega ranga**, ki smo jih določili na podlagi statistične povezanosti določene neodvisne spremenljivke z rodnostno namero, in **kriteriji tretjega ranga**, ki smo jih določili na podlagi teoretskega pregleda in policy analize. Pri tem je pomembno poudariti, da kriteriji za izbor prakse niso določeni le z dejavniki, ki vplivajo na rodnostne namere, ampak tudi že z oceno sprejemljivosti določenega kriterija za obstoječ tip družinske politike v Sloveniji in z možnostjo, da je dejavnik sploh naslovljen z ukrepi družinske politike.²¹

Kriteriji prvega ranga (povezani z namero imeti otroka v naslednjih treh letih)

1. Primer dobre prakse omogoča izpolnitev subjektivnih pogojev, ki jih kot predpogoj odločitve za otroka imajo posamezniki in posameznice.
2. Primer dobre prakse omogoča, da bi se za otroke odločali čim mlajši.
3. Primer dobre prakse zagotavlja relativno ohranjanje dohodkovnega položaja posameznici/posamezniku po tem, ko bi se odločili za otroka.

---

²¹ Npr. stopnja vernosti je eden izmed dejavnikov, ki pozitivno vpliva na namero imeti večje število otrok. To pa še ne pomeni, da je to dejavnik, ki ga lahko naslavlja družinska politika.

4. Dobra praksa spodbuja moške, da bi se v večji meri odločali za otroke.
5. Dobra praksa spodbuja, da bi se za otroka v večji meri odločale starostne skupine, ki bi se glede na naše ugotovitve, v naslednjih treh letih v manjši meri odločale za otroke (18-25 let in 36-49 let).
6. Dobra praksa spodbuja in omogoča lažje odločanje za tiste, ki že imajo otroke (za vsakega nadaljnjega).
7. Praksa omogoča zasledovanje lastnih idealov dobrega življenja navkljub temu, da se je posameznik/posameznica odločila za otroka.

Kriteriji prvega ranga (povezani z namero glede števila otrok)

1. Dobra praksa omogoča izpolnitev subjektivnih pogojev, ki jih kot predpogoj za doseganje namere zelenega števila otrok imajo posamezniki in posameznice.
2. Dobra praksa omogoča, da odločitev za večje število otrok (oz. povečanje števila otrok) ne bi negativno vplivala na kakovost življenja v smislu zaposlitvenih možnosti, zasledovanja drugih ciljev v življenju in splošnega zadovoljstva z življenjem.
3. Dobra praksa omogoča/spodbuja, da se posameznik/posameznica v primeru, da otroka/otroke že imata, odločata za večje število otrok.
4. Praksa omogoča/spodbuja, da se za večje število otrok (oz. povečanje števila otrok) odločajo tudi starejše starostne skupine (36-49 let).
5. Dobra praksa omogoča zasledovanje lastnih idealov dobrega življenja navkljub temu, da se je posameznik/posameznica odločila za večje število otrok (oz. povečanje števila otrok).
6. Dobra praksa promovira večje število otrok (oz. povečanje števila otrok) kot vrednoto.

Kriteriji drugega ranga

1. Praksa omogoča zmanjševanje tveganj na stanovanjskem področju, ki negativno vplivajo na subjektivno percepcijo posameznic in posameznikov glede rodnostnih namer.
2. Praksa omogoča zmanjševanje tveganj na dohodkovnem področju, ki negativno vplivajo na subjektivno percepcijo posameznic in posameznikov glede rodnostnih namer.
3. Praksa omogoča univerzalen dostop do kakovostnega varstva za otroke.
4. Praksa omogoča (univerzalno) upravičenost do primerne višine starševskega nadomestila.
5. Praksa omogoča usklajevanje družinskega in poklicnega življenja.
6. Praksa omogoča večjo enakost med spoloma v smislu bolj enakopravnega prevzemanja skrbi za otroke.
7. Praksa omogoča večjo enakost med spoloma v smislu bolj enakopravnega prevzemanja skrbi za dom/gospodinjstvo.
8. Praksa omogoča naslavljanje zdravstvenih vidikov rodnostnega vedenja.

Kriteriji tretjega ranga

1. Praksa mora biti skladna s specifičnim kulturnim, zgodovinskim, ekonomskim in vrednostnim okvirjem določene države.
2. Praksa mora biti skladna s tipom države blaginje, v katerega uvrščamo Slovenijo.

3. Praksa mora biti skladna s tipom družinske politike, ki jo imamo v Sloveniji oz. s prevladujočimi usmeritvami družinske politike.

5.2 Izbrani primeri dobrih praks iz tujine

Na podlagi oblikovanih kriterijev lahko torej ocenimo primernost in potencial dobre prakse za prenos in uspešno naslavljanju specifičnih izzivov, s katerimi se na področju rodnostnih preferenc, namer in njihovi realizaciji soočamo v Sloveniji. Več kriterijev, ki jih praksa izpolnjuje, večje možnosti ima, praksa pa mora izpolnjevati vsaj en kriterij, da je lahko opredeljena kot primer dobre prakse. Nekaj izbranih primerov dobre prakse, ki bi lahko bili uspešni v Sloveniji:

Ukrepi družinske politike kot primeri dobre prakse

- **Speed premium (Švedska):**

V 80. letih prejšnjega stoletja je Švedska s t. i. »speed premium« uvedla spremembe na področju starševskega dopusta. Matere, ki se odločijo za drugega ali tretjega otroka imajo pravico do izplačila starševskega nadomestila v enaki višini kot za prejšnjega otroka (80 % plače), v kolikor je drugi (oziroma naslednji) otrok rojen v obdobju 30 mesecev po rojstvu prvega. Ukrep naslavlja matere, ki se po rojstvu otroka ne vključijo nazaj na trg dela oziroma delajo s krajšim delovnim časom.

Vpliv uvedbe omenjenega ukrepa je bil v literaturi o demografiji pogosto preverjen in izpostavljen (Hoem 1990; 1993; Andersson 1999, 2002, 2004; Andersson idr. 2006). V splošnem študije potrjujejo, da gre za ukrep, ki je dejansko vplival na rodnostno vedenje. Spremembe pri odločanju za otroke se niso odražala kot kratkotrajen fenomen, saj je za matere na Švedskem od uvedbe ukrepa naprej značilno, da se odločajo za naslednje otroke v krajših časovnih intervalih (»tempo effect«). Ukrep naj bi torej skrajšal razmik med rojstvi in s tem pozitivno vplival na dvig stopenj rodnosti (Andersson in Neyer 2003).

Andersson idr. (2006) menijo, da je uspeh tega ukrepa možno pripisati razširjeni praksi mater na Švedskem, ki po rojstvu otroka in izteku starševskega dopusta praviloma ostajajo vpete v trg dela, vendar pogosto za krajši delovni čas (podobno v Sloveniji v zadnjem času opazamo, da se vedno več mater po rojstvu otroka odloča za delo s krajšim delovnim časom, kar je nov trend pri nas). Njihova analiza je pokazala, da glede na izobrazbo med starši, ki ukrep koristijo, ni razlik, saj je za vse značilen pozitiven odnos do omenjenega ukrepa. Razlike obstajajo med starši rojenimi na Švedskem in starši, rojenimi v tujini (pri čemer je pomembno, da so te razlike očitne pri starših, ki so rojeni zunaj nordijskih držav, medtem ko je ukrep na starše iz drugih nordijskih držav vplival na podoben način kot na starše, ki so rojeni na Švedskem). Andersson idr. (2006) predvidevajo, da je za starše, ki so rojeni v tujini (izven nordijskih držav) omenjeni ukrep precej manj zanimiv, ker bodisi a) so v manjši meri vpeti na trg dela ali ker b) matere po rojstvu otroka ne želijo ostati doma oziroma delati za polovični delovni čas (Andersson idr. 2006).

Obstajajo tudi nekoliko manj optimistični empirični izračuni. Ti sicer govorijo o povezavi med ukrepom in skrajšanjem časovnih razmakov med rojstvi otrok, vendar vpliva na dvig rodnosti ne potrjujejo (Hoem 1993).

Ukrep odgovarja vsaj petim predhodno določenim kriterijem za izbiro dobre prakse, in sicer: a) praksa spodbuja in omogoča lažje odločanje za tiste, ki že imajo otroke (za vsakega nadaljnjega); b) praksa omogoča usklajevanje družinskega in poklicnega življenja; c) praksa zagotavlja relativno ohranjanje dohodkovnega položaja osebam po tem, ko bi se odločile za otroke; d) praksa omogoča, da bi se za otroka odločali čim mlajši (ki bolj pogosto še nimajo zagotovljene varne zaposlitve); e) praksa omogoča zmanjševanje tveganj na dohodkovnem področju, ki negativno vplivajo na subjektivno percepcijo pogojev za realizacijo rodnostnih namer.

- **Očete obvezno izkoristijo del starševskega dopusta, v nasprotnem primeru pravica propade (Norveška, tudi Švedska):**

Na Norveškem (in podobno tudi na Švedskem) je koriščenje starševskega dopusta z namenom spodbuditi enakopravnejšo delitev dela med spoloma pri skrbi za otroka razdeljeno na tri dele: en del koristi mati, določen del je odvisen od dogovora med partnerjema (lahko mati, lahko oče), en mesec pa je rezerviran izključno za očete (angl. »*father's quota*«). V kolikor ga ne izkoristijo, ta propade. Oláh (1998) je na primeru Švedske pokazal, da možnost odločitve za drugega otroka narašča, v kolikor moški koristi del starševskega dopusta. Podobno študija Duvander in Andersson (2006) sicer potrjuje pozitiven odnos med koriščenjem starševskega dopusta s strani očetov in namero po otroku, vendar avtorja ob tem opozarjata na določeno mero previdnosti pri interpretaciji neposredne povezave med obema spremenljivkama.

Podoben ukrep smo pred leti skušali uvesti tudi v Sloveniji, ki pa zaradi številnih nasprotovanj v praksi ni zaživel. Glede na to, da starši očetovski dopust razumejo bolj kot dopolnilno pomoč materi in ne kot izpolnjevanje očetove samostojne vloge pri skrbi in negi za otroka (Rakar idr. 2010), bi bilo pri uvajanju novosti na tem področju vendarle smiselno razmišljati podobno kot skandinavske države.

Ukrep izpolnjuje tri kriterije za izbiro dobrih praks za dvig rodnosti, kot sta a) praksa omogoča večjo enakost med spoloma v smislu bolj enakopravnega prevzemanja skrbi za otroke; b) praksa omogoča večjo enakost med spoloma v smislu bolj enakopravnega prevzemanja skrbi za dom in c) praksa omogoča usklajevanje družinskega in poklicnega življenja.

- **Možnost fleksibilnega koriščenja starševskega dopusta (Švedska, Norveška):**

Fleksibilnost starševskega dopusta se na Švedskem odraža v možnosti koriščenja le-tega v daljšem (ne strnjem) časovnem obdobju. Obenem lahko starši starševski dopust kombinirajo skupaj z delom za polovični delovni čas. Zaposlitvena zakonodaja se na tem mestu dopolnjuje s sistemom ureditve starševskega dopusta (Neyer 2006).

Fleksibilna raba starševskega dopusta za očete je bila na Norveškem uvedena leta 2007. Obstaja več oblik fleksibilne rabe dopusta (Brandth in Kvande 2016, 277):

- kombinacija dela za polovični delovni čas s polovično izrabo starševskega dopusta (možno do otrokovega tretjega leta starosti);
- t. i. »preložen starševski dopust« (angl. »*deferred leave*«), kar pomeni, da je kvoto za očeta možno razdeliti na več časovnih obdobjih.

- Kombinacija prvih dveh oblik: izmenjevanje obdobj polnega koriščenja starševskega dopusta s polovičnim dopustom.

Polovična izraba starševskega dopusta s strani očetov lahko sovpada s polovično izrabo dopusta, ki ga koristijo matere. Osrednji argument politike za vpeljavo možnosti fleksibilnega koriščenja starševskega dopusta je utemeljen v lažšanju usklajevanja dela in skrbi za otroke. Vlada je želela, da bi ukrep postal zanimiv za očete (sploh po podaljšanju starševskega dopusta za očete). Podatki kažejo, da med očeti narašča fleksibilna raba starševskega dopusta (v letu 2014 je četrtnina očetov izbrala polovični starševski dopust).

Brandth in Kvande (2016) opozarjata, da ima fleksibilnost izrabe starševskega dopusta, ki se promovira kot dobra praksa, tudi negativne vidike, ki pogosto ostanejo spregledani. Menita, da uvedba omenjenega ukrepa še ne zagotavlja večje vključenosti očetov v vzgojo in varstvo otrok. Moški, ki se odločijo za polovično izrabo starševskega dopusta namreč lahko občutijo dvojno obremenitev dela in skrbi za otroka, pri čemer imajo občutek, da tako pri prvem kot pri drugem ne izpolnijo v celoti pričakovanj zaradi omejenega časa. Pri skrbi za otroke praviloma niso avtonomni, saj starševski dopust pogosto kombinirajo z delovnimi obveznostmi mater, ki so po vrnitvi na delovno mesto običajno zaposlene za polovični delovni čas. Fleksibilne oblike starševskega dopusta je zato, po njunem mnenju, bolj kot učinkovit mehanizem enakomerne porazdelitve skrbi za otroka med spoloma, treba razumeti kot simbolni izraz delitve starševskih obveznosti.

Ukrep sovpada s kriteriji dobrih praks v dveh točkah: a) omogoča usklajevanje družinskega in poklicnega življenja ter obenem b) omogoča zasledovanje lastnih idealov dobrega življenja navkljub temu, da se je oseba odločila za otroka.

- **Univerzalni otroški dodatki (Švedska)**

Pomemben del denarne pomoči družinam z otroki na Švedskem že od leta 1948 naprej predstavljajo (neobdavčeni) univerzalni otroški dodatki, ki so od 80-ih let prejšnjega stoletja naprej razumljeni kot ukrep populacijske politike, saj višina otroškega dodatka narašča z redom rojstva (Björklund 2006).

V Sloveniji so bile ideje o uvedbi univerzalnega otroškega dodatka že večkrat izpostavljene (najbolj izrazito se je to pokazalo proti koncu 90-ih let prejšnjega stoletja), vendar zaradi prevelikih finančnih posledic, nikoli niso bile uresničene.

V največji meri ukrep odgovarja kriterijem dobrih praks za dvig rodnosti z dohodkovnega vidika: a) zagotavlja relativno ohranjanje dohodkovnega položaja oseb po tem, ko bi se odločile za otroka in b) omogoča zmanjševanje tveganj na dohodkovnem področju, ki negativno vplivajo na subjektivno percepcijo posameznikov glede rodnostnih namer.

- **Promocija zaupanja v družinsko politiko (Norveška, Švedska)**

Gre za nekoliko netipično dobro prakso, saj naslavlja širše družbene procese in klimo v družbi, ki podobno kot konkretni ukrepi za dvig rodnosti, pomembno vplivajo na rodnostno vedenje. Ker je odločanje za otroke povezano s prevzemanjem določenih tveganj (za njihovo kompenziranje pa so v

neoliberalnem kontekstu sodobnih družb v veliki meri odgovorni starši sami), je percepcija posameznikov in posameznikov, ali živijo v »družinam prijazni družbi« izredno pomembna v tem oziru (Hoem 2008). Za Norveško, ki ima družinsko politiko utemeljeno v univerzalnih socialnih pravicah in enakostih možnosti, je značilna visoka stopnja zaupanja v družbo, v institucije in, kar je še posebej relevantno za našo razpravo, v družinsko politiko. V javnem in strokovnem diskurzu je tako močno prisotna podoba »odličnega modela norveške družinske politike« (Ellingsaeter in Pederson 2016), ki je posledica dobre informiranosti o vseh ukrepih in pravicah ter njihove promocije.

Promocija družinske politike je prisotna tudi v drugih nordijskih državah, še posebej pa je to očitno na Švedskem. Primer: na spletni strani (<https://sweden.se/society/10-things-that-make-sweden-family-friendly/>) je v desetih točkah na kratko razloženo, zakaj je Švedska družinam prijazna država – te točke so: posebna skrb za nosečnice, dolg in plačan starševski dopust, enakost med spoloma, otroški dodatek, brezplačno šolanje, skoraj brezplačno zdravstveno varstvo, brezplačen prevoz z mestnim avtobusom za odrasle, ki v vozičkih prevažajo otroke, literatura za otroke in knjižnice, javne površine, prilagojene otrokom, skrb za bolnega otroka (v številnih točkah večjih razlik med Švedsko in Slovenijo ni).

Orisana dobra praksa, s tem ko se naslanja na univerzalen dostop do pravic in enakost med spoloma, naslavlja številne kriterije, ki naj bi jih dobra praksa izpolnjevala. Vidik, ki ga velja še posebej izpostaviti pa je ta, da praksa spodbuja zaupanje v rodnotne namere, saj omogoča, da odločitev za otroka (ali večje število otrok) ne bi negativno vplivala na kakovost življenja, v smislu zaposlitvenih možnosti, zasledovanja drugih ciljev v življenju in splošnega zadovoljstva z življenjem.

- **Marketinške kampanje**

Sicer je uspešnost marketinških kampanj pri spodbujanju posameznikov in posameznic k odločanju za otroka zelo težko merljiva, kljub temu pa so relativno popularne še posebej v državah z nizkimi stopnjami rodnoti. Če se država že odloči za tak pristop k spodbujanju rojstev, je vseeno potrebno upoštevati nekatera pravila. Ker je odločitev za otroke osebna odločitev vsakega posameznika je lahko vsebina kampanje zelo hitro razumljena kot žaljiva, vsiljiva in pokroviteljska. Tako je npr. italijanska kampanja na družbenih medijih iz leta 2016, ki jo je italijansko ministrstvo za zdravje izvedli pred 22. septembrom (sicer v Italiji razglašen za dan rodnoti), izzvala izredno negativne odzive javnosti in še posebej ciljne skupine, ki ji je bila namenjena.

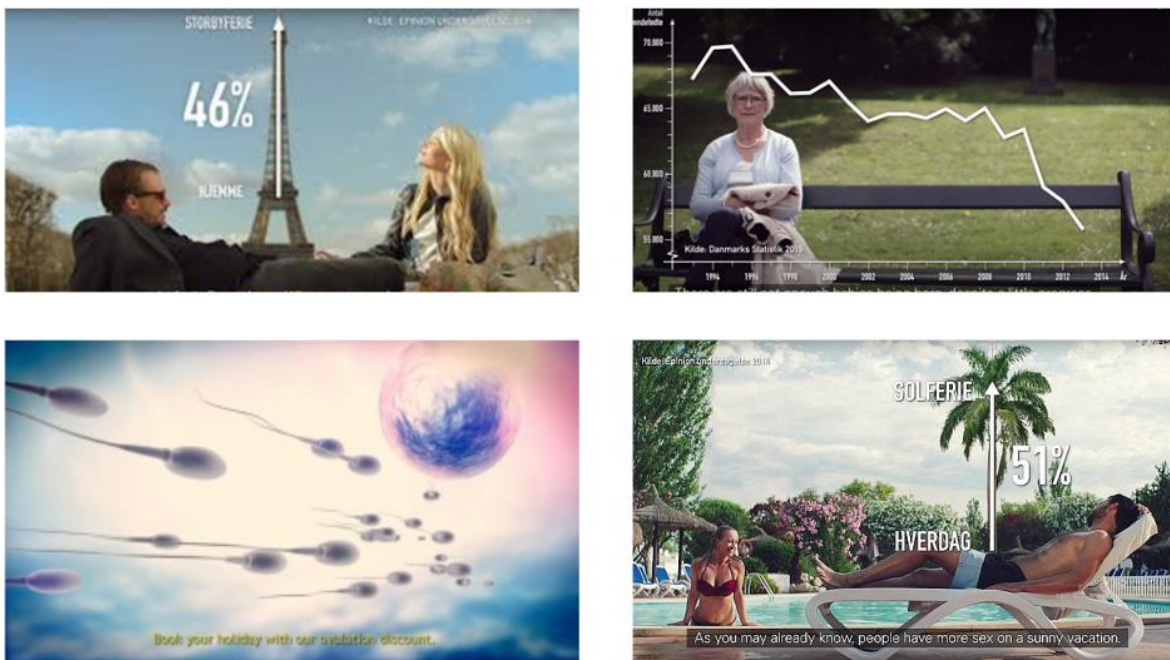
Slika 20: Poster, del kampanje za dvig stopenj rodnoti v Italiji iz leta 2016

Vir: Soluri 2016

Podobe, uporabljene v kampanji namreč namigujejo na odgovornost žensk za izbiro življenjskega sloga, ki premika odločanje za otroke v poznejša leta. Napis na enem izmed posterjev pravi: »*Lepota nima roka trajanja, rodna doba pač.*« Privzema torej diskurz, kjer so za nizke stopnje rodnosti v Italiji krive ženske (o moških v kampanji ni govora), hkrati pa nanje izvaja pritisk, da se za otroke morajo odločiti, saj je odločitev časovno omejena. Nasprotje italijanske kampanje #FertilityDay, ki pa bi jo lahko razumeli kot primer dobre prakse, je danska kampanja iz leta 2014 *Do it for Denmark*, ki je postala viralna. Ta kampanja se ne ujame v zanko resnosti teme, ki jo naslavlja. Na hudomušen način izrabi (sicer nepreverjen) statistični podatek, da je bilo 10 % Dancev spočetih na počitnicah, kjer naj bi bila za 45 % večja verjetnost, da bo par spolno aktiven. Spot sicer na nevsiljiv način promovira dopustovanje in nagrade, če je dopustovanje obrodilo sadove. Pri tem ni pomembno, kdo je avtor te kampanje in kakšen je njegov namen, ampak bolj to, da v javni diskurz pripelje temo spodbujanja odločanja za otroke na inovativen in času ter novim tehnologijam primeren način.

Slika 21: Izseki iz serije spotov kampanje *Do it for Denmark*

Vir: Spies 2017

6. Zaključek ali tip države blaginje in družinske politike kot primer dobre prakse

Uvodoma smo si postavili **osrednje raziskovalno vprašanje**: katere primere dobrih praks naj država spodbuja, promovira in oblikuje, da bi se lahko v prihodnosti nadejala višjih stopenj rodnosti (na makro ravni) in da bi se posameznice in posamezniki lažje odločali za otroke in za večje število otrok (na mikro ravni)?

Odgovor je jasen. Država mora spodbujati promovirati in oblikovati tiste primere dobrih praks pri spodbujanju rodnosti, ki jih lahko na podlagi dejavnikov, ki vplivajo na rodnost, opredeli kot tiste, ki bi te dejavnike lahko naslovile. Zato je oblikovanje kriterijev za izbor dobrih praks toliko pomembnejše, še posebej, če so kriteriji oblikovani na rezultatih kvantitativne analize in teoretskih premislekov. Le tako lahko uresničujemo načelo o na znanju temelječem odločanju o javnih politikah. Poleg kriterijev, ugotovitve razkrivajo tudi širša področja oz. teme (in dejavnike znotraj njih), ki v slovenskem kontekstu pomembno oblikujejo odločanje za otroke. V prvi vrsti problematičnost (subjektivne zaznave) izpolnjevanja pogojev za odločanje za otroka in število otrok, odlaganje rojstev v kasnejša starostna obdobja in postmaterialistične vrednote. Ob tem je seveda jasno, da družinska politika pri odločanju za otroke nima čarobne paličice za uspešno intervencijo na tako kompleksna področja, ki so nemalokrat tudi izven njenega dosega. Zato je morda najbolj ključno, da država skuša nasloviti strukturne pogoje, ki negativno vplivajo na reproduktivne odločitve.

Bolj kot bi določena dobra praksa mlajšim olajšala izpolnjevanje (subjektivnih) pogojev za otroke in omogočila, da odločitev za otroka ne bi poslabšala njihovega življenja (tako v dohodkovnem kot nedohodkovnem smislu), lažje (in prej) bi se mladi odločali za otroke (in za več otrok). Enostavna enačba, ki to v resnici ni. Prvič ne zato, ker se odločitve vedno sprejemajo v kontekstu, ki ga oblikujejo pričakovanja pomembnih drugih in pričakovanja družbe (koncept odgovornega starševstva). Drugič, v povezavi s prvim, država blaginje oz. njena družinska politika na določene dejavnike odločanja za otroke vpliva lažje, na druge pa težje. Država s svojimi ukrepi npr. lahko naslavlja nekatere strukturne pogoje, ki so pri rodnostnih namerah pomembni: finančna zmožnost, dostop do stanovanja, usklajevanja dela in družine, urejen dostop do varstva otrok, primerna višina starševskega dopusta, nekoliko težje pa vpliva na individualne pogoje, kot so npr. fizična zmožnost imeti otroka, osebna pripravljenost imeti otroka in obstoj primerne partnerja. Podobno je z vplivom otroka na življenje posameznika in posameznice oz. para. Javne politike lažje preprečujejo, da otrok ne bi poslabšal zaposlitvenih možnosti in finančne situacije staršev po rojstvu otroka, medtem ko morebiten negativen vpliv otroka na zadovoljstvo in na zmožnost doseganja drugih ciljev v življenju v smislu zmožnosti zasledovanja lastnega ideala dobrega življenja, uravnava precej težje. Težje torej vpliva na omejeno sposobnost zasledovanja postmaterialističnih vrednot, ki se zdijo pomembne. Pri oblikovanju ukrepov oz. izbiri dobrih praks, je ključno upoštevati še dejavnik spola. Glede na to, da se moški in ženske po rodnostnih namerah precej razlikujejo (ženske nameravajo imeti otroka prej kot moški, nameravajo imeti tudi več otrok), je smiselno, da določeni ukrepi nagovarjajo moške in ženske posebej. Nasloviti pa je treba tudi problem obremenjenosti žensk s skrbjo za dom, družino, in otroke ter posvetiti posebno pozornost razlikam v percepciji, kdaj je delitev dela med spoloma enakomerno razdeljena.

Zgornja področja oz. teme v najširšem smislu naslavlja **države blaginje**. S tem ko predstavlja okvir, ki določa značilnosti socialne in družinske politike ter regulacijo ekonomskega družbenega podsistema s ciljem dekomodifikacije in defamilizacije do družbeno sprejemljive in normativno ter vrednotno dovoljene ravni, lahko posredno vpliva tako na subjektivne percepcije tveganj in sposobnost posameznikov in posameznic, da zasledujejo lasten ideal dobrega življenja. Posledično nekatere raziskave (glej priloge A, B, C) dokazujejo, da ima tip države blaginje vpliv tako na stopnje rodnosti na makro kot tudi na rodnostne namere in realizacijo le teh na mikro ravni. Ugotavljajo, da tip države blaginje, ki v večji meri zagotavlja visoke stopnje dekomodifikacije in defamilizacije, tudi v večji meri pozitivno vpliva na stopnje rodnosti. Če pritrdimo tem raziskavam, potem lahko kot primer dobre prakse na področju spodbujanja rodnosti opredelimo socialdemokratski tip države blaginje, ki omogoča posameznikom in posameznicam najvišje stopnje dekomodifikacije in defamilizacije ter s tem najuspešnejše minimiziranje tveganj, ki izhajajo iz delovanja tržni sil in odsotnosti družinskih podpor.

Slovenija ima elemente socialdemokratskega in (v manjši meri) konservativno-korporativističnega tipa države blaginje (če se omejimo zgolj na tri osnovne tipe, ki jih je opredelil Esping-Anderson 1990), kar prinaša relativno visoke stopnje dekomodifikacije in defamilizacije. To pomeni, da Slovenija, gledano s primerjalnega vidika tipov držav blaginje, dobro prakso v obliki značilnosti države blaginje že ima. Ker pa ima, zopet gledano primerjalno, nizke stopnje rodnosti, lahko sklepamo, da ta, sicer v tujini uspešen primer dobre prakse (še posebej države socialdemokratskega kot tudi nekatere države konservativno-korporativističnega tipa, ki imajo v povprečju visoke stopnje rodnosti), ne vpliva v zadostni meri na stopnje rodnosti in na rodnostne namere. Vprašanje torej je, ali bi bile v primeru odsotnosti te dobre prakse, stopnje rodnosti v Sloveniji morda nižje? Je potrebno torej izboljšati kazalnike, kjer se od držav, ki pripadajo npr. socialdemokratskemu tipu države blaginje, razlikujemo (glej infografiko str. 22, 23)? Morda pa nizke stopnje rodnosti vseeno kažejo na to, da je povezava med stopnjami rodnosti (še posebej na makro ravni) in tipom države blaginje vseeno bolj problematična in kompleksna, kot se zdi na prvi pogled.

Kljub temu, da nas te ugotovitve lahko navedejo k zaključki, da bi morda Slovenija potrebovala drug tip države blaginje, saj bi lahko sklepali, da je obstoječ pri spodbujanju rodnostnih namer v našem kontekstu neučinkovit, pa nas identificirani in dokazani vplivi na rodnostne namere prepričujejo v nasprotno. Eden izmed najpomembnejših dejavnikov rodnosti, ki smo ga na podlagi rezultatov podatkov testiranja vprašalnika raziskave GGP dokazali, je namreč tudi subjektivna zaznava pogojev, ki si jo kot predpogoj za namero višjega števila otrok postavljajo posamezniki in posameznice. Poleg tega sta se kot zelo pomembni determinantni rodnostnih namer pokazali tudi zmožnost (oz. prepričanje v sposobnost) obvladovanja tveganj na stanovanjskem in dohodkovnem področju. Iz tega lahko sklepamo, da mora biti država blaginje v večji meri sposobna minimizirati tveganja, ki posameznike in posameznice v rodni dobi pomikajo v negotovost in posledično zmanjšujejo verjetnost realizacije njihovih rodnostnih namer. Možne reforme države blaginje zato nikakor ne bi smele iti v smer umika države, umika principov univerzalnosti in javnih storitev na najvišjem nivoju, ki zaznamujejo socialdemokratski model države blaginje, in v smer, ki bi tveganja in negotovosti še povečala (npr. ob prenosu nekaterih elementov liberalnega tipa države in konservativno-korporativističnega), ampak kvečjemu v krepitev mehanizmov, ki povečujejo stopnje dekomodifikacije in defamilizacije.

Podobno je s **tipom družinske politike**. Ugotovimo lahko, da ima Slovenija, kljub nekaterimi pomanjkljivostim, v primerjalnem smislu, dobro razvito in relativno radodarno družinsko politiko (glej

tudi Stropnik in Šircelj 2008). Takšna družinska politika bi v marsikateri državi veljala za primer dobre prakse. Pa vendar se zdi, da je na področju spodbujanja oz. ustvarjanja pogojev za lažje odločanje za otroka(e) oz. pri vplivu, ki naj bi ga imela na rodnostne namere in stopnje rodnosti, razmeroma neuspešna. Tu se zopet, podobno kot pri tipu družinske politike kot dobri praksi, pojavita vprašanja, ali družinska politika v Sloveniji prav zaradi tega potrebuje korenite spremembe in spremenitev ključnih usmeritev, ali pa je družinska politika zgolj marginalen dejavnik pri oblikovanju rodnostnih namer posameznikov in posameznic in njihovem uresničevanju, in bi bila neuspešna kakršnakoli bi že bila njena usmeritev.

Odgovor na prvo vprašanje se skriva v družbenih vrednotah in normah, ki so posledice specifičnega zgodovinskega in kulturnega razvoja slovenske družbe. V njej prevladuje liberalni pogled na delitev spolnih vlog, kjer so si ženske izborile relativno enakovreden položaj na trgu delovne sile (zaposlenost žensk je ena najvišjih v EU), in kjer konservativne ideje o ženski, katere družbena vloga bi bila omejena na materinstvo in skrb za dom in gospodinjstvo že dolgo ni več dominantna. Tej predstavi žensk se prilagaja tudi tip družinske politike, ki jo imamo v Sloveniji – ta skuša ustvariti pogoje, da se ženske lahko vedejo v skladu s prevladujočimi vrednotami, normami in družbenimi pričakovanji, ki od njih zahtevajo usklajevanje multiplih družbenih vlog. Družinska politika je lahko uspešna le, če nagovori specifične izzive, s katerimi se sooča večina tistih, ki jo najbolj potrebujejo, pri tem pa ne gre pozabiti na tiste, ki jih morda zaradi svoje usmeritve lahko spregleda. Tudi zato bi več univerzalnosti in manj selektivnosti v njenih ukrepih pomenila korak naprej pri uresničevanju ideje, da pluralnost različnih življenjskih slogov ne sme negativno vplivati na kakovost družinskega življenja. Zato družinska politika v Sloveniji ne potrebuje radikalno drugačnih usmeritev, ampak predvsem izboljšave na področjih, ki smo jih v poročilu opredelili kot sive lise.

Odgovor na drugo vprašanje je težavnejši. Odnos med tipom družinske politike in stopnjami rodnosti na makro in rodnostnimi preferencami, namerami in realizacijo namer na mikro ravni, ki bi ga zaradi svojih konkurenčnih prednosti pred drugimi tipi družinske politike, opredelili kot primer dobre prakse, je kompleksen in v rezultatih različnih raziskav nemalokrat kontradiktoren. Upošteva naše ugotovitve, je pri tipu družinske politike pomembno, da ta pri posameznici in posamezniku ob oblikovanju rodnostnih preferenc, namer in njihovi realizaciji vzbuja zaupanje v dostop do kakovostnega varstva za otroke in primerne višine starševskega nadomestila²², kar lahko povezujemo tako z željo posameznikov, da po rojstvu otroka usklajujejo poklicno in družinsko življenje, kot tudi s potencialnim poslabšanjem finančnega položaja družine ob (začasnem) izstopu iz trga delovne sile. Višje kot je torej zaupanje v to, da lahko družinska politika uspešno minimizira tveganja na teh ključnih področjih, večja je verjetnost, da se bodo posameznice in posamezniki v skladu s svojimi rodnostnimi namerami in preferencami odločali za otroke.

---

²² Pri analizi različnih elementov družinske politike smo bili omejeni z vprašalnikom GGP, kjer se neposredno na družinsko politiko nanšata samo dve vprašanji na temo varstva otrok in višine starševskega nadomestila.

Literatura

- Andersson, G. 1999. Childbearing trends in Sweden 1961-1997. *European Journal of Population* 15 (1): 1–24.
- Andersson, G. 2002. Fertility developments in Norway and Sweden since the early 1960s. *Demographic Research* 6 (4): 67–86. Dostopno prek: <http://www.demographic-research.org/Volumes/Vol6/4>.
- Andersson, G., J. M. Hoem, in A. Duvander. 2006. Social differentials in speed-premium effects in childbearing in Sweden. *Demographic Research* 14 (4): 51–70. Dostopno prek: <http://www.demographicresearch.org/Volumes/Vol14/4/14-4.pdf>.
- Ariès, P. 1980. Two successive motivations for the declining birth rate in the West. *Population and Development Review* 6 (4): 645–650.
- Becker, G. S. 1960. An Economic Analysis of Fertility. V *Demographic and Economic Change in Developed Countries*, ur. G. B. Roberts, 209–240. Princeton, New Jersey: Princeton University Press.
- Becker, G. S. in H. G. Lewis. 1973. On the Interaction between the Quantity and Quality of Children. *The Journal of Political Economy* 81 (2): 279–88.
- Becker, G. S. in K. M. Murphy. 2000. *Social economics: Market behaviour in a social environment*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Billingsley, S. in T. Ferrarini. 2014. Family Policy and Fertility Intensions in 21 European Countries. *Journal of Marriage and Family* 76 (2): 428–445.
- Björklund, A. 2006. Does family policy affect fertility? Lessons from Sweden. *Journal of Population Economics* 19 (1): 3–24.
- Boljka, U. 2011. *Univerzalni temeljni dohodek: meje in možnosti njegove implementacije*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Brandth, B. in E. Kvande. 2016. Fathers and flexible parental leave. *Work, employment and society*, 30 (2): 275–290.
- Čačinovič Vogrinčič, G. 1993. Oče – pravica do stvarnosti. *Časopis za kritiko znanosti* 21 (162–163): 23–31.
- Černič Istenič, M. 2007. Understanding of Responsible Parenthood Among University Educated: »Listening to Our Conscience is a Very Demanding Vocation«. *Anthropological notebooks* 13 (2): 127–144.
- Demeny, P. 1987. Pronatalist policies in low-fertility countries: Patterns, performance, and prospects. V *Below-replacement fertility in industrial societies: Causes, consequences, policies*, ur. K. Davis, M. S. Bernstam in R. Ricardo-Campbell, 335–358. New York: Population Council.
- Dremelj, P., S. Smolej, R. Boškić, Ružica, T. Narat, L. Rihter, N. Kovač in B. Kobal Tomc. 2013. *Ocena učinkov izvajanja nove socialne zakonodaje*. Ljubljana: Inštitut Republike Slovenije za socialno varstvo.
- Duvander, A. in G. Andersson. 2006. Gender equality and fertility in Sweden: A study on the impact of the father's uptake of parental leave on continued childbearing. *Marriage and Family Review* 39 (1/2): 121–142.
- Ellingsæter, A. L. in E. Pedersen. 2016. Institutional Trust: Family Policy and Fertility in Norway. *Social Politics* 23 (1): 119–141.
- Esping-Andersen, G. 1990. *The Three Worlds of Welfare Capitalism*. Cambridge: Polity Press.
- Esping-Andersen, G. 1999. *Social Foundations of Postindustrial Economies*. New York: Oxford University Press.

- Eurobarometer. 2006. *Childbearing Preferences and Family Issues in Europe*. Dostopno prek: http://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/archives/ebs/ebs_253_en.pdf (17. Julij 2017).
- Eurostat 2017. *Populations and social conditions. Demography and migration*. Dostopno prek: <http://ec.europa.eu/eurostat/data/database> (5. junij 2017).
- Eurostat. 2017. *Database. Population and social conditions*. Dostopno prek: <http://ec.europa.eu/eurostat/data/database> (28. maj 2017).
- Filipovič Hrast, M. in T. Rakar. 2015. *The Future of the Slovenian Welfare State and Challenges to Solidarity*. Dostopno prek: https://blogs.kent.ac.uk/welfsoc/files/2015/05/Draft_Paper_FilipovicHrastRakar.pdf (17. Julij 2017).
- Gauthier, A. H. 1996. The measured and unmeasured effects of welfare benefits on families: Consequences for Europe's demographic trends. V *Europe's population in the 1990s*, ur. D. Coleman, 297–331. Oxford: Oxford University Press.
- Gauthier, A. H. in Philipov, D. 2008. Can Policies Enhance Fertility in Europe? *Vienna Yearbook of Population Research* 6: 1–16.
- GGP. 2011. *Generations and Gender Programme: A Blueprint for Future Development and Implementation 2013-2020*. Haag: Interno gradivo.
- Hakim, C. 2002. Lifestyle Preferences as Determinants of Women's Differentiated Labour Market Careers. *Work and Occupations* 29 (4): 428–459.
- Hakim, C. 2003. A New Approach to Explaining Fertility Patterns: Preference Theory. *Population and Development Review* 29 (3): 349–374.
- Hoem, J. 2008. The impact of public policies on European fertility. *Demographic Research* 19 (10): 249–60.
- Hoem, J. M. 1990. Social policy and recent fertility change in Sweden. *Population and Development Review* 16 (4): 735–748.
- Hoem, J. M. 1993. Public policy as the fuel of fertility: effects of a policy reform on the pace of childbearing in Sweden in the 1980s. *Acta Sociologica* 36: 19–31.
- Kertzer, D. I., M. J. White, L. Bernardi in G. Gabrielli. 2006. *Toward a Better Theory of Very Low Fertility: Lessons from Italy*. Dostopno prek <http://paa2006.princeton.edu/download.aspx?submissionId=60187> (12. maj 2017).
- McDonald, P. 2006. An Assessment of Policies that Support Having Children from the Perspectives of Equity, Efficiency and Efficacy. *Vienna Yearbook of Population Research* 4: 213–234.
- McDonald, P. in A. Belanger. 2016. A comparison of fertility in Canada and Australia 1926–2011. *Canadian Studies in Population* 43 (1–2): 5–22.
- Myles, J. in J. Quadagno. 2002. Political Theories of the Welfare State. *Social Service Review* 76 (1): 34–57. The University of Chicago.
- Neyer, G. 2006. *Family policies and fertility in Europe: Fertility policies at the intersection of gender policies, employment policies and care policies*. Dostopno prek: <http://www.demogr.mpg.de/papers/working/wp-2006-010.pdf> (17. julij 2017).
- Neyer, G. 2011. Should governments in Europe be more aggressive in pushing for gender equality to raise fertility? The second "NO". *Demographic Research* 24 (10): 225–250.
- Neyer, G. in G. Andersson. 2007. *Consequences of Family Policies on Childbearing Behaviour: Effects or Artifacts?* Dostopno prek: http://www.academia.edu/7221578/Consequences_of_Family_Policies_on_Childbearing_Behavior_Effects_or_Artifacts (7. maj 2017).
- OECD. 2017. *Employment: time spent in paid and unpaid work, by sex*. Dostopno prek: <http://stats.oecd.org/index.aspx?queryid=54757> (3. julij 2017).

- Oláh, L. 1998. Do Public Policies Influence Fertility? Evidence from Sweden and Hungary from a Gender Perspective. *Stockholm Research Reports in Demography* 30 (3): 3–55.
- Petrič, G., N. Berzelak in R. Platinovšek. 2011. *Pilot study fieldwork documentation*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Pierson, P. 1996. The New Politics of the Welfare State. *World Politics* 48 (1): 143–179.
- Pierson, P. 2000a. Increasing Returns, Path Dependence, and the Study of Politics. *American Political Science Review* 94 (2): 251–267.
- Pierson, P. 2000b. Three Worlds of Welfare State Research. *Comparative Political Studies* 33 (6/7): 791–821.
- Pierson, P. 2001. Introduction: Investigating the Welfare State at Century's End. V *The New Politics of the Welfare State*, ur. P. Pierson, 1–14. Oxford: Oxford University Press.
- Rakar, T., N. Stropnik, R. Boškić, P. Dremelj, M. Nagode in N. Kovač. 2010. *Raziskava o vplivih ukrepov družinske politike na določanje za otroke*. Ljubljana: Inštitut Republike Slovenije za socialno varstvo.
- Rener, T., Ž. Humer, T. Žakelj, A. Vezovnik in A. Švab. 2008. *Novo očetovstvo v Sloveniji*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Resolucija o temeljnih oblikovanju družinske politike v Republiki Sloveniji. Uradni list RS, št. 40/93 (17. Julij 1993).
- Saraceno, C. 2011. *Family policies. Concepts, goals and instruments*. Dostopno prek: <http://www.carloalberto.org/assets/working-papers/no.230.pdf> (12. maj 2017).
- Schleutker, E. 2013: Fertility, Family Policy and Welfare Regimes. *Comparative Population Studies* 39 (1): 123–156.
- Schleutker, E. 2014. Determinants of Childbearing: A Review of the Literature. *Zeitschrift für Soziologie*, 43 (3): 192–211.
- Soluri, V. R. 2016. *Il grande fallimento semiotico del Fertility Day*, 2. september. Dostopno prek: <http://www.lavocedineyork.com/news/primo-piano/2016/09/02/lepic-fail-semiotico-del-fertility-day/> (17. julij 2017).
- Spies. 2017. *Do it for Denmark*. Dostopno prek: <https://www.spies.dk/do-it> (17. julij 2017).
- Stropnik, N. 1996. Vpliv otroških dodatkov in davčnih olajšav za otroke na razpoložljive družinske dohodke. *Slovenska ekonomska revija* 47 (4): 292–314.
- Stropnik, N. in M. Šircelj. 2008. Slovenia: Generous Family Policy Without Evidence of any Fertility Impact. *Demographic Research* 19 (26): 1019–1058.
- Stropnik, N. in T. Stanovnik. 2002. *Boj proti revščini in socialni izključenosti. Knj. 2, Primer Slovenije*. Budimpešta: Mednarodna organizacija dela, Skupina za Srednjo in Vzhodno Evropo.
- SURS. 2017. *Podatkovni portal SI-STAT–Demografsko in socialno področje: Rojeni, Slovenija*. Dostopno prek: http://pxweb.stat.si/pxweb/Database/Dem_soc/05_prebivalstvo/30_Rodnost/05_05J10_rojeni_SL/05_05J10_rojeni_SL.asp (5. junij 2017).
- Švab, A. 2000. Poti in stranpoti novih očetovskih identitet: nekaj misli o so-ciološki interpretaciji novega ('postmodernega') očetovstva. *Teorija in praksa* 37 (2): 248–263.
- Švab, A. in T. Žakelj. 2008. *Raziskovalna naloga »Ali ukrepi družinske politike vplivajo na rodnost?«*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Svallfors, S. 2008. Worlds of Welfare and Attitudes to redistribution: A Comparison of Eight Western Nations. V *Welfare States: Construction, Deconstruction, Reconstruction. Volume III Legitimation, Achievement and Integration*, ur. Leibfried, Stephan in Mau, Steffen, 331–352. Cheltenham: Edwar Elgar Publishing.

- Trbanc, M., S. Smolej, P. Dremelj in T. Narat. 2015. *Socialni položaj v Sloveniji 2015–2016*. Ljubljana: Inštitut Republike Slovenije za socialno varstvo.
- Ule, M. in M. Kuhar. 2002. *Ekonomsko socialni položaj mladih družin v Sloveniji*. Raziskovalno poročilo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Van de Kaa, D. J. 1987. Europe's Second Demographic Transition. *Population Bulletin* 42 (1): 42(1):1–59.
- Van de Kaa, D. J. 2002. *The Idea of a Second Demographic Transition in Industrialized Countries*. Dostopno prek: http://www.ipss.go.jp/webj-ad/webjournal.files/population/2003_4/kaa.pdf (17. Julij 2017).
- Zakon o dohodnini (ZDoh-2). Uradni list RS, št. 117/06 (16. november 2006).
- Zakon o družinskih prejemkih, Ur. l. RS, št. 65/1993.
- Zakon o socialno varstvenih prejemkih (ZSVarPre). Uradni list RS, št. 61/10, 40/11, 14/13, 99/13, 90/15 in 88/16 (10. avgust 2010).
- Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o družinskih prejemkih (ZDPre-B). Uradni list RS, št. 73/95 (23. december 2005).
- Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o družinskih prejemkih (ZDPre-C). Uradni list RS, št. 26/99 (16. april 1999).
- Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o starševskem varstvu in družinskih prejemkih (ZSDP-1A). Uradni list RS, št. 90/15 (1. januar 2016).
- Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o starševskem varstvu in družinskih prejemkih (ZSDP-B). Uradni list RS, št. 47/06 (24. maj 2006).
- Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o vrtcih (ZVrt-D). Uradni list RS, št. 25/08 (29. 3. 2008).
- Zakon o spremembi in dopolnitvah Zakona o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev (ZUPJS-E). Uradni list RS, št. 90/15 (28. november 2015).
- Zakon o starševskem varstvu in družinskih prejemkih (ZSDP). Uradni list RS, št. 110/06 – uradno prečiščeno besedilo, 114/06 – ZUTPG, 10/08, 62/10 – ZUPJS, 99/13 – ZSVarPre-C in 26/14 – ZSDP-1 (19. december 2001).
- Zakon o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev (ZUPJS). Uradni list RS, št. 62/10, 40/11, 40/12 – ZUJF, 57/12 – ZPCP-2D, 14/13, 56/13 – ZŠtip-1, 99/13, 14/15 – ZUUJFO, 57/15, 90/15, 38/16 – odl. US, 51/16 – odl. US in 88/16 (14. avgust 2010).
- Zakon za uravnoteženje javnih financ (ZUJF). Uradni list RS, št. 40/12, 96/12 – ZPIZ-2, 104/12 – ZIPRS1314, 105/12, 25/13 – odl. US, 46/13 – ZIPRS1314-A, 56/13 – ZŠtip-1, 63/13 – ZOsni-I, 63/13 – ZJAKRS-A, 99/13 – ZUPJS-C, 99/13 – ZSVarPre-C, 101/13 – ZIPRS1415, 101/13 – ZDavNepr, 107/13 – odl. US, 85/14, 95/14, 24/15 – odl. US, 90/15, 102/15 in 63/16 – ZDoh-2R (31. maj 2012).

Priloga

Priloga A: Pregled raziskav o vplivu družinske politike na rodnost–Agregirani podatki na makro ravni–Denarni prejemki in splošni indeksi družinskih politik

Država	Avtor (letnica objave)	Podatki	Metode	Odvisna spremenljivka	Javno-politična spremenljivka	Ugotovitve
Mednarodna	Gauthier in Hatzius (1997)	Uradna statistika, 22 OECD držav, 1970–1996	Regresija (časovne vrste in mednarodne primerjave)	Celotna stopnja rodnosti	Družinski prejemki	Majhen pozitiven učinek denarnih prejemkov na rodnost
Mednarodna	Castles (2003)	Uradna statistika, 21 OECD držav, 1998	Korelacija in metoda navadnih najmanjših kvadratov	Celotna stopnja rodnosti	Različni ukrepi družinskih politik	Povprečni nivo formalnega varstva otrok ima pozitiven učinek na rodnost
Mednarodna	Blanchet in Ekert-Jaffé (1994)	Uradna statistika, 8 zahodnoevropskih držav, 1969–1983	OLS (ang. <i>Ordinary least square</i>) regresija in metoda dvostopenjskih najmanjših kvadratov	Celotna stopnja rodnosti	Indeks družinske politike	Pozitiven in značilen učinek družinske politike na rodnost
Mednarodna	Ekert (1986)	Uradna statistika, 11 zahodnoevropskih držav, 1971–1983	OLS regresija	Celotna stopnja rodnosti	Indeks družinske politike	Pozitiven učinek družinske politike na rodnost
Kanada	Brouillette in drugi (1994)	Raziskave finančnega stanja gospodinjstev in potrošnikov, 1985–1988	Metoda največjega verjetja	Dejavniki (pogoji) rodnosti	(Ne)posredni denarni družinski prejemki	(Ne)posredni denarni družinski prejemki imajo pozitiven učinek na rodnost, ki pa je nizek
Kanada	Zhang in drugi (1994)	Uradna statistika, 1971–1983	Metoda posplošenih najmanjših kvadratov	Celotna stopnja rodnosti	Davčne izjeme, davčne olajšave za otroke, družinski dodatek, starševsko nadomestilo	Davčne izjeme, davčne olajšave za otroke, družinski dodatek, denarno nadomestilo imajo značilen pozitiven učinek na rodnost
Kanada	Duclos in drugi (2001)	Ključne statistike in raziskave finančnega stanja gospodinjstev in potrošnikov,	Metoda navadnih najmanjših kvadratov	Delež žensk, ki rodijo prvega, drugega ali tretjega otroka	Denarni prejemki, merjeno posredno slepo spremenljivko za provinco Quebec	Denarni prejemki imajo učinek na stopnjo rodnosti, ostaja pa nejasno, ali vpliva na velikost

Država	Avtor (letnica objave)	Podatki	Metode	Odvisna spremenljivka	Javno-politična spremenljivka	Ugotovitve
		1981–1997				družine ali na prerazporejanje (angl. <i>tempo effect</i>)
Nemčija	Buttner in Lutz (1990)	Uradna statistika, 1964–1987	Analiza rodnosti starostnih kohort	Starostno-specifične stopnje rodnosti (splošna) rodnosti	Pronatalistično usmerjena družinska politika sprejeta leta 1976	Statistično značilen pozitiven učinek pronatalistične politike na stopnjo rodnosti, in sicer do 5 let po implementaciji
Švedska	Walker (1995)	Uradna statistika, 1955–1990	Analiza časovnih vrst	Celotna stopnja rodnosti	Švedsk sistem socialni zavarovanj	Starševski prejemki, dostopnost javnega otroškega varstva in otroški dodatek so znižale »stroške« otroka v 70-ih letih in so zato imeli pronatalistični učinek. Kljub temu, so ti učinki majhni v primerjavi z večjimi in negativnimi učinki plač žensk
Švedska	Bjorklund (2006)	Uradna statistika, Kohorta rojenih 1917–1958	Difference in differences approach (DID)	Stopnja zaključene rodnosti po kohortah	Skupni ukrepi družinske politike merjeni posredno prek primerjave stopnje rodnosti na Švedskem s stopnjami rodnosti drugih držav	Pozitivni učinek družinske politike na rodnost, čeprav je tudi z drugimi dejavniki mogoče razložiti stabilno rodnost za ženske, rojene v letih med 1930–60
Združeno kraljestvo	Ermisch (1988)	Uradna statistika, 1971–1986	Regresija v kontekstu časovnih vrst	Pariteta in starostno specifične stopnje rodnosti	Otroški dodatek	Višji otroški dodatek poveča verjetnost za rojstvo tretjega in četrtga otroka, prav tako pa spodbudi zgodnje materinstvo
Združene države Amerike	Georgellis in Wall (1992)	Uradna statistika, 1913–1984	Metoda posplošenih najmanjših kvadratov	Stopnja rodnosti	Davčna olajšava za vzdrževane družinske člane	Davčna olajšava za vzdrževane družinske člane ima majhne pozitivne učinke na stopnje rodnost

Država	Avtor (letnica objave)	Podatki	Metode	Odvisna spremenljivka	Javno-politična spremenljivka	Ugotovitve
Združene države Amerike	Whittington in drugi (1990)	Uradna statistika, 1913–1984	OLS regresija	Splošna stopnja rodnosti	Splošna davčna olajšava	Splošna davčna olajšava ima pozitiven in značilen učinek na stopnjo rodnosti

Vir: Prirejeno po Gauthier 2008

Priloga B: Pregled raziskav o vplivu družinske politike na rodnost–Mikro raven–Denarni prejemki in splošni indeksi družinskih politik

Država	Avtor (letnica objave)	Podatki	Metode	Odvisna spremenljivka	Javno-politična spremenljivka	Ugotovitve
Kanada	Milligan (2005)	Kanadski javni popis prebivalstva iz 1991 in 1996; uporabljeni mikro podatki o družinah	Probit-regresija	Prisotnost otroka mlajšega od 6 let	Otroški dodatek za otroka, merjen posredno s slepo spremenljivko za provinco Quebec	Otroški dodatek poveča verjetnost za odločitev za drugega otroka, in sicer za 20,5 odstotnih točk
Finska	Vikat (2004)	Centralni register, 1998–2000	Proporcionalni model za napovedovanje tveganja	Verjetnost za rojstvo prvega, drugega in tretjega otroka	Dodatek za varstvo otroka na domu	Koriščenje dodatka za varstvo otroka na domu je povezan z večjo verjetnostjo za rojstvo tretjega otroka, ne pa za drugega, ne za drugega
Francija	Laroque in Salanie (2004)	Raziskava delovne sile v januarju, 1999–2000	Funkcija logaritma največjega verjetja in probit-model	Verjetnost rojstva otroka	Denarni prejemki	Denarni prejemki imajo učinek na verjetnost za odločitev za prvega otroka, vendar nimajo učinka na verjetnost za odločitev za tretjega otroka
Francija	Laroque in Salanie (2005)	Raziskava delovne sile v januarju, 1997, 1998, 1999	Metoda največjega verjetja	Verjetnost za rojstvo prvega, drugega in tretjega otroka	Denarni prejemki	Denarni prejemki imajo vpliv na pariteto, predvsem pa za pariteto 2 in več
Francija in Velika Britanija	Ekert-Jaffé in drugi (2002)	Francija: Permanent Demographic Sample (EDP) Velika Britanija: ONS longitudinalna študija	Logistična regresija	Verjetnost za rojstvo prvega, drugega in tretjega otroka	Skupni ukrepi družinske politike, merjeni posredno prek primerjave stopnje rodnosti v Franciji in Združenem kraljestvu	Francoska družinska politika naj bi imela vpliv na verjetnost za odločitev za tretjega otroka
Švedska in Madžarska	Oláh (2003)	Švedska raziskava družine in družinskega življenja	Proporcionalni model za napovedovanje tveganja in funkcija z	Verjetnost za rojstvo drugega otroka	Skupni ukrepi družinske politike, merjeni posredno prek	Pri parih na Švedskem, ki si med seboj delijo družinske obveznosti, obstaja večja

Država	Avtor (letnica objave)	Podatki	Metode	Odvisna spremenljivka	Javno-politična spremenljivka	Ugotovitve
		(1992/1993) in Madžarska rodnost in raziskava družine (1992/1993)	deljenim funkcijskim predpisom		primerjave stopnje rodnosti na Švedskem in Madžarskem	verjetnost, da se bodo odločili za drugega otroka v primerjavi z drugimi
Združeno kraljestvo	Cigno i Ermisch (1989)	Raziskava o ženskah in zaposlovanju, 1980	Urejen probit-model	Zaključena rodnost	Otroški dodatek in davčne olajšave	Višja urna postavka zniža stopnjo rodnosti, višji otroški dodatek zviša zaključeno stopnjo rodnosti.

Vir: Prirejeno po Gauthier 2008

Priloga C: Pregled raziskav o vplivu družinske politike na rodnost–Politike vezane na področje dela (porodniški/starševski dopust in otroško varstvo)

Država	Avtor (letnica objave)	Podatki	Metode	Odvisna spremenljivka	Javno-politična spremenljivka	Ugotovitve
Podatki na makro ravni						
Švedska	Hocm (1993)	Uradna statistika, 1961–1990	Posredna standardizacija	Paritetno specifične stopnje rodnosti	Politika starševskega dopusta	Pozitivni učinek politike na celotno stopnjo rodnosti
Kanada	Hyatt in Milne (1991)	Uradna statistika, 1948–1986	OLS regresija	Stopnja rodnosti skozi celotno obdobje (log)	Starševsko nadomestilo	Starševsko nadomestilo ima statistično značilen vpliv na rodnost, ki pa je majhen. Povečanje višine starševskega nadomestila za 1 % rezultira v 0,26 % dvigu stopnje rodnosti
Podatki na mikro ravni						
Avstrija	Hoem, Prskawetz in Neyer (2001)	Avstrijska raziskava rodnosti in družine, 1995–1996	Hazard regression	Verjetnost za rojstvo tretjega otroka	Starševsko nadomestilo	Spremembe pri starševskem nadomestilu ne vplivajo na rodnost, razen na čas do rojstva tretjega otroka (po rojstvu drugega otroka) potem, ko je bila sprejeta sprememba v sredini devetdesetih let
Avstrija	Lalive in Zweimuller (2005)	Avstrijski socialno varstveni podatki, 1990	Regresijska diskontinuitetna analiza	Verjetnost za rojstvo otroka v treh letih po sprejemu javnopolitičnih ukrepov	Starševsko nadomestilo	Podaljšanje trajanje starševskega nadomestila leta 1990 je povečalo možnost, da se bo rodil dodaten otrok (velja tako za tempo, s katerim se je naslednji otrok rodil, kot tudi končno število otrok)

Država	Avtor (letnica objave)	Podatki	Metode	Odvisna spremenljivka	Javno-politična spremenljivka	Ugotovitve
Danska, (Zahodna) Nemčija, Italija, Združeno kraljestvo in Združene države Amerike	Diprete in drugi (2003)	Panelna raziskava	Deskriptivne statistike	parity progression ratio	Strošek otroškega varstva	Strošek javnega otroškega varstva vpliva na vzorce rodnostnega vedenja
Danska, Italija, Nizozemska in Španija	Del Boca in drugi (2003)	Panelna raziskava gospodinjstev evropske skupnosti	Model fiksnih učinkov in model naključnih učinkov	Ali je ženska imela otroka v zadnjih dveh letih?	Dostopnost otroškega varstva	Dostopnost otroškega varstva ima pozitiven učinek na rodnost
Finska in Norveška	Ronsen (1999)	Norveška raziskava o družini in zaposlitvi (1988) in Finska raziskava prebivalstva iz leta 1989 (kohorta 1943–1965)	Analiza stopnje tveganja	Verjetnost rojstva	Starševsko nadomestilo	Starševsko nadomestilo ima majhen pozitiven učinek na rodnost v obeh državah, pri čemer je močnejši na Finskem
Finska in Norveška	Ronsen (2004)	Norveška raziskava o družini in zaposlitvi (1988) in Finska raziskava prebivalstva (1989)	Hazard model	Verjetnost za rojstvo prvega, drugega in tretjega otroka	Starševsko nadomestilo, kritje otroškega varstva, in otroški dodatek	Starševsko nadomestilo ima pozitiven učinek na rodnost. Zagotavljanje otroškega varstva nima učinka na rodnost. Otroški dodatek nima učinka na rodnost.
Nemčija	Hank in Kreyenfeld (2003)	Nemška socialno-ekonomska panelna študija GSOEP	Več-nivojski časovni logit model	Verjetnost za prvo rojstvo	Dostopnost javnega otroškega varstva	Ni zaznan statistično značilen učinek na rodnost

Država	Avtor (letnica objave)	Podatki	Metode	Odvisna spremenljivka	Javno-politična spremenljivka	Ugotovitve
Italija	Del Boca (2002)	Raziskava Banke Republike Italije o zdravju in dohodkih gospodinjstev	Navzkrižni in združeni logit model	Ali je ženska imela otroka v zadnjih dveh letih?	Dostopnost otroškega varstva	Dostopnost otroškega varstva poveča verjetnost za rojstvo otroka
Norveška	Kravdal (1996)	Norveška raziskava o družini in zaposlitvi, 1988	Logistična regresija	Verjetnost za rojstvo prvega, drugega in tretjega otroka	Otroško varstvo	Zagotavljanje otroškega varstva ima šibek pozitiven učinek na rodnost. Povečan vpis v otroško varstvo za 20 odstotnih točk rezultira v povečanju rodnostne kohorte, in sicer za 0,5 otroka na žensko.
Švedska	Andersson, Duvander in Hank (2004)	Podatkovni register, 1997–1998	Event-history analysis	Verjetnost za rojstvo drugega in tretjega otroka	Regionalne značilnosti otroškega varstva	Brez učinka
Združene države Amerike	Blau in Robins (1989)	Pilotni projekt zaposlitvenih možnosti, 1980	Model stopnje tveganja	Verjetnost, da bo ženska rodila	Stroški otroškega varstva	Višji stroški za otroško varstvo rezultirajo v nižji stopnji rodnosti za brezposelne ženske, ne pa za ženske, ki so zaposlene

Vir: Prirjeno po Gauthier 2008

Priloga D: Primerjava med uporabljenim vzorcem (testiranje vprašalnika raziskave GGP) in vzorcem SURS-a.

Uporabljen vzorec (N=443)					SURS vzorec (N=117)						
starost		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent	starost		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	18-49	443	100	100	100	Valid	18-49	117	100	100	100

izobrazba		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent	izobrazba		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1,00 osnovna šola ali mnj	6	1,4	1,4	1,4	Valid	1,00 osnovna šola ali mnj	14	12	12,0	12
	2,00 srednja šola	243	54,9	55,2	56,6		2,00 srednja šola	67	57,3	57,3	69,2
	3,00 višja šola ali več	191	43,1	43,4	100		3,00 višja šola ali več	36	30,8	30,8	100
	Total	440	99,3	100			Total	117	100	100	
Missing	System	3	0,7								
	Total	443	100								

Formalno izobraževanje v zadnjem letu		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent	Formalno izobraževanje v zadnjem letu		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	,00 ne	279	63	63,1	63,1	Valid	,00 ne	75	64,1	64,1	64,1
	1,00 da	163	36,8	36,9	100		1,00 da	42	35,9	35,9	100
	Total	442	99,8	100			Total	117	100	100	
Missing	System	1	0,2								
	Total	443	100								

zaposlitev		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent	zaposlitev		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1,00 šolajoč	94	21,2	22,1	22,1	Valid	1,00 šolajoč	28	23,9	25,5	25,5
	2,00 aktiven	288	65	67,8	89,9		2,00 aktiven	65	55,6	59,1	84,5
	3,00 drugo	43	9,7	10,1	100		3,00 drugo	17	14,5	15,5	100
	Total	425	95,9	100			Total	110	94	100	
Missing	System	18	4,1			Missing	System	7	6		
Total		443	100			Total		117	100		

stanovanjska_situacija		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent	stanovanjska_situacija		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1,00 lastnik brez hipoteke	184	41,5	41,5	41,5	Valid	1,00 lastnik brez hipoteke	51	43,6	43,6	43,6
	2,00 najemnik - placuj najemnino	71	16	16	57,6		2,00 najemnik - placuj najemnino	9	7,7	7,7	51,3
	3,00 najemnik - ne placuje najemnine	122	27,5	27,5	85,1		3,00 najemnik - ne placuje najemnine	39	33,3	33,3	84,6
	4,00 drugo	20	4,5	4,5	89,6		4,00 drugo	3	2,6	2,6	87,2
	5,00 lastnik s hipoteko	46	10,4	10,4	100		5,00 lastnik s hipoteko	15	12,8	12,8	100
Total		443	100	100		Total		117	100	100	

Ali anketiranec živi s starši					Ali anketiranec živi s starši				
	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	,00 ne	298	67,3	67,3	Valid	,00 ne	78	66,7	67,8
	1,00 da	145	32,7	100		1,00 da	37	31,6	100
	Total	443	100			Total	115	98,3	100
					Missing	System	2	1,7	

izobrazba_partner					izobrazba_partner				
	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1,00 osnovna šola ali mnj	15	3,4	4,6	Valid	1,00 osnovna šola ali mnj	10	8,5	11,9
	2,00 srednja šola	188	42,4	58,2		2,00 srednja šola	47	40,2	67,9
	3,00 višja šola ali več	120	27,1	100		3,00 višja šola ali več	27	23,1	100
	Total	323	72,9	100		Total	84	71,8	100
Missing	System	120	27,1		Missing	System	33	28,2	
Total		443	100		Total		117	100	

zaposlitev_partner		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent	zaposlitev_partner		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1,00 šolajoč	29	6,5	9,2	9,2	Valid	1,00 šolajoč	6	5,1	7,6	7,6
	2,00 aktiven	257	58	81,8	91,1		2,00 aktiven	61	52,1	77,2	84,8
	3,00 drugo	28	6,3	8,9	100		3,00 drugo	12	10,3	15,2	100
	Total	314	70,9	100			Total	79	67,5	100	
Missing	System	129	29,1			Missing	System	38	32,5		
Total		443	100			Total		117	100		

Ali je anketiranec poročen		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent	Ali je anketiranec poročen		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	,00 ne	168	37,9	52,0	52	Valid	,00 ne	36	30,8	42,9	42,9
	1,00 da	155	35	48,0	100		1,00 da	48	41	57,1	100
	Total	323	72,9	100			Total	84	71,8	100	
Missing	System	120	27,1			Missing	System	33	28,2		
Total		443	100			Total		117	100		

spol		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent	spol		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	,00 ženski	247	55,8	55,8	55,8	Valid	,00 ženski	71	60,7	60,7	60,7
	1,00 moški	196	44,2	44,2	100		1,00 moški	46	39,3	39,3	100
	Total	443	100	100			Total	117	100	100	

število otrok_skupaj	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent	število otrok_skupaj	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	0	225	50,8	50,8	Valid	0	55	47,0	47
	1	66	14,9	65,7		1	13	11,1	58,1
	2	115	26	91,6		2	30	25,6	83,8
	3	30	6,8	98,4		3	15	12,8	96,6
	4	3	0,7	99,1		4	3	2,6	99,1
	5	4	0,9	100		6	1	0,9	100
Total	443	100	100		Total	117	100	100	

starost_razredi	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent	starost_razredi	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1,00 18-25	95	21,4	21,4	Valid	1,00 18-25	28	23,9	23,9
	2,00 26-35	151	34,1	55,5		2,00 26-35	35	29,9	53,8
	3,00 36-49	197	44,5	100		3,00 36-49	54	46,2	100
Total	443	100	100		Total	117	100	100	

Ali nameravate imeti otroka v naslednjih 3-eh letih?	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent	Ali nameravate imeti otroka v naslednjih 3-eh letih?	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	,00 ne	254	57,3	65,8	Valid	,00 ne	51	43,6	71,8
	1,00 da	132	29,8	100		1,00 da	20	17,1	100
Total	386	87,1	100		Total	71	60,7	100	
Missing	95	57	12,9		Missing	95	46	39,3	
Total	443	100			Total	117	100		

Priloga E: Strokovni posvet Rodnost v Sloveniji

Ministrstvo za delo, družino socialne zadeve in enake možnosti ter Inštitut Republike Slovenije za socialno varstvo sta 22. 6. 2017 organizirala strokovni posvet z naslovom Rodnost v Sloveniji.

Namen strokovnega posveta je bil predstaviti demografsko sliko Slovenije, možne scenarije demografskega razvoja Slovenije, skozi različne perspektive spregovoriti o dejavnikih, ki vplivajo na rodnost ter nenazadnje podati tudi morebitne predloge ter priporočila za sprejetje ukrepov, ki bi spodbudno vplivali na odločanje za otroke.

Strokovni posvet je potekal pod častnim pokroviteljstvom Predsednika Republike Slovenije Boruta Pahorja, otvorila pa ga je dr. Anja Kopač Mrak, ministrica za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti.

Po uvodnem nagovoru direktorice Inštituta Republike Slovenije za socialno varstvo mag. Barbare Kobal Tomc, ki je moderirala celoten dogodek ter ministrice za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti, dr. Anje Kopač Mrak, je izr. prof. dr. Jože Sambt iz Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani predstavil demografsko sliko Slovenije ter različne variante demografskih projekcij za več različnih predpostavk gibanja stopnje celotne rodnosti v prihodnje. Nato je red. prof. dr. Alenka Švab s Fakultete za družbene vede Univerze v Ljubljani izpostavila ključne družbene spremembe, ki vplivajo na reproduktivne odločitve ljudi v postmodernih zahodnih družbah. Dr. Nada Stropnik, raziskovalka na Inštitutu za ekonomska raziskovanja se je osredotočila na družinsko politiko in rodnost v Sloveniji. Po daljši razpravi sta sledila še dva strokovna prispevka. Najprej je dr. Urban Boljka, raziskovalec na Inštitutu Republike Slovenije za socialno varstvo, spregovoril o premislekih o zasnovah študij o rodnostnem vedenju in o tem, kako oblikovati kriterije za prenos tujih dobrih praks pri spodbujanju odločanja za otroke v Slovenije, za konec pa je dr. Tamara Narat, raziskovalka na Inštitutu Republike Slovenije za socialno varstvo, z namenom identifikacije dejavnikov, ki vplivajo na odločanje za otroke, prikazala podatke raziskave Generations and Gender Programme (GGP).

Strokovnega posveta se je udeležilo 48 oseb.

REPUBLIKA SLOVENIJA
**MINISTRSTVO ZA DELO, DRUŽINO,
SOCIALNE ZADEVE IN ENAKE MOŽNOSTI**
DIREKTORAT ZA DRUŽINO

INSTITUT REPUBLIKE SLOVENIJE ZA SOCIALNO VARSTVO
SOCIAL PROTECTION INSTITUTE OF THE REPUBLIC OF SLOVENIA

Tržaška cesta 2
SI - 1000 Ljubljana
Slovenija
Tel.: + 386 1 2 000 250
Fax: + 386 1 2 000 260

VABILO NA STROKOVNI POSVET RODNOST V SLOVENIJI

Ministrstvo za delo, družino socialne zadeve in enake možnosti skupaj z Inštitutom za socialno varstvo Republike Slovenije organizira strokovni posvet z naslovom **Rodnost v Sloveniji**.

Gre za izjemno pomembno in aktualno temo, ki ji je potrebno nameniti večjo pozornost tako v okviru strokovnih kot tudi splošnih razprav. Slovenija se, tako kot druge razvite države, sooča z velikimi demografskimi spremembami, ki se kažejo v povečevanju deleža starega prebivalstva in postopnem zniževanju stopnje rodnosti. Z vidika družinske politike je pomembno spremljanje predvsem področja rodnosti in posledično načrtovanje takšnih ukrepov, ki bi na to področje utegnili imeti pozitiven vpliv. Analize sicer kažejo, da v prihodnosti ni pričakovati pozitivnih trendov, predvsem zaradi manj številčne generacije žensk v rodni dobi in splošnega trenda manjšanja števila otrok na družino. Istočasno podatki raziskav govorijo, da imajo ukrepi na zviševanje rodnosti majhen in praviloma kratkoročen vpliv. Razvite države so se torej znašle v malodane brezizhodni situaciji. Vendar demografi in drugi strokovnjaki na tem področju opozarjajo, da je treba nenehno iskati možne rešitve.

Namen strokovnega posveta je predstaviti demografsko sliko Slovenije, možne scenarije demografskega razvoja Slovenije, skozi različne perspektive spregovoriti o dejavnikih, ki vplivajo na rodnost ter nenazadnje podati tudi morebitne predloge ter priporočila za sprejetje ukrepov, ki bi spodbudno vplivali na odločanje za otroke. Med sodelujočimi bodo nekateri najvidnejši strokovnjaki s tega področja.

Strokovni posvet bo potekal pod **častnim pokroviteljstvom Predsednika Republike Slovenije Boruta Pahorja, otvorila pa ga bo dr. Anja Kopač Mrak**, ministrica za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti.

Strokovni posvet bo potekal **v četrtek, 22. 6. 2017 v Ljubljani** (Kreativni center Poligon, Tobačna ulica 5, Ljubljana).

Zaradi organizacije posveta so **prijave obvezne**. Prijavite se na e-naslov irssv@siol.net najkasneje **do torka, 20. 6. 2017**.

Vljudno vabljene in vabljeni!

PROGRAM STROKOVNEGA POSVETA

RODNOST V SLOVENIJI

četrtek, 22. 6. 2017

Kreativni center Poligon, Tobačna ulica 5, 1000 Ljubljana

PROGRAM	
9.30 – 10.00	Registracija
10.00 - 10.10	Uvodni pozdrav Mag. Barbara Kobal Tomc (IRSSV)
10.10 - 10.20	Pozdravni nagovor Dr. Anja Kopač Mrak (MDDSZ)
10.20 – 10.40	Demografska slika Slovenije Dr. Jože Sambt (EF)
10.40 – 11.00	Sociološki vidiki demografskih sprememb Dr. Alenka Švab (FDV)
11.00 – 11.20	Družinska politika in rodnost v Sloveniji Dr. Nada Stropnik (IER)
11.20 – 11.50	Razprava
11.50 – 12.20	Odmor za kavo
12.20 – 12.40	Dejavniki rodnosti Dr. Urban Boljka (IRSSV)

12.40.-13.00	Predstavitev podatkov za Slovenijo raziskave Generations & Gender Programme Dr. Tamara Narat (IRSSV)
13.00 – 13.30	Razprava in zaključki posveta

Dr. Jože Sambt: Demografska slika Slovenije

Univerza v Ljubljani
EKONOMSKA
FAKULTETA

Demografska slika Slovenije

Jože Sambt
Ekonomška fakulteta Univerze v Ljubljani

Strokovni posvet *Rodnost v Sloveniji*
Ljubljana, 22. 6. 2017

EFMD
EQUIS
AACSB
AMBA

Univerza v Ljubljani
EKONOMSKA
FAKULTETA

Struktura predstavitve

- Gibanje števila živorojenih in stopnje celotne rodnosti v preteklosti
- Poviševanje povprečne starosti matere ob rojstvu otroka
- Dejanska in prilagojena stopnja celotne rodnosti
- Starostna struktura prebivalstva Slovenije
- Projekcije števila živorojenih ob različnih predpostavkah prihodnjega gibanja stopnje celotne rodnosti

EFMD
EQUIS
AACSB
AMBA

Univerza v Ljubljani
EKONOMSKA
FAKULTETA

Število živorojenih v Sloveniji v obdobju 1948-2015

Vir: Statistični urad Republike Slovenije, 2017.

EFMD
EQUIS
AACSB
AMBA

Univerza v Ljubljani
EKONOMSKA
FAKULTETA

Stopnja celotne rodnosti – število otrok, ki bi jih ženska rodila tekom svoje rodne dobe...; Slovenija 1958-2015

Vir: Statistični urad Republike Slovenije, 2017.

EFMD
EQUIS
AACSB
AMBA

Univerza v Ljubljani
EKONOMSKA
FAKULTETA

Povprečna starost matere ob rojstvu otroka, Slovenija, 1975–2015

Vir: Statistični urad Republike Slovenije, 2017.

EFMD
EQUIS
AACSB
AMBA

Univerza v Ljubljani
EKONOMSKA
FAKULTETA

Dejanska in prilagojena stopnja celotne rodnosti (Bongaarts-Feeney metoda), Slovenija, 1958-2015

Vir: Statistični urad Republike Slovenije, 2017; lastni izračuni, 2017.

EFMD
EQUIS
AACSB
AMBA

Univerza v Ljubljani
EKONOMSKA
FAKULTETA

Dejanska in prilagojena stopnja celotne rodnosti (Bongaarts-Feeney metoda), Slovenija, 1958-2015

Vir: Statistični urad Republike Slovenije, 2017; lastni izračuni, 2017.

EFMD
EQUIS
AACSB
AMBA

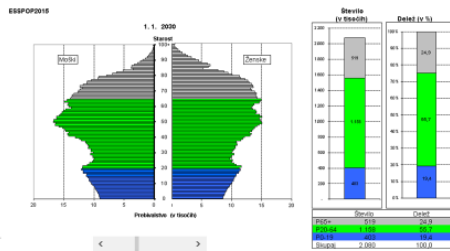
Univerza v Ljubljani
EKONOMSKA
FAKULTETA

Starostna struktura prebivalstva Slovenije, 1.1.2017 (projekcije Eurostat, ESSPOP2015)

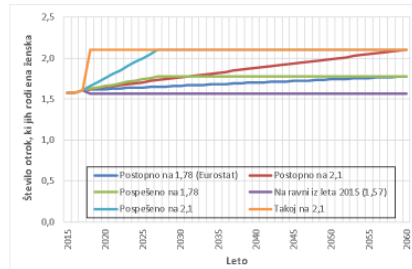
Vir: Eurostat, 2017 (ESSPOP2015); lastna predstavitve.

EFMD
EQUIS
AACSB
AMBA

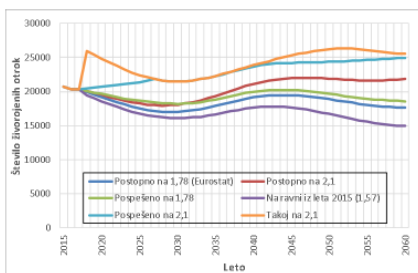
Starostna struktura prebivalstva Slovenije, 1.1.2030 (projekcije Eurostat, ESSPOP2015)

Predpostavke glede prihodnjega gibanja stopnje celotne rodnosti (Eurostatova in lastne variante)

Rezultati projekcij glede prihodnjega gibanja števila živorojenih (Eurostatova in lastne variante)

Zaključki

- 32-36 tisoč živorojenih po 2. svetovni vojni, nato okrog 30 tisoč do leta 1980 in padec na vsega 17 tisoč v letu 2003; trenutno okrog 21 tisoč.
- Odlaganje rodosti v višjo starost kot pomemben dejavnik zniževanja števila živorojenih in stopnje celotne rodosti.
- Trenutno zelo neugodna starostna struktura prebivalstva Slovenije z vidika prihodnjega števila žensk v rodni dobi in vstopanja na trg dela
- Glede na projekcije prebivalstva se do leta 2030 pričakuje padec števila živorojenih na okrog 16-18 tisoč.
- Demografsko gibanje je kot plutje velike ladje – ko dobi zagon, je spreminjanje smeri težko in dolgotrajno.

Sociološki vidiki demografskih sprememb

Alenka Švab
Fakulteta za družbene vede
Univerza v Ljubljani

Celotna stopnja rodosti

Osnovni podatki o rojenih
Dimenzije: LETO.
Celotna stopnja rodosti. (ŠTEVILO)

© SURS

Število porok na 1000 prebivalcev

Osnovni podatki o sklenitvah zakonskih zvez
Dimenzije: LETO.
Sklenitve zakonskih zvez na 1000 prebivalcev. (ŠTEVILO)

© SURS

Povprečna starost M in Ž ob prvi poroki

Osnovni podatki o sklenitvah zakonskih zvez
Dimenzije: MERITVE, LETO.
(ŠTEVILO)

© SURS

Število razvez na 1000 prebivalcev

Osnovni podatki in kazalniki o razvezah zakonskih zvez
Dimenzije: LETO.
Razveze na 1000 prebivalcev. (ŠTEVILO)

© SURS

Povprečna starost matere ob rojstvu prvega otroka

Osnovni podatki o rojenih
Dimenzije: LETO.
Povprečna starost matere, prvo rojstvo. (ŠTEVILO)

© SURS

Število otrok rojenih izven zakonske zveze

Osnovni podatki o rojenih
Dimenzije: LETO.
Živorajeni, rojeni zunaj zakonske zveze. (ŠTEVILO)

© SURS

Družbeni konteksti reproduktivnih odločitev

Pozna modernost: individualizirane odločitve, odsotnost enoznačnih vzorcev:

- refleksivna individualizacija
- vpliv družbenih norm, vrednot, dejavnikov
- kompleksni vzorci
- moderni življenjski potek: linearnost
- poznomoderni življenjski potek: pluralnost

Življenjski poteki

Poznomoderni življenjski poteki – pluralizacija in odmik od modernega linearnega poteka:

→ časovna nedoločnost obdobj, prehodov, življenjskih dogodkov

1. pomikanje odločitev glede življenjskih dogodkov na kasnejša leta v ŽP: starševstvo;
2. podaljševanje nekaterih obdobj: mladost, starost;
3. podvajanje dogodkov in obdobj: ponovna poroka, reorganiziranje družine;
4. krajšanje obdobj: obdobje aktivnega starševstva;
5. deformalizacija/deinstitucionalizacija prehodov: upad družbenega pomena poroke oz. zakonske zveze.

Spremembe v zasebnosti

- Intimno-partnerska razmerja – preobrazba intimnosti: serijska monogamija
- Spremembe v starševstvu: protektivno otroštvo in otrokocentričnost;
- Delitev družinskega dela ter usklajevanje obveznosti iz sfere dela in družine;
- Medgeneracijska razmerja: skrb za starejše, skrb za otroke;
- Drugi dejavniki: socio-ekonomski položaj, varnost zaposlitve, izobrazba, kraj bivanja
...

Sklepne misli

Pomen za družinsko politiko:

- vključevalna DP
- poudarek na kvaliteti življenja
- skrb za socialno ranljive
- podpora pri usklajevanju dela in družine
- poudarek na enakih možnostih
- stanovanjska politika
- medgeneracijsko sodelovanje, skrb in podpora.

Posebnost Slovenije

90-a leta prejšnjega stoletja in skoraj celo prvo desetletje tega stoletja:

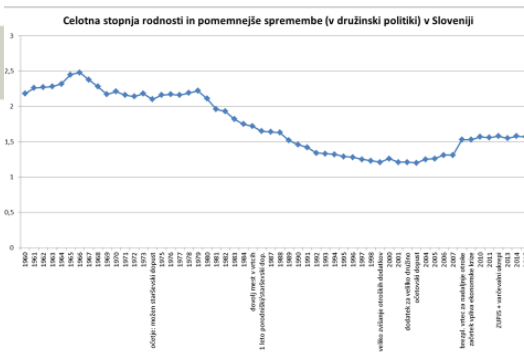
- razvita, vsestranska in v marsikaterem oziru zavidljiva družinska politika, hkrati pa
- ene najnižjih celotnih stopenj rodnosti.

Celotna stopnja rodnosti (CSR) je padala kljub izboljšavam v družinski politiki.

Vpliv družinske politike na rodnost?

Omembe vreden trajnejši pozitivni vpliv nekega ukrepa družinske politike na celotno stopnjo rodnosti ni bil ugotovljen nikoli in nikjer.

? Ali bi bila celotna stopnja rodnosti nižja, če ne bi bilo določenih ukrepov družinske politike (oziroma konkretnih značilnosti teh ukrepov)?

Družinska politika in rodnost v Sloveniji

Širčelj (2006): podaljšanje starševskega dopusta za približno 4 mesece leta 1986 je morda vzrok za upočasnjeni padec celotne stopnje rodnosti v letih 1987 in 1988 - potem še hitrejši padec → nekateri otroci so se le rodili prej, kot je bilo prvotno načrtovano.

Celotna stopnja rodnosti se ni zvišala niti po znatnem povečanju otroških dodatkov leta 1999 (progressivnost glede na vrstni red rojstva) niti po uvedbi dodatka za veliko družino leta 2002.

Celotna stopnja rodnosti od leta 2008

CSR nad 1,5 je predvsem posledica rojstev drugih otrok v družini in višje rodnosti žensk v poznih 20-ih in 30-ih letih starosti (t.i. odložena rojstva).

Visok porast celotne stopnje rodnosti (za 0,22) v letu 2008 - posledica hkratnega vpliva več dejavnikov - tudi brezplačne predšolske vzgoje za drugega in nadaljnega otroka?

CSR > 1,5 tudi med finančno in ekonomsko krizo (brezposelnost, od leta 2012 tudi znižanje družinskih prejemkov in nadomestila v času porodniškega, starševskega in očetovskega dopusta).

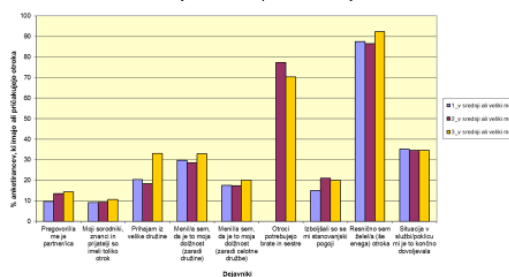
Raziskave o vplivih veljavnih ukrepov družinske politike na odločanje za otroke

- Leta 2010
- skupaj z Inštitutom RS za socialno varstvo
- reprezentativni vzorec slovenskega prebivalstva, starega 20-49 let (1.013 oseb).

Med drugim smo jih vprašali, kakšen vpliv so imeli posamezni dejavniki na njihovo odločitev za vsakega otroka posebej.

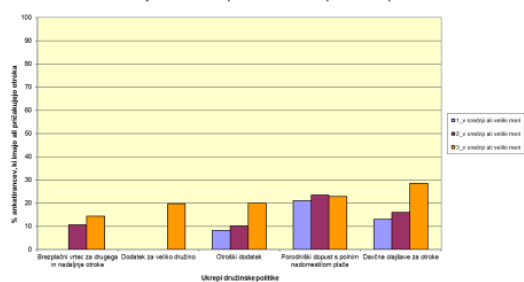
Predpostavka: različna intenziteta vpliva

% anketirancev, ki imajo ali pričakujejo otroka in na katerih odločanje za 1.-3. otroka so v srednji ali veliki meri vplivali navedeni dejavniki

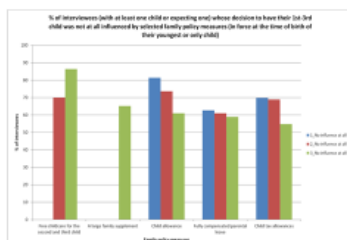
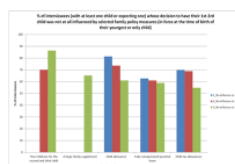
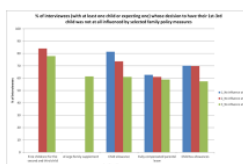
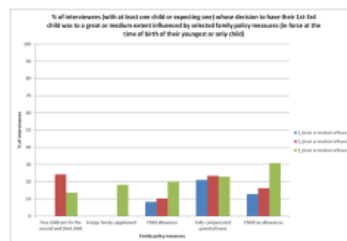
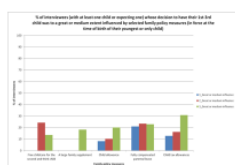
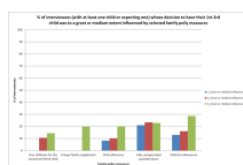
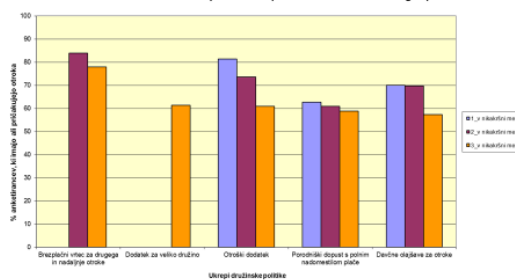
% anketirancev, ki imajo ali pričakujejo otroka in na katerih odločanje za 1.-3. otroka so v srednji ali veliki meri vplivali navedeni ukrepi družinske politike

Ukrepi družinske politike, ki so vplivali na odločanje za otroka, a niso veljali ob rojstvu vseh otrok anketirancev; po vrstnem redu rojstva; % anketirancev z najmlajšim ali edinim otrokom, rojenim v času veljave teh ukrepov

Ukrep	Vpliv pri odločanju za ...											
	1. otroka			2. otroka			3. otroka					
	v majhni meri	v srednji meri	v veliki meri	v majhni meri	v srednji meri	v veliki meri	v majhni meri	v srednji meri	v veliki meri			
Brezplačni vrtci	-	-	-	70,0	5,71	8,57	15,71	86,4	0,0	9,1	4,5	
Dodatek za veliko družino	-	-	-	-	-	-	65,2	16,7	16,7	1,5		
Davčne oplašne	N=547			N=383			N=104					
Davčne oplašne	69,8	17,2	10,1	2,7	68,9	14,6	10,7	5,5	54,8	14,4	20,2	10,8

% anketirancev, ki imajo otroke ali pričakujejo prvega otroka, na katerih odločanje za 1.-3. otroka navedeni ukrepi družinske politike niso imeli nikakršnega vpliva

Dejavniki, ki so še vplivali na odločitev za prvega otroka

- Ljubezen do otrok in želja imeti otroka/družino,
- ljubezen do partnerja/partnerice, več let zakonske zveze, dobro partnersko razmerje, dogovor s partnerjem/partnerico,
- starost ženske ("biološka ura"), tudi v kombinaciji z željo imeti še več otrok,
- nenačrtovana nosečnost in odločitev, obdržati otroka,
- versko prepričanje,
- mama (bodoča babica) se je upokojila in je lahko varovala otroka.

Skoraj štiri petine anketirancev, ki so navedli te dejavnike, je menilo, da so le-ti v veliki meri vplivali na njihovo odločitev.

Dejavniki, ki so še vplivali na odločitev za drugega otroka

- Ljubezen do otrok, želja imeti še enega otroka (različnega spola od prvega) oz. veliko družino,
- stališče, da je bolje imeti dva otroka kot enega (tudi zaradi prvega otroka),
- ljubezen do partnerja/partnerice, dobro partnersko razmerje,
- versko prepričanje,
- starost ženske,
- smrt prvega otroka.

Skoraj štiri petine anketirancev, ki so navedli te dejavnike, je menilo, da so ti dejavniki v veliki meri vplivali na njihovo odločitev.

Dejavniki, ki so še vplivali na odločitev za tretjega otroka

- Želja imeti še enega otroka (različnega spola od prvih dveh), tudi pri drugih članih ožje družine,
- nenačrtovana nosečnost.

Sklepi (1)

Čeprav smo ugotovili pozitiven vpliv ukrepov družinske politike na odločanje za prvega, drugega in tretjega otroka, ne moremo trditi, da je bilo zato število rojstev večje, kot bi bilo brez teh ukrepov.

Domnevamo lahko, da so se ljudje v Sloveniji navadili radodarne družinske politike in jo jemljejo za samoumevno.

Slepi (2)

„Raziskava o rodnosti in družini“ (FFS, 1994-1995) in raziskava “Prebivalstvo, družina in blaginja: stališča do politike in ukrepov” (PPA2 leta 2000): na odločanje za otroke vplivajo vrednote, norme, preference, različna pričakovanja ipd.

Zgolj vpliv posameznih ukrepov družinske politike ni dovolj močan. Za odločanje za več otrok je potrebno veliko več, tako v materialnem kot v nematerialnem smislu.

V današnjem času: velik vpliv možnosti za usklajevanje poklicnega in družinskega življenja.

Dejavniki rodnosti

Nekaj premislekov o osnovah študij o rodnostnem vedenju

Urban Boljka

Inštitut RS za socialno varstvo

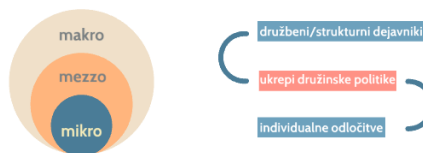
Kako zasnovati študijo, ki ima za cilj identificirati, kateri ukrepi družinske politike bi spodbudili ljudi za odločanje za otroke?

Struktura predstavitve

Omejitve raziskovanja

IZJEMNA KOMPLEKSNOST

Ključno vprašanje

Kako izluščiti dejavnike, ki vplivajo na odločitve na mikro ravni....in hkrati nadzorovati tiste, ki ne?

Kateri so ključni dejavniki?

Teorije rodosti

- Ekonomske teorije
- Teorije vrednot
- Teorija rodnostnih preferenc
- Vloga države blaginje/družinske politike
- Feministične teorije

Cilj: oblikovati teoretske modele odločanja za otroke ... in jih empirično preveriti.

Ekonomske teorije rodosti

Število otrok v gospodinjstvu je odvisno od **preferenc** glede števila otrok in **percepcije**, kako kakovostno naj otrok (otroci) in gospodinjstvo živi.

V skladu s tem se oblikujejo predstave o tem, koliko otrok si gospodinjstvo lahko **privošči** (Becker 1960, Becker in Lewis 1993, Willis 1973, Robinson 1997).

Nekatere kritike:

- domneva popolne informiranosti o ukrepih družinske politike
- ali je odločitev za otroka lahko utemeljena na tehtanju stroškov in koristi?
- ekonomski vidiki ne vplivajo na odločitev za otroka

Teorije vrednot

Na število otrok naj bi negativno vplivale spremembe vrednot v družbi - **individualizem** - spremenjeni življenjski poteki: od poroke h kohabitaciji, premišljeno načrtovanje družine, pluralizacija oblik družin in gospodinjstev itd. (Kaa 1987, 9).

Nekatere kritike:

- nizke stopnje rodosti v nekaterih "bolj tradicionalnih državah" državah
- visoke stopnje rodosti v državah z visokimi stopnjami individualizma

Teorija rodnostnih preferenc

Razlike v stopnjah rodnosti so povezane s **heterogenostjo izbire življenjskih stilov žensk** (Hakim 1998, 2000, 2003).

Tri skupine žensk, trije različni odzivi na **ukrepe družinske politike**:

- ženske, ki so usmerjene v gospodinjstvo (10-30 %),
- ženske, ki so usmerjene na trg delovne sile (10-30 %), in
- ženske, ki se prilagajajo okoliščinam (40-60 %) in kombinirajo oboje.

Nekatere kritike:

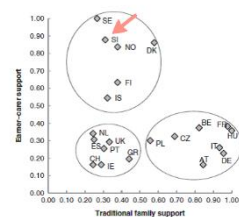
- omejitve, s katerimi se pri odločanju za otroka in pri »izbiri« življenjskega sloga soočajo ženske (Crompton & C Harris 1998; McRae 2003),
- zakaj imajo ženske različne preference glede izbire lastnega ideala dobrega življenja (Pflau-Effinger 2004),
- ostra delitev med različnimi skupinami žensk (McRae 2003a, 333).

Država blaginje in rodnost

Višji kot sta stopnji **dekomodifikacije in defamilizacije**, višje so stopnje rodnosti.

Nekatere kritike:

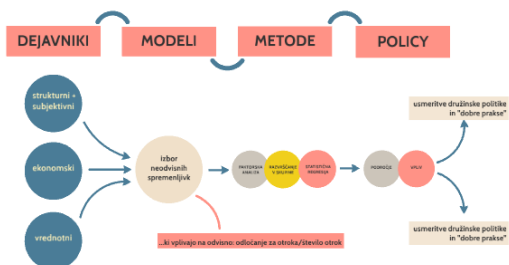
- merjenje vpliva države blaginje in družinske politike na odločanje za otroka

Billingham in Ferrarini 2014, 434

Raziskovalni model

Raziskovalno vprašanje: kateri dejavniki vplivajo na odločanje za otroka?

Opredelitev družinske politike

Ali lahko družinska politika odgovori na identificirane probleme?

- OŽJE
- ŠIRŠE

Analiza podatkov raziskave Gender and Generation Programme

Raziskovalni načrt

- Raziskovalni problem
- Opredelitev raziskovalnega modela (teoretske predpostavke)
- Metode (faktorska analiza, razvrščanje v skupine, regresija)
- Interpretacija podatkov

Določitev kriterijev za izbor primerov dobrih praks

Kriteriji

- razvojno pogojeni odzivi družinske politike (angl. path dependency)
- uporaba podatkov

Dr. Tamara Narat: Predstavitev podatkov za Slovenijo raziskave Generations & Gender Programme

Inštitut Republike Slovenije za socialno varstvo

Ljubljana, 22. 6. 2017

PREDSTAVITEV PODATKOV ZA SLOVENIJO RAZISKAVE GENERATIONS & GENDER PROGRAMME

dr. Tamara Narat, IRSSV

Generations and Gender Programme (GGP)

Inštitut Republike Slovenije za socialno varstvo

SI - 2011

Inštitut Republike Slovenije za socialno varstvo

Ugotovitve raziskave

Odgovorno starševstvo	Vrednotni okvir
Vidik spola	Drugo - zdravje

Inštitut Republike Slovenije za socialno varstvo

1. Odgovorno starševstvo

	Ali nameravate imeti otroka v naslednjih treh letih?	
	da (39,2 %)	ne (60,8 %)
shajanje z razpoložljivim dohodkom	še kar lahko (3,91)	z manjšimi težavami (3,68)
izpolnjeni pogoji za otroka v naslednjih treh letih	strinjam se (1,76)	se niti strinjam niti ne strinjam (2,88)
stanovanjski status	lastnik brez hipoteke (34,1 %), najemnik, ki ne plačuje najemnine (33,3 %)	lastnik brez hipoteke (45,3 %), najemnik, ki ne plačuje najemnine (26,4 %)
zaposlitveni status	aktiven (65,2 %)	aktiven (65,7 %)
starost	30,8 let	34,9 let
v zakonski zvezi	26,40%	57,0%

Inštitut Republike Slovenije za socialno varstvo

	Ali nameravate imeti otroka v naslednjih treh letih?	
	da (39,2 %)	ne (60,8 %)
prijatelji menijo, da bi moral/a imeti otroka v naslednjih treh letih...	se niti strinjam niti ne strinjam se (2,64)	ne strinjam se (3,76)
stariši menijo, da bi moral/a imeti otroka v naslednjih treh letih...	strinjam se (2,43)	ne strinjam se (3,78)
partner meni, da bi moral/a imeti otroka v naslednjih treh letih...	strinjam se (1,97)	ne strinjam se (4,11)
drugi sorodniki menijo, da bi moral/a imeti otroka v naslednjih treh letih...	strinjam se (2,52)	ne strinjam se (3,83)
če imajo otroka/e	20,20%	79,80%

Inštitut Republike Slovenije za socialno varstvo

	Imajo otroka/e (50,8 %)	Nimajo otrok/a (49,2)
starost	39,0 let	29,0 let
zaposlitveni status	aktiven (84,4 %)	aktiven (47,6 %), solajoc (40,9 %)
stanovanjski status	lastnik brez hipoteke (45,4 %)	lastnik brez hipoteke (37,8 %), najemnik, ki ne plačuje najemnine (32,0 %)
anketiranc živi s starši	13,3 %	51,6 %
shajanje z dohodki	z manjšimi težavami (3,59)	še kar lahko (3,87)
izpolnjeni pogoji za otroka v naslednjih treh letih	se niti strinjam niti ne strinjam (2,79)	strinjam se (2,23)

Inštitut Republike Slovenije za socialno varstvo

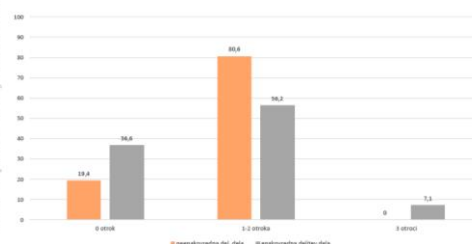
2. Vidik spola

	V naslednjih treh letih nameravajo imeti otroka:	
	moški (36,4 %)	ženske (63,6 %)
nič otrok	26,10%	15,90%
povprečna starost	33,7 let (zagotovo da)	28,5 (zagotovo da)
zaposlitveni status	ni statistične povezanosti	aktivne (56,6 %), neaktivne (23,6 %), solajoc (19,8 %)

Inštitut Republike Slovenije za socialno varstvo

Delitev dela med spoloma (enakovredna/neenakovredna) in št. zelenih otrok

3. Vrednotni okvir

	Imajo otroka/e	Nimajo otrok/a
strinjanje s trditvijo "ženska/moški mora imeti otroka, da se v življenju počuti izpopolnjeno/ga"	se niti ne strinjam niti strinjam (2,5)	se ne strinjam (2,34)

4. Drugo - zdravje

	Ali nameravate imeti otroka v naslednjih treh letih?	
	da	ne
Ali je vaš partner fizično zmožen imeti otroke, če bi si jih želeli?	zagotovo da (3,63)	verjetno da (3,44)

Vplivi na rodnostno vedenje

• Ali nameravate imeti otroka v naslednjih 3-eh letih?

- **Strukturalni in subjektivni dejavniki:**
  - izpolnjeni pogoji za otroka v naslednjih treh letih (subj.)
  - starost
- **Stroški:**
  - izpolnjeni pogoji za otroka v naslednjih treh letih (subj.)
  - starost
  - vpliv otroka na življenje
  - obstoječi otroci

• Število otrok, ki jih nameravate imeti?

- **Strukturalni in subjektivni dejavniki:**
  - izpolnjeni pogoji za otroka v naslednjih treh letih (subj.)
  - starost
  - zaposlit. status ženske (šolajoče)
  - religioznost
- **Stroški:**
  - vpliv otroka na življenje
  - starost
  - obstoječi otroci
- **Vrednotni profil:**
  - religioznost
  - zmožnost uresničevanja drugih ciljev v življenju
  - starost

Sklep

- **Razprava:**
  - možnosti vplivanja družinske politike?

Povzetek razprave

V desetletju po 2. svetovni vojni je Slovenija beležila med 32 in 36 tisoč živorojenih otrok letno. Nato se je do leta 1980 številka gibala okrog 30 tisoč letno. Leta 1980 je celotna stopnja rodnosti, ki kaže število živorojenih otrok, ki bi jih ženska rodila tekom svoje rodne dobe, še zadnjič znašala nad 2,1, kar zagotavlja obnavljanje prebivalstva na dolgi rok. Nato se je začelo strmo upadanje na vsega 1,2 otroka na žensko v letu 2003. V tem letu se je rodilo samo 17 tisoč otrok. Sledilo je povečevanje tako stopnje celotne rodnosti (v zadnjih nekaj letih na 1,5 do 1,6 otroka na žensko) kot tudi števila živorojenih (na okrog 21 tisoč).

Tako drastični upad stopnje celotne rodnosti in števila živorojenih otrok je bil v veliki meri posledica odlaganja rojstev v višjo starost žensk. Leta 1984 je povprečna starost matere ob rojstvu otroka znašala 25,3 leta, leta 2010 pa že 30,3 leta.

Višja celotna stopnja rodnosti (nad 1,5) od leta 2008 naprej pa je predvsem posledica rojstev drugih otrok v družini in višje rodnosti žensk v poznih 20-ih in 30-ih letih starosti (t.i. odloženih rojstev). Visok porast celotne stopnje rodnosti (za 0,22) v letu 2008 je bil zagotovo posledica hkratnega vpliva več dejavnikov. Predvidevamo, da je k temu prispevala tudi brezplačna predšolska vzgoja za drugega in nadaljnjega otroka, uveljavljena istega leta, toda ta ukrep ne bi mogel imeti tako velikega vpliva že v prvem letu, saj nosečnost traja 9 mesecev. Celotna stopnja rodnosti, višja od 1,5, pa se je ohranila kljub finančni in ekonomski krizi, ki se je sicer začela leta 2008 in smo jo v Sloveniji najprej začeli čutiti skozi naraščajočo brezposelnost, od leta 2012 pa tudi skozi znižanje družinskih prejemkov in nadomestila v času porodniškega, starševskega in očetovskega dopusta.

V prihodnjem desetletju in pol bomo priča zniževanju števila živorojenih otrok, kljub predpostavki, da bo število otrok na eno žensko naraščalo, kar bo posledica vedno manjšega števila žensk v rodni dobi. Trenutno imamo namreč zelo neugodno starostno strukturo prebivalstva, ki je posledica zelo nizke rodnosti v zadnjega četrt stoletja. Generacije, ki vstopajo v rodno dobo in na trg dela, so zato številčno šibke, kar bo v prihodnje vplivalo negativno na število rojstev in na število zaposlenih.

Tovrstne spremembe pa so značilnost večine evropskih družb in so povezane z modernostjo oz. pozno modernostjo. Sodobnih življenjski poteki, so se namreč v zadnjih nekaj desetletjih bistveno spremenili. S tem lahko pojasnimo oz. razumemo tudi reproduktivne odločitve. Danes so tako življenjske poti, prehodi in pomembni življenjski dogodki in v tem kontekstu tudi reproduktivne odločitve bistveno bolj individualizirane in heterogene, zato je težko govoriti o homogenih vzorcih, ki so bili značilni za pretekle generacije (mladih). Delno lahko razlog iščemo v reflektivni obliki individualizma, značilni za pozno modernost, v kateri so se posamezniki primorani odločati o lastnih življenjskih dogodkih, pri čemer te odločitve pogosto nimajo jasno predvidljivih izhodov, tveganja in nejasnosti pa so pravzaprav del vsakdanjega življenja. Sociologi menijo, da družbene norme, dejavniki nimajo več tako močnega vpliva na te odločitve, vendar je pri tem potrebna določena mera previdnosti, saj so vsakršne posameznikove odločitve vedno tudi družbeno umeščene. Najbolj pomembno se to izraža v socio-ekonomskem položaju in možnostih, ki jih leta določa (dostop do izobraževanja, zaposlitve, stanovanja itn.).

Druge pomembne spremembe so še asimetrična spolna delitev družinskega dela, usklajevanje delovnih in družinskih obveznosti, spremembe v intimnopartnerskih razmerjih ter na področju starševanja ter odnosa do otrok (fenomen otrokocentričnosti).

Med raziskovalkami in raziskovalci in strokovno javnostjo ni konsenza o tem ali, na kakšen način, in s kakšnim učinkom družinske in druge politike sploh vplivajo na odločanje ljudi za otroke in posledično na stopnje rodnosti. Obstaja pa konsenz o tem, da je vpliv družinske politike relativno majhen, pogosto protisloven in izredno težko izmerljiv zaradi kompleksnosti same raziskovane teme.

Več domačih in tujih raziskav je ugotovilo, da Slovenija, kar zadeva družinsko politiko in rodnost, v skoraj 20-letnem obdobju ni sodila v nobeno od tipičnih skupin držav (sistemov blaginje). Na eni strani se je država ponašala z razvito, vsestransko in v marsikaterem oziru zavidljivo družinsko politiko, na drugi strani pa se je (v 90-ih letih prejšnjega stoletja in v skoraj celnem prvem desetletju tega stoletja) spopadala z enimi izmed najnižjih celotnih stopenj rodnosti v svetovnem merilu. Celotna stopnja rodnosti je padala kljub izboljšavam v družinski politiki, kar se je skladalo z rezultati raziskav, ki že desetletja ugotavljajo le zanemarljivo majhen (če sploh kakšen) vpliv posameznih ukrepov družinske politike (predvsem materinskega/starševskega dopusta in otroških dodatkov) na rodnost. Nikoli ni bil ugotovljen omembe vreden trajnejši pozitiven vpliv nekega ukrepa družinske politike na celotno stopnjo rodnosti. Pri tem se sicer zastavlja vprašanje, ali ne bi bila celotna stopnja rodnosti nižja, če ne bi bilo določenih ukrepov družinske politike (oziroma konkretnih značilnosti teh ukrepov).

Vzorci rodnosti v različnih populacijskih skupinah se razlikujejo, kot se razlikujejo življenjske realnosti in življenjski vzorci, zato ukrepi delani na celotno populacijo (pri čemer predpostavimo neke povprečne življenjske poteke in vzorce) nimajo vedno učinka na vse populacijske skupine. Zato je proučevanje treba usmeriti v različne populacijske skupine in pregledati, kakšni ukrepi bi podprli njihove rodnostne preference. Tovrstno proučevanje je možno le, če imamo ustrezne raziskovalne podatke (dovolj velik vzorec). Eden izmed zaključkov posveta je, da mora družinska politika za vpeljavo ukrepov, ki bi dejansko vplivali na odločanje za otroke, temeljiti na verodostojnih podatkih, ki identificirajo in potrjujejo vpliv določenih dejavnikov na rodnostno vedenje. »Evidence based policy making« je za učinkovitost ukrepov družinske politike namreč ključna. Zato je potrebno spodbujati tovrstne raziskave.

Vse omenjene družbene spremembe družinsko politiko postavljajo pred veliko izzivov. Zato se zastavlja vprašanje, kako naj družinska politika naslovi te spremembe. Na posvetu smo izpostavili nekaj usmeritev:

- družinska politika mora temeljiti na principih univerzalnosti;
- družinska politika mora biti usmerjena v izboljševanje kvalitete življenja;
- ukrepi družinske politike morajo podpirati usklajevanje delovnega in družinskega življenja;
- nadaljnje je potrebno spodbujati enakost med spoloma pri skrbi za nego in vzgojo otrok.

Na posvetu smo se strinjali, da ukrepi družinske politike težko vplivajo na odločanje za otroke, lahko pa bistveno pripomorejo k ohranjanju oz. izboljšanju kakovosti življenja družin.

Za povečevanje rodnosti je ključnega pomena seveda spodbujanje osamosvajanja mladih, z vidika hitrejšega prehoda iz izobraževanja na trg dela ter zgodnejšega odhoda od doma, pri čemer imajo pomembno vlogo stanovanjska politika in razmere na trgu dela.

Zakonitost vseh razvitih držav je, da se njihovo prebivalstvo stara. Zato je, če želimo »pomladiti« prebivalstvo, potrebno razmišljati in ukrepati tudi v smeri aktivnejše migracijske politike, na kar opozarjajo že avtorji osnutka Strategije dolgožive družbe.

Iz razprave na posvetu je bilo razvidno, da je na razmerje med načini življenja, življenjskimi vzorci in življenjskimi poteki na eni strani ter zakonodajo na drugi strani možno gledati z dveh zornih kotov. En pogled pravi, da zakonodajo spreminjamo z namenom, da bi bolje zajela obstoječo socialno realnost. Drug pogled pa vidi zakonodajo kot tisto, ki vpliva na spreminjanje družbe. Strinjali pa smo se, da moramo na ukrepe demografske oziroma rodnostne politike gledati kot na zelo dolgoročno družbeno naložbo.

Zaključki strokovnega posveta

1. Demografske spremembe na področju rodnosti kažejo postopno zniževanje stopnje rodnosti. Rodnost v Sloveniji tako upada že od prve polovice osemdesetih let naprej. V letu 2015 je stopnja rodnosti znašala 1,57, število rojenih otrok pa je bilo 20.641. Zaradi manjšanja števila žensk v rodni dobi, lahko v prihodnjih letih pričakujemo zmanjševanje števila rojenih otrok.
2. Primerjalno gledano ima Slovenija zelo dobro družinsko politiko, ki je podprta s številnimi in raznolikimi ukrepi. Gre za različne oblike transferjev, subvencij in olajšav ali drugih ugodnosti, ki so jih deležne družine oziroma starši, ki imajo otroke, na primer otroški dodatki, starševska nadomestila in dopusti ob rojstvu otroka, pomoč ob rojstvu otroka, dodatek za veliko družino, pravica do dela s krajšim delovnim časom, pravica do plačila prispevkov v primeru štirih ali več otrok, subvencije plačila vrtca, subvencionirana prehrano v šoli, nadomestilo za nego bolnega otroka, dohodninske olajšave za otroke, ugodnosti za družine v okviru stanovanjske politike ipd.
3. Za dvig stopnje rodnosti oz. števila rojstev ni enostavnih in univerzalno učinkovitih rešitev, je pa treba nenehno iskati možne rešitve in ustvarjati spodbudno okolje za odločanje za družino. To ni naloga le družinske politike, ampak bi morale biti k temu cilju zavezane politike države na drugih področjih.
4. Raziskave kažejo, da se ljudje odločijo za otroka, ker si ga želijo imeti, ukrepi družinske politike imajo zelo omejen vpliv na odločanje zanje. Tuje raziskave kažejo, da so ukrepi, ki bi vendarle utegnili imeti pozitiven vpliv na stopnjo rodnosti, zlasti ukrepi za usklajevanje poklicnega in družinskega življenja, zato morajo ukrepi družinske politike podpirati usklajevanje poklicnega in družinskega življenja.
5. Ukrepi družinske politike morajo biti trajni in stabilni, saj se poseganje vanje oziroma njihovo omejevanje lahko odrazi v povečanju negotovosti in posledično neodločanju za otroke.
6. Negativno na odločanje za otroka vplivajo negotove razmere v družbi oziroma negotova prihodnost za posameznike, zlasti glede ekonomskega in stanovanjskega položaja. Naloga države je poskrbeti za ugodne razmere (predvsem za mlade) na področju trga dela in zaposlovanja ter na področju stanovanjske problematike. Dobra stanovanjska politika in politika trga dela bo poskrbela za hitrejše osamosvajanje mladih (hitrejši prehod iz izobraževanja na trg dela ter zgodnejši odhod od doma).
7. Za spremljanje področja rodnosti in zaznavanja trendov ter za oblikovanje ukrepov, s katerimi bi lahko rodnost dvignili, so nujno potrebne kakovostne raziskave, s katerimi bomo dolgoročno spremljali rodnostno vedenje v Sloveniji.

8. Država mora nameniti več pozornosti ozaveščanju o ukrepih družinske politike in drugih ukrepih, ki vplivajo na položaj otrok in družin, saj družine ne poznajo dovolj dobro vseh možnosti, ki jih imajo na voljo.

Družinska politika mora biti vključevalna, temeljiti na načelu univerzalnosti, zagotavljati mora enake možnosti in se mora ukvarjati z vprašanjem kakovosti življenja družin ter še posebej kakovosti življenja otrok. Družinska politika mora pri oblikovanju ukrepov upoštevati tudi pomen sorodstvenih mrež pri skrbi za otroke in ostarele družinske člane.